

Price \$5.00

Ціна 5.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLV

ВЕРЕСЕНЬ-ЖОВТЕНЬ – 1994 – SEPTEMBER-OCTOBER

No. 534-535

NOVI DNI

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd. in
Toronto, Ont., Canada

Адреса "Нових Днів":

NOVI DNI
P.O. Box 400, Stn ~D~
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9

Publications Mail Registration Number 1668

International Standard Serial Number

ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney
Business & Advertising manager:
A. Horhota

1 YEAR SUBSCRIPTION -

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$30.00

U.S.A.: \$30.00 US

АВСТРАЛІЯ: \$40.00

австралійських

ІНШІ КРАЇНИ

\$30.00 American or equivalent

Asiaticum - \$60.00

diasporiana.org.ua

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

ALBERTA - АЛЬБЕРТА:

E. Krasnoshtan
4510 - 106 St., #208
Edmonton, Alberta T6H 4X2
Tel.: 437-7098

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko
61 Lawson Ave.
Frankston 3199, VIC. Australia
Tel.: 03-783 7782

M. Waksutenko
28 Algona Cres.
Rostevor, S.A. 5073

GR. BRITAIN - ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. Ivan Dolhopiat
6 Nemoure Rd.
London, W3 6NZ England

Засновник і редактор 1950-1969 П.К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний – головний редактор

Адміністратор і Оголошення – Ада Горгота

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Віктор Бурбела — З НОВИХ ПОЕЗІЙ	1
Василь Сокіл — ДИВОВИЖНИЙ СВІТ ОЧИМА ДИТИНИ	3
Марійка Луговик — ВИБРАНЕ	3
Марія Гарасевич — М'ЯТО Ж МОЯ, М'ЯТО!	5
Богдан Чепурко — ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ (закінчення)	10
Ірина Гузар — ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ПРО ЩАСТЯ ЛЮДИНИ	14
Раїса Циган — НА ПОРОЗІ НОВОЇ УКРАЇНИ	18
Марія Свенціцька — ІВАН МИКОЛАЙОВИЧ ЛОЗИНСЬКИЙ	21
Микола Рябчук — А КАРАВАН ІДЕ	23
Ніна Немировська, Олександра Ковальова — В РІК СКОВОРОДИ	25
Сергій Дем'яненко — ІММІГРАЦІЯ '93	27
Леонід Грушовий — ШЛЯХ ДО НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНЦІВ РОСІЇ	29
Василь Лаба — ЧОГО НЕ ЗНАЄ ЖИДІВСЬКА НАЦ-МЕНШИНА	30
"Смолоскип" — ПРЕЗИДЕНТ	31
Ю. Рудчук — ДУХОВІ ІНСТРУМЕНТИ В УКРАЇНІ...	32
Таїсія Повалій — "Я МРІЯЛА ПРО ОПЕРНУ СЦЕНУ..."	35
П. Саварин — ВИСТАВКА ВАДИМА ДОБРОЛІЖА У 20-річчя ЙОГО СМЕРТІ	36
Анна Войнарович і В. Стратуца — ПОРТРЕТ РОКСОЛЯНИ	37
Іван Багряний — ЗА НАЦІОНАЛЬНУ ЦЕРКВУ	38
Ростислав Доценко — ДУМКИ ПРОТИ НОЧІ	39
Д-Г. Струк — "САМІ СТРУМКИ — НАДЗЕМНІ І ПІДЗЕМНІ	40
Д. Нитченко — ВІДНОВЛЕНО ЖУРНАЛ "УКРАЇНСЬКИЙ ЗАСІВ" ...	43
Іван Перепадченко — ЦКАВЕ З ІСТОРІЇ ШПИГУНСТВА	44
Ро-Ко — ДИВНІ БАЖАННЯ СЕНЬОРА...	47
В'ячеслав Василювський — ФІАСКО	48

На першій стор. обкладинки: Маріїнський палац, Київ, вул. Грушевського, 5. Збудований за проєктом Б. Ристреллі (1744-1752). Реконструйований до 1500-ліття Києва. Палац служить для прийняття Президентом України високих іноземних гостей.

● Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. ● Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. ● Незамовлених матеріалів редакція не повертає. ● Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріали.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

В БУРБЕЛА

З НОВИХ ПОЕЗІЙ

ОЛЕКСІ БУЛАВИЦЬКОМУ

Так сталося: зовсім без провини
 Ви полишили рідний край,
 Степи й діброви України,
 Земний, благословенний рай!
 Чи ж не трагедія? Художник —
 Чи не найбільший в чужині! —
 В поневіряннях бездорожних
 Провів свої найкращі дні...
 Ви не здалися. Ви — творили,
 Створивши Дивосвіт картин,
 З яких з народом говорили,
 Й про біль Мистця довідався він!
 Мені ж — крізь біль оповідали
 Про те, що винесли в житті.
 Про те, як Вашим Словом стали
 Творіння пензлеві святі.
 ...Я слухав те і... не помітив,
 Як рідним став Ваш тихий дім,
 Як він наповнився цілковито
 Домашнім затишком моїм.
 Чи ще побачимось — не знаю.
 Та в серці лишаться навік
 І Ви, схвильований до краю,
 Й картин отих безмовний крик...

* * *

Читаю знову Вашого листа
 І сум — якийсь солодкий, щемний —
 Із кожним словом серце огорта:
 Мов присмерк за вікном — осінню землю.
 Тепер я тільки згадую Ваш дім,
 Де все буяло сонцем і весною
 Й де я собі здавався молодим,
 Навіть крокуючи дорогою сумною.
 ...Так і не звик я жити в чужині,
 Не оцінив приваб "земного раю":
 І там у снах ввижалася мені
 Краса мого покинутого краю!
 Ви жартували: я — не мандрівник.
 Та й сам я відчував, що неспроможний
 Без краю жити, до якого звик,
 Де дорогий камінчик, кущик кожний...
 І все ж — радий, що бачив диво-світ,
 Спізнав тепло й добро в чужому домі,
 Й що спогадів про це гарячий племін
 Не згасне в серці до останку літ...

РЕЗОНАНС

І знов болить, як і раніше, тіло.
 І знов звикаю, що болить завжди.
 В Нью-Йорку ж — анічого не боліло, —
 Здоровим почувався й молодим.
 А дітки наші? Під очима — синьо,
 Бліденькі личка — ніби в янголят.
 В них взагалі життя — на волосині:
 Мов свічки, вже скоро догорять.
 І вже ніхто ніколи й не згадає
 Про харчування "повноцінне" їм.
 По всій Україні — з краю і до краю —
 Чорнобильський усіх вбиває дим...

МОЛИТВА

О Боже! Ще точиться битва:
 Україна моя — у біді,
 Хоча і стоїть непохитна
 На лють ненависної орди.
 Обсіли її воріженьки —
 Й заляті старі, і нові.
 Й молюсь я за неї, як неньку,
 Вона ж бо — хіба не в крові...
 Не дай же пролитися крові,
 Не дай їй ще гіршу Биду. —
 Найкраще, найвдячніше слово
 За це я для Тебе знайду!
 О Боже! Ще точиться битва —
 Знов круки в моєму краю.
 Прийми мою ширу молитву!
 Врятуй Україну мою!...

ІЗ ЦИКЛУ "РІГО-ПАРК"

Незабутній п. Анні Бойчук

* * *

У Ріго-парку безліч магазинів
 І продавці — з усіх земних широт.
 Бракує тут хіба одних грузинів,
 Що днюють за прилавком без турбот.
 ...Єврейка радо аж назустріч лине:
 — Скажите, Вы не из СССР?
 — Пробачте, ні, — кажу. — Я з України,
 А Ваш "СССР" — давно помер...
 Два перуанці так розговорились,
 Що навіть не завважили мене.
 Корейці — із підозрою дивились,
 Нервово поправляючи пенсне.

Нічого так і не купивши (ціни!...),
У найдешевшому бреду повільно вглиб —
Купити нам доступне, з України:
По долару — сосиски й черствий хліб.
І — не дивлюсь уже на ті вітрини,
Де сто сортів і сиру, і ковбас.
...У Ріго-парку безліч магазинів,
Та тільки ціни їхні — не для нас...

ОКЕАН

У нього входиш, як у вічність —
Вже берег смужкою, а він
Сягає хвилями символічно —
Лиш ледве-ледве до колін.
А хвилі — як хвилини часу,
Неквапно йдуть за рядом ряд
І кожен — в полисках прекрасен —
Вже не вертається назад.
Й лиш той, хто острахи здолає
І запливе у далину, —
Відчує всю його безкраїсть,
Всю неосяжність неземну!

***

Є поза Вашим містом водоспад
З потоком, що і влітку не здолати,
Де через хвиль нестримний пережат
Кохану переносив Гайавата.
Різцем чарівним зупинилась мить,
Розсунувши далеких літ завісу,
І, мовби щойно вийшовши із лісу,
Вже в бронзі — він з коханою стоїть.
...Хвала тому, хто дивний монумент
Воздвиг літературному герою!
А ми, ще й досі, і живих імен
Таких творінь не здатні удостоїть...

***

Модерне місто із бетону й скла,
Будиночки довкіл і — зелень, квіти...
Немов у казку доля занесла
Мене сюди, у райську зону світу!
Здорова тут природа, як ніде,
Здорові й люди, всміхнені такі.
...Дивився і радів за цих людей,
Затамувавши біль за рідний Київ.
Проспектами в авто — немов у сні, —
Крізь нього мчав, і мчав би цілу вічність!
Та довелось прокинутись мені
Й вернутися до буднів "сьогобічних"...

МІННЕАПОЛІС

Нині і Олексі Булавицьким

Нема більш далекого міста,
Аніж Міннеаполіс Ваш.
Між Києвом й ним така відсталість —
Земля вся поміститься аж!
Листи йдуть у місячні строки,
Такий дорогий телефон!
Посилка ж плететься півроку —
Ніяк не осилить кордон...
Та все в нім — близьке до знемоги,
І люди — всі рідні без меж!
Болять мені їхні тривоги

І я їм — не байдужий теж.
...Що пише маленька Вітуся?
Як мила сестричка і Дел?
За пана Олексу боюся,
За кожную його акварель!
Як наша діаспора мила?
Чи й досі "Дніпро" ще дзвенить?
Дай, Боже, снаги їм і сили
Всі мрії найкращі здійснить!
Дай щастя їх спільному дому,
Що стрів так гостинно мене.
Не дай обірватися тому,
Що всіх нас єднає в одне!
...Нема більш далекого міста,
Аніж Міннеаполіс Ваш.
Та серцю невідана відстань:
Він — в серці у самому аж!
На скільки літ занепасти наш край
Трагічний, Богом проклятий Чорнобиль!
На пекло обернув квітучий рай,
Накрив крилом смертельної хвороби!
І вечір наш — мов дивний сон якийсь,
Який зі щемом згадую і нині
Й через який не раз уже журились, —
Що не здійсниться він на Україні...

В СОБОРІ

Все більше народу в соборі
І з місяцем кожним, і днем.
В часи невблаганно суворі
Надія — лиш тут на едем.
Не голод, уже й стрілянини
На вулицях чути в містах.
Стріляють не в щось — в Україну,
За те, що обрала свій шлях!
А що нам прийдешне готує —
Про теє лиш Бог один зна!
Й звучить дотемна "алілуя" —
Молитва слабка, рятівна...

ЙДЕМО ДО ВИБОРІВ!

Йдемо до виборів. Йдемо —
Скрізь передвиборчі програми!
На ділі — "плюралізм думок":
Широкий вибір перед нами!
Та мало втішного у них,
Програмах, хвалених без міри.
В ту зливу фраз — дзвінких, гучних, —
Народ уже давно не вірить!
Чого лиш хто не обіця:
Від "ринку" до... соціалізму!
Та ні одна програма ця
Не додає вже оптимізму!
...Йдемо до виборів. А кров
Уже в Криму — й не тільки! — ллється.
Йдемо, у справжній бій немов,
Й немає... вибору, здається...

29.І.1994 р.
м. Київ

ДИВОВИЖНИЙ СВІТ ОЧИМА ДИТИНИ

Марійка Луговик

Минулого року я з приємністю відгукнувся у газетах на поетичну збірку Миколи Луговика, з яким ми з дружиною торік познайомилися в Києві під час Всесвітнього Форуму Українців. У своїй невеличкій рецензії на його збірку "Скрипка для Орфея" я згадав тоді про його п'ятирічну донечку Марійку, яка бачить навколишній світ у своєрідних образах і складає про нього віршики та оповідання.

А недавно отримав я від батька Марійки добірку її поетичних мініатюр з докладнішою інформацією про збірку донечку. Нині їй уже шість з половиною років. У Києві вийшла прихильно оцінена перша її збірка, яку дівчинка сама назвала "Білий бегемотик". Передмову до збірки написав письменник Євген Гуцало.

Тато Марійки розповідає, що дівчинка вірші не пише в звичайному розумінні цього слова, а спочатку уявними образами розмовляє з ляльками та забавками, а потім деякі з них записує друкованими літерами. А тато також слухає розмови доні з ляльками і записує їх до зошита. Окрім віршиків складає Марійка маленькі оповіданнячка, різні небилиці, які також потрапляють до татового зошита.

Віршики Марійки Луговик уже два роки тому побачили світ у часописах для дітей — "Барвінок", "Малютко", "Соняшник". Друкували їх і дорослі журнали "Вітчизна", "Березіль", "Світло-вид", канадський часопис "Молода Україна", газета "Наша Віра" та ще інші.

З великою приємністю подаю добірку поетичних творів Марійки, яка безумовно буде рада, коли вони припадуть до вподоби її новим друзям у далекій від неї казковій Канаді. І нехай напишуть їй про враження від її дивовижного бачення навколишнього світу.

Її адреса:

Україна 252068 м. Київ
вул. Ревуцького 18, кв. 393
Марійка Луговик

П.С. А ще Марійка цікавиться поштовими марками і збирає "тварин і птахів". ■

***

Мале Вовченятко запливло далеко в море. А у воді хижі риби шугають. От воно, аби ті риби його не покусали, прикинулося камінчиком. Лежить нищечком на дні і риб не боїться. А тато Вовк засмагав на сонечку при березі. Пригрівся на пісочку та і задрімав. Раптом прокинувся — зирк! А Вовченятка, синочка, немає. Тут на березі росла недалеко пальма. А на ній сиділа Мавпочка. Вовк її питається:

— Мавпочко, ти не бачила мого Вовченятка?...

— Бачила. Воно ген-ген у море попливло! — показує рукою та.

— Що ж мені робити? Як його розшукати?... — ледь не плаче тато Вовк.

А Мавпочка і мовить йому:

— Візьми ось під пальмою драбину, я по ній часто і сама на пальму залажу. Бачиш, яка пальма висока. То я і ставлю драбину. А ти цю драбину бери та й лізь на дно моря. Там твоє Вовченятко камінчиком прикинулось, щоб риби хижі не покусали.

***

Має чаєчка-кигиточка відерця. Морська вода солона: з неї ані борщику діткам не зварить, ні картопельки. Ходить вона недалеко до кринички, водичку носить. Зробить крильця коромислом і несе повні відерця. А дітки-часнятка маму вже чекають. Допоможуть до хатки воду донести. Попили смачної студениці. Подякували мамі. І пурхають над морем.

***

Ходив Півник по садочку і шукав зернятко. А тут ішла Марійка з подружкою. Ідуть, лузають соняшникове насіння. Півник побачив, як вони зернятко їдять і до них:

— Ко-ко-ко... Дайте і мені, дівчатка, зернятко подзьобати!

Марійка з подружкою когутика пригостили. Заспівав він їм, а до зернятка став і курочок прикликати.

***

Над містечком, під зеленою осокою
Зелені метелики в'ються.
По містечку, над зеленою осокою
Зелені баранчики ходять.

***

Чорні ворончата
Покупалися в душі:
Чистенькими випурхнули з хати —
У садку поїсти грушок.

***

У пахучому небі
Полетів літак.

***

Джміль літає
В сорочечці червоній.
Плаває щука,
Одягнена в зелену кохтину.

***

На місяці хатка є,
Там зірочки живуть.

***

Ці камінчики —
Теплі пташині яєчка,
А цей камінь,
Як огірок, що росте в бабусі на городі.

***

Струмочок бігає по гаю,
Жабка, мов кораблик, пливе.

***

Рибки збирають камінчики,
Хлопчики ловлять раків...
Ось і песик прибіг!

***

Снігурець злетів на дах,
Заспівав веселий птах,
Потім бігав по сніжку,
Як по білому пушку!

***

Шурхоце сонечко золотим клубочком,
Ходить Котик по городу,
У відерці носить воду...
А Мишка й не знає,
Що там Котик поливає.

***

Дятлик і синичка
Сіли на мою голівку, —
Усміхнулися...

***

У нас празник:
Часничок у білій сорочечці,
Хлібець у сірих штанцях.

***

Котик котика спитав:
— Ти ковбаску де купляв?
— Де купляв? У мишки Міні,
Що працює в магазині!

***

Мама кашки для мене зварила,
Мишка з'їла... Ще й ложечку помила.

***

Мама принесла молочка,
Зробимо з татом білого бегемотика.

***

Дідусь самотній,
Як пальчик...

***

Мовить Вовк Лисиці:
— В тебе пір'ячко на пиці!

МУЛЬТИК

У автобусі
іде Марійка
котика
взяла
на ручки...
А їх миші
доганяють...

***

Мишка ходила
чобітокзгубила,
а жабка знайшла.

ЗАДОЩИЛО

Зайчик
під дощем
ходив:
вушка намочив...
і почав сушити.

***

Ой на подвір'ї — холодно...
Зайчику, візьми
мої рукавички.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ WEST ARKA BOOK & GIFT STORE ОЛЬГА І АНДРІЙ ЧОРНІЙ і син АНДРІЙ — власники

- Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими візорами в гуртовій і роздрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилки пачок до всіх країн.

"WEST ARKA"

2282 Bloor St. W., Toronto, Ontario M6S 1N9
Tel. (416) 762-8751

ATOMIC SERVICES:

- **ATOMIC FUEL LTD.** — 24-годинна вчасна доставка і обслуга **tel. (416) 233-8134**
- **"PRODAN" - C.I.T.E. (EXPORT - IMPORT)**

Головне бюро:

29 Jutland Rd., Etobicoke, ON M8Z 2G6

Надійна і швидка доставка харчів, пачок,
долярів, нових і вживаних авт в Україну.

ІГОР ПРОКІПЧУК tel. (416) 252-3399
Fax (416) 503-4033

Знижка для пенсіонерів.

М'ЯТО Ж МОЯ, М'ЯТО!

Із величезної епопеї моїх спогадів з подорожі в Україну, виринає один епізод. Був це 1993 р., коли український карбованець мав ще вартість, коли порівняти до теперішніх цін на долара між 30,000 до 37,000 карбованців, то тоді ще були добрі часи. Все було, від троянд до різних харчових продуктів, а навіть одягу. Але не про це буде мова, а про сонце і м'яту.

Ми, емігранти, у своїй тузі за Україною, не раз, зідхаючи, казали: тут і небо не таке як в Україні, і зорі не такі, якось воно ніби все в Україні гарніше. Потішали себе: то туга говорить... А правда є та, що в Україні все справді гарніше — навіть сонце.

Ми в Одесі, цьому чудовому місті (хоч все просить ремонту) над синім, синім Чорним морем. Одеса як жінка-красуня, справжня незрівнянна красуня, як би не постарів її одяг і потребував направи, краса лишається з нею і жодне зубожіння її краси не затирає. Одеса — це золоте сонце й безмежна блакить неба над морем і якось вся вона золота. З усіх міст в Україні я завжди любила, після Києва, Одесу найбільше. Правду кажучи, її не можна не любити. Вона вся така привітна, ясна, уквітчана чудовими, незрівнянно чудовими, трояндами, що ростуть, здається у цілому місті великими грядами, або й цілими малими площами. Троянди червоні, білі, жовті, рожеві, або білі з жовтим чи рожевим кольором на кінцях пелюсток, жовті, а правдивіше їх назвати, золоті з білим чи рожевим, чи навіть червоним відливом, різні відтінки, різне насичення кольорів і всі такі гарні, що очей відірвати не можна.

Людам живеться тяжко, мало мають грошей відносно цін на все, видно, що люди дають велике зусилля, щоб вижити на свою заробітну платню, чи пенсію,

але скрізь побачиш молоду дівчину, чи хлопця з трояндами в руках, а не раз і середніх років, чи навіть старшу жінку з "авоською" виповненою хлібом, овочами в одній руці... а в другій бодай кілька троянд. Я не знаю, чи є ще де на світі такі троянди, як в Одесі. Українці люблять красу, а квіти й українка — це нерозлучна пара, а до того треба сказати, що в Україні й люди вродливі, особливо дівчата.

Три тижні побуту в Одесі — три тижні золотого сонця. Може й було трохи дощу й хмарних годин, але вони зникли в пам'яті — їх осяяло сонце. В іншому місці, я розповім дуже багато про Одесу, але в цьому епізоді розкажу про один дуже щасливий день та покуту за нього.

Був це іскристий український одеський сонячний день. Мій небіж Віктор, по фаху інженер — працює в Управлінні Одеської залізниці, запросив нас на свій участок. Участок — це певний наділ землі, який може мати кожен, хто хоче його обробляти. Працівники різних установ беруть такі участки, будують там дачі, садять фруктові дерева, картоплю, цибулю тощо. Участки невеликі, а по дачах бачиш чи власник живе із заробітної платні, чи має побічні доходи. Як має побічні, дача мурована, а як ні, то як Бог дасть.

Ідемо на участок, можна сказати, люксово, бо везе нас приятель Віктора Леонід своїм власним авто, яке хоч і досить в літах, але їде без турбот. Віктор з дружиною Діною поїхав потягом до певного місця, а потім два кілометри треба йти пішки. Нас в авті п'ятеро: Леонід, його дружина, моя сестра, мій муж Богдан і я. Виїхали з міста на шосе-алею, обсажену волоскми горіхами. Шосе не бездоганне, але й не погане. Дерев молоді, хоч уже в силі, посаджені з розрахунком, що вони будуть незабаром величезні, отже поміж деревами видно простори моєї омріяної, тугою нестерпною повітряної, рідної землі. Простори, здається меж не мають... Повітря чисте, чисте й прозоре, немов земля в ньому з небом злилася, голубим без одної хмаринки, все скупане в золотому сонці. Хочу побачити село, не обов'язково під стріхою, бо сказавши правду, я не люблю стріхи, вона чомусь у мене символ бід, але села нема. Питаю, а де ж села?

Леонід показує то наліво, то направо: "Оце села." Ніяк вони виглядом не нагадують села: доми муровані, майже всі поверхові, цегла розміром трохи більша від стандартної і кольор ясніший. Ці нові села досить далеко одне від другого, землі багато, чорнозем родючий, аж жирний. Земля засіяна, все на ній проростає з нестримним гоном — здорове, сильне. Чим саме засіяна земля, не можу збагнути, бо нічого не визнаюся на сільсько-господарських культурах, але дивитися на цю багату родючу землю, на буйне проростання дуже радісно, лише гострим боєм пронизує думка: чому ж на цій благословенній багатій землі так убого живуть люди, кого ж вона годує, куди й хто вивозить її багатства? Хто обкрадає Україну і чому ж не зупиняє? Вже

На "участку" за Одесою.

Зправа наліво: Віктор — небіж, Кітті — сестра, мати Віктора — Марія Гарасевич з м'ятою, Діна — дружина Віктора, Алла й Леонід Корнач.

ж обкрадає нас не Москва, а свої злодії — захланні руйнники, що для наживи, якби могли то і землю вивезли б! Наростає у душі бунт, гнів на рвачів, що з "матері полатану сорочку знімають". І раптом прийшла сильна дисгармонія в душі. Одне чому, доганяє друге і відповіді на це не маю. "То приміські села" — чую Леоніда голос. "Вони живуть заможньо, бо велике місто близько, є де все продавати". Так, це дійсно правда, думаю собі й переді мною встає картина міста, де майже на кожному розі продають різні овочі дуже свіжі, дородні, немов лише з землі вирвані. Це ще червень, починається сезон ягід, уявляю собі Одесу коли приходить сезон фруктів і баштану. І знову мучить питання: чому? Чому люди не спроможні купити те, що їхня земля родить? Як же ще довго будуть Україну грабувати?

Повертаємо направо і в'їжджаємо на польову дорogu. З одного боку, праворуч, рослинність: дерева та чагарники буйні, соковиті... Ліворуч поле. Чи ви бачили коли українське поле? Мені здається, що я його побачила вперше, бо молодість більше помічає небо й зорі ніж поле. Скільки око бачить, аж до обрію, аж у небо розкинулось поле рівне, чорноземне, пухке... Я дивуюся, як можна було обробити такий величезний простір землі, щоб воно було так рівненько заскороджене, немов його пальцями розім'яли й рукою розгладили, а на ньому стрімко пнеться вгору, немов кудись спішити, кукурудза.

Мої враження швидко міняються, огортає майже дитяча радість: я бачу наші справжні польові маки — вони, як діти на Великдень, уосіблення радості й розчулюючої краси. Квітки їхні великі, а стебло гнучке й під вітрець маки, здається, танцюють ніжно-ніжно, а кольор їхній жоден пензель не намалює. Маки люблять оздоблювати наше поле, немов його рідні діти.

І так, між думками й захопленням, щерть виповнена щастям зустрічі з родиною після півстолітньої розлуки, ми приїхали на ділянку, де нас радісно вітають Віктор і Діна. Віктор без сорочки, засмаглий від сонця, стрункий, високий, поставний, на ньому, здається, немає ні рисочки товсту, лише подовгуваті міцні м'язи — він у такому фізичному вигляді, про який би сказали американці: перфект. Діна повненька. Обидвоє вродливі. "Дача" їхня має дві кімнати, малесеньку кухню, де все готується на примусі та велику веранду, а крім того ще мають сарай, де складають своє знаряддя.

"Я все зробив своїми руками. Я дуже люблю будувати" — каже Віктор. І це видно у всьому. Збудовано солідно, але скрізь видно, що збудовано за чесно зароблени гроші, ніде ніякого сліду побічних приходів. Показуючи все на своєму ділянці, Віктор виносить невелику сокиру: "Оце мій скарб, який я бережу понад усе. Бачите ручку до цієї сокири? Це власноручно зробив дідусь, мамин тато. Подивіться на її форму, як вона вироблена й вишліфувана. Це треба бути мистцем, щоб зробити таку ручку."

У мене боєм заходить серце й раптом той біль розходить по всьому тілі. Я нічого сказати не можу, якийсь клубок стискає горло. Не судилося нам зустрітися, хоч тато прожив майже 92 роки, а мама 78. За-

довго радянська влада знущала над Україною, задовго Москва карала наш народ, як бездушний кат. Сокиру, яка, либонь, чимало старша від Віктора, бо зроблена ще може й мене на світі не було, знову була покладена в надійне місце. На ділянці ростуть молоденькі фруктові дерева, а між ними посаджені помідори, цибуля, а для картоплі Віктор винайняв ділянку. Картопля — це забезпечення на зиму, її вони зберігають в льоху викопаному під будинком, щоб ніхто не крав.

Нам із сестрою дали посудини і ми почали збирати полуниці, які ростуть на чималій грядці. Ні, порівняти їх з американськими ні величиною, ні дородністю не можна, бо ростуть, як то кажуть, самопас, без підрізання й удобрення. Але дуже смачні й запашні. Сестра вибирає найкращі й цілий час мене ними частує. Я підняла голову і раптом побачила її постать. В соняшному повітрі, вона виглядала етеричною. Її постать просто дівоча, а руки й ноги прегарної форми, які в молодості діставали завжди компліменти, личко таке ж делікатне як було і тільки риси застигли на ньому говорять про той тягар, який життя наклало на неї, вона взяла на свої плечі всю відповідальність перед батьками за нас трьох. Майже 50 років працювала інженером, й половина з того, головним інженером, за винятково добру професійну працю нагороджували її постійно грамотами, але тому, що була під німецькою окупацією, вважалася другорядним громадянином, як і всі. Скільки горя лягло на її плечі! Муж (офіцер) був у німецькому полоні і хіба сам Бог його врятував від смерті. Гестапо мало його на обліку як полоненого й тримало під наглядом, наостатки таки арештували, але підійшов фронт і хотіли чи ні, випустили, не встигли вбити. Радянська влада відразу ж післала на передові позиції фронту. Кажуть, що тепер нема чуд, а я думаю, що чуда Бог творить цілий час, і те, що він вижив — це чудо Господнє. По війні, як і у війну дослівно голодове животіння. І ось ця делікатна, як стебелінка, сестра стала на боротьбу за життя своєї родини й тата з мамою. Вона встояла, доглянула тата й маму до самої смерті, опікувалася сестрою, як лишилася вона вдовою. Довелось їй поховати п'ятеро найрідніших людей і могили їхні доглядає з якоюсь одержимкою посвятою.

До всього страждання, син мусів перейти тяжку операцію — знову ж таки вона доглядала його як малу дитину та залишила працю, щоб утримати приписану дієту. Винятковий і гідний подиву випадок у професійній праці: її не відпускали на пенсію, аж поки вона таки сама не пішла з причини хвороби сина — їй було 78 років. І коли ми з нею пішли до Віктора в його кабінет при Управлінні Одеської Залізниці, в коридорах зустрічали її колеги з любов'ю, респектом, якому можна лише позаздрити: "Нам так вас бракує!" Колеги-жінки щиросердечно обнімали й цілували її. Її голубі очі світилися щастям. Вона кидала на мене погляд, в якому я читала: "Бачиш, я була добрий інженер і гарна людина, так колеги за мною шкодують." Це був її найкращий атестат. А я дивилася на її очі й думала: "як вони могли зберегти такий кристально чистий кольор і стільки в них вібруючого життя! Моя прекрасна, моя талановита, розумна і ніжна сестра... Скільки горя

доля постелила їй і який ласкавий був для неї Господь, що дав їй сили нести, не вгинаючись, накладений тягар!"

Ще з листування вона полюбила мого мужа як рідного. Не називала його інакше як "дорогий, любий братишок", а тепер, коли ми зустрілися, вона нас до-слівно огорнула своєю любов'ю і почуття щастя було невимовне.

Я захоплена була участком, але м'ята довкола всього будинку була фантастична. Колись, такої м'яти в Україні не було, хоч це зілля росло коло кожної хати — це вже новий рід м'яти виплеканий пізніше. Взагалі ж в Україні плекають квіти, як життя. Часом десь у газеті появиться допис про квіти, скільки то нових родів виплекано у квітнику України.

М'ЯТА! Вся кучерява, пишна, дородна, вродлива! Я бігаю довкола неї й надивитись не можу — моєму захопленню немає кінця. Я виросла між квітами, я плекаю свій садочок в Америці, аж люди приходять не раз подивитися, наші кімнати повні прегарних квітів, але мені їх ніколи не досить.

Після щедрої, смачної гостини, ми починаємо робити знімки на згадку про наше щастя зустрічі. Мені зривають квіти й цілий букет м'яти. У неї чудові листочки, всі кучеряві, викінчені, мов фантастичне мереживо, дрібненькими вусиками на кінцях. Моїй радості немає кінця. Я тулю її до себе, позую з нею то на одній, то на другій руці...

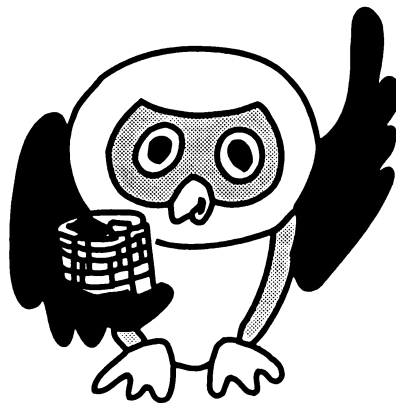
Все, що має свій початок — має свій кінець. Ми від'їжджаємо з участка в Одесу. По дорозі Леонід зупиняє авто, щоб я могла додати до букету маків. Як він пам'ятав моє захоплення цими квітами? В'їжджаємо в Одесу. Сонце вже не золотить її яскраво, а алеї (там же кожна вулиця це розкішна алея, не раз подвійна, вони вражають величезними розкішними акаціями) стали інтимними. Саме ці алеї, тінями бережуть місто від надмірного соняшного саява й спеки, коли приходиться палке літо.

Дома, я свою м'яту з квітами кладу у досить велику миску з водою, ще люблюся нею... І ось тут починається моє страждання, яке незадовго переходить у справжні муки Тантала. Мої руки, майже до ліктя, де кінчався рукав плаття, червоніють, пухнуть і сверблять несамо-вито. Я безкінечно мию їх з милом, не знаю де їх подіти, кладу різні масті, які лише можу знайти в хаті, чи ті, що зі собою привезла... Нічого не помагає. Я знаю — це алергія до моєї рідної української м'яти в новому її поколінні. Маю досвід з алергією, бо маю її до америк-анської землі, але вона інакша — має висипку мале-сенькими пухирцями, триває три дні, терпіння великі, але все ж таки є різні масті, які бодай трохи помагають. Маю надію на три дні.

"МАМА МІЯ!!!" Я терплю вже п'ять днів і ночей і краю тому не видно. Я бігаю по хаті, махаю руками, від терпіння в очах чорніє, а найгіше коли приходиться ніч, лягаємо спати. Який там сон??? Я кручуся в ліжку, як дзига, коліна тягну під бороду, мені здається, що во-лосся моє стає дибом, а очі десь на лоб вилазять, я роблюся зла як оса, але стримую себе всіма силами, щоб не бути прикрою. М'яту викинула надвір і якби це

відчиняйте

КОНТО СОВИ

Кредитова Спілка "СОЮЗ" радо пропонує Вам відчинити новеkonto для дітей — Конто Сови "Сімон". Цеkonto дасть можливість Вашим дітям навчитися ігровим шляхом управлінню грошми. Конто Сови призначене для дітей до 12 років і надає їм такі спеціальні зручності та послуги:

- ✱ощадну книжку сови Сімон
- ✱членську картку Конта Сови
- ✱величину уділів лише 10 доларів
- ✱щоденні проценти, виплачувані місячно
- ✱щомісячне заохочування, подарунки, конкурси
- ✱термінові вклади на суму лише 100 доларів
- ✱поквартальну виписку про ріст заощаджень

So-USE CREDIT UNION

2267 Bloor St. W.	Toronto	763-5575
406 Bathurst St.	Toronto	363-3994
31 Bloor St. E.	Oshawa	432-2161
26 Eglington Ave. W.	Mississauga	568-9890

**Ваша Кредитова Спілка
має великий вибір фінансових послуг.
Звертайтеся до нас з усіма
Вашими фінансовими потребами.**

щось допомогло я ї набилася б. Хтось з нас винен: я або вона. Либонь я, бо чи вона просила щоб її рвати? Я не можу зрозуміти, як це сталося мені на рідній землі, де колись крім кропиви мене нічого не кусало. Там не було ніяких родів "пойзен айви" і т.д., які роблять ліси трійливими для шкіри. І ось маєш!

На шостий день, я не витримую — мушу йти до лікаря. В Одесі є два роди лікарень, поліклінік і лікарів, а різниця між цими родами велика. Медична допомога в залізничних лікарнях та поліклініках, як і самі устаткування багато краща ніж у міських. Сестра пропонує мені йти в залізничну поліклініку під її ім'ям, але мені не хочеться, ніколи не любила обману навіть маленького.

Ідемо в міську поліклініку деє дуже далеко, переїдаючи з тролейбуса на трамвай, переходячи вулиці й площі. Довго шукаємо серед зелених вулиць її, розпитуємо, блукаємо довкола величезного комплексу забудов лікарень і нарешті таки знаходимо. Будинок аж просить порятунку в усьому. Радянська влада добре вміла руйнувати, в неї ніколи не було грошей на ремонт. Заходимо в середину будинку, який колись був гарним, прямуємо до відділу шкірних недуг. Почекальня в коридорі перед кімнатами, де приймають лікарі. В коридорі досить чисто, але невідремонтований стан та стара лавка, яка колись була теж гарною, роблять відчуття убогості. Нас, пацієнтів кілька, майже всі молоді і гарні. Але ось душу мою проймає біль і невимовний жаль: на підлозі в куточку сидить молода, гарна дівчина накрита трохи прибрудженим простиралом. Її голівка висить в терпінні, чи то фізичному, чи душевному, якась розпач нерозрадна у всьому її тілі. Якби маляр хотів намалювати трагедію людини в усій її глибині, мав би з кого її намалювати. Не знаю, як довго вона вже там сидить так нерухомо. Мені хочеться її обняти, потішити, але це не можливо, бо відчуваю, що вона в такому безпорадному стані, такому горі — вже жодна сила не розрадить її. Але підходжу до неї, нахилиюсь і питаю дуже недоречно: "Що сталося?" Вона рвучко встала, коротко обірвала мене одним словом "нічево" і скоро пішла коридором до виходу. Я ще раз встигла побачити її молоденьке гарне личко, темне довге волосся і гарний дівочий стан. Видно було, що вона жертва модерного зла, яке прийшло разом із "гласністю", а особливо із вільним в'їздом у країну всіляких покидьків фізичних, духових і моральних.

Життя спілітає погане з гарним, трагічне, сумне, безвихідно розпачливе з духовим і фізичним здоровим у ньому. Либонь, негативне на світі є для того, щоб ми знали, що то є позитивне й цінували його — добро і зло йдуть поруч. Так сталося і в цьому епізоді. Не встигла бідна дівчина під простиралом зникнути за рогом коридору, як до нас підійшла молода висока жінка, вродлива з осяяним внутрішнім задоволенням обличчям. Підійшла до нас трохи соромливо, але з довір'ям, як до рідних:

"Ви так гарно говорите українською мовою, а я тепер кінчаю спеціалізацію з української мови й літератури в Одеському університеті. Університет я закінчила 10 років тому й викладала російську мову й літера-

туру в середній школі, а тепер українська мова, як і література стали одним з головних предметів, а російська відійшла на другий плян й викладається скорше як чужоземна мова. Вчителі з російської мови втратили працю, а з української вчителів обмаль. Тому вчителів, які володіють добре українською мовою післали на рік спеціалізуватися у цих предметах. Мені залишилося скласти ще один іспит і матиму додатковий диплом, а праця вже чекає на мене." Її мова чиста й гарна. Показала нам, що вона читає — це були "Вершники" Яновського. На її обличчі дослівно цвіла радість і гордість, а в моїй душі теж. Думала собі: наша Україна піднімається, національно випростовується, як то гарно!

Жаль, що не було більше часу поговорити з нею, бо мене покликали до лікаря. В кімнаті два досить обдерті столи, колись вони були гарно поліровані, а тепер, як і все, лише має сліди минулого. За кожним столом сидить лікар, а ні одного стільця для пацієнта нема — ось, так навістоячки пацієнт оповідає свої турботи.

"Не знаю, чи ви мені допоможете, бо я не місцева, а з Америки" — почала я.

"Ми всім помагаємо" — досить привітно відповів лікар, чистою українською мовою, хоч до українця він зовсім був не подібний ні будовою, ні обличчям. Така відповідь, особливо його мова, припали мені до вподоби відразу, як і він сам.

Перш, ніж подивитися на мою біду, він остеріг, щоб не підходили й не дотикали столу, бо він може бути заразливим через пацієнтів з різними заразливими недугами. Це було найчудніше, коли який лікар сказав, адже він за цим столом працює цілими днями, тож не пацієнтів він охороняв, а себе. На мої бідні руки подивився з віддалі, щонайменше пів метра, я йому сказала, що дістала алергію від м'яти, він зі мною погодився, лише додав, що таке буває і від землі. Написав мені рецепти на мікстуру та масть і почав пояснювати сестрі, що з тим робити російською мовою.

"Моя сестра розуміє українську мову" — ввічливо кажу йому.

"Ми двомовні" — була коротка тверда відповідь. В цій же хвилині він перестав мені подобатися, я навіть відчула до нього певну ворожість, бо це та лиха личина, що буде обстоювати двомовність нашої держави. Коли згодом подивилась на його рецепту прізвище стояло: Д-р Діазоліні — він дійсно був подібний до чистокровного італійця.

Знову пересідаємо з трамваю на тролейбус і довго їдемо додому, день чудовий, люди привітні, настрій добрий, руки нестерпно сверблять, але лікар сказав, що за п'ять днів моя біда мине і це потішило мене. Оглядаю з вікна чарівну Одесу, а думка все ще коло лікаря — італійця. Думаю собі: чи він намовив про стіл не думаючи, бо це ж він кожного так остерігає, чи така страшна практика, що можуть випускати хворих з дуже заразливими недугами, які їдуть тим же самим транспортом, беруться за ручки вагонів, торкаються продуктів на базарі і т.д. До висновку я не дійшла. В аптеці невелика черга до двох відділів. Мікстуру дістала відразу, а за мастю дочекавшись своєї черги, почули, що

будуть її мати завтра. Мікстуру я почала пити того ж самого дня — вона гірка до самісенського краю і ще чимсь незносна. Але я мала допомогу — це була халва місцевого виробу. Вчора ми зайшли до крамнички з цікавості подивитись, що там є. На прилавку стояв стіжок якогось темносірого кольору. Питаю:

"Що то є?" Я вже звикла, що в Одесі, коли звертаєшся українською мовою, відповідають теж українською, за дуже, дуже малими винятками. Цим разом був виняток:

"Ето халва."

"Та чому ж вона така чорна?" — далі розпитую.

"Не смотрите, што она черная, она очень вкусная. Вот попробуйте."

Я пробую і вона дійсно "вкусна". Продавщиця дає мені ще кусочок додому, щоб я краще її розсмакувала. Питається з відкіль ми, а на відповідь, що ми з Америки, дивиться з недовір'ям, бо якже так, що ми говоримо українською мовою. Мій муж показує пашпорт, що викликає в обидвох продавщиць щире захоплення, і додає: "Ми в Америці всі говоримо українською мовою." На що вони із щирим жалем сказали:

"Очень жалко, но мы еще не умеем говорить по-украински."

На другий день сестра вже раненько, коли я ще спала, привезла мені масть. Я до цих пір зворушена її добротою до сліз. Масть вироблена в Польщі і я її нікому на світі не рекомендую, якщо хтось хоче ще жити нормальним життям, а не збожеволіти від того жахливого стану, що робить ця масть. Як я лише нею намастила руки, почалось несамолюбне печення (дослівно несамолюбне) й свербіння, про яке я навіть не уявляла, що може існувати. Кинулась її змивати з милом гарячою водою, але це були лише марні намагання, бо товщ, на якому її зробили, здавалось, залишилось на шкірі назавжди. Все ж таки, за яких кільканадцять разів миття, шуровання з милом для прання, бо туалетне ані трішки не помагало, я таки зняла ту "медицину", слава Богу. Мікстура якась чудодійна, бо відразу почала допомагати й за п'ять днів, як обіцяв доктор, я була врятована. ■

NON STOP

ЛОТ
пропонує єдине
безпосереднє сполучення
Монтреал - Варшава. Відліт
з Мірабел кожної п'ятниці.
Пропонуємо також сполучення
до Львова, Києва і до
більшості європейських
столиць. Сердечно
запрошуємо.

За ближчими інформаціями телефонувати
в Монтреалі: (514) 844-2674 в Торонто: (416) 236-4242
Fax: (514) 844-7339 Fax: (416) 236-0433

ДЕНТИСТ
Д-р ІГОР БАБИЧ
Dental Surgeon

подає свою нову адресу:
**297 MAIN STREET NORTH
BRAMPTON, ONTARIO
L6X 1N5**

Тел. 451-0227 або 453-0004

FOR COURTEOUS FRIENDLY SERVICE

**ВВІЧЛИВА І СПРИЯТЛИВА
ОБСЛУГА**

COMMUNITY TRUST
2271 BLOOR STREET WEST, TORONTO, ONTARIO, M6S 1P1

PHONE: 763-2291

**ЗВЕРТАЙТЕСЯ З ДОВІР'ЯМ
ДО КОММЮНІТИ ТРАСТ
У ВСІХ ФІНАНСОВИХ
І БАНКОВИХ ПОТРЕБАХ**

ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ КРАЮ

(Початок у попередньому числі.)

Ми гості у цьому світі. Але з цього можна зробити прямо протилежні висновки. Одні стають сезонщиками, рвачами із психологією "після мене хоч потоп". Інші розуміють, що нема смислу поражати одне одного, бо життя одне. І тут ні філософія поразки, ні філософія переможців не спроможні. Наші предки намагались жити достойно, сильно, красиво, виробили цілу систему заохот і регламентацій, цілеспрямовано наросували духовну спромогу, культурний пласт — так само, як і чорнозем: посипали рани землею і самі ставали нею, боготворили біос, піднімали Землю до рівня загальнокосмічних цінностей.

Багато вчених вважають, що нашу осіло-матріархальну Україну запліднювали час від часу кочівники, даючи поштовх процесу етногенезу, несучи, так би мовити, знання. Знання чого — хамства і падіння, блуду і злочинства? 750 років не могла отямитись та ще й зараз зализує рани Русь-Україна після кочового гвалту 1240-х років. Ми вистояли завдяки міцним культурно-генетичним засадам, довіговіковій селекції, а не мішанині чого б то не було; всупереч усім гено- та етноцидам, а не завдяки їм! У світі спокоївків точиться боротьба добра і зла, будівництва і руїни. Але досі підміни понять було менше в нас, а більше довкола. Звичаявність Краю не була так безбожно поруйнована, її релігійно-філософські засади були сильні і живучі, цілісно-синкретичні та універсально неповторні...

Пустка деградації і збайдужіння, світоглядної неповноти і моральної ущербності самих українців підсилюється розкраданням і дискредитацією духовної спадщини всіма, хто хоч якоюсь мірою стикався із великою українською культурою. Скажімо, Олжас Сулейманов виводить семантику "Слова" та світогляд його автора із тюркізовано-ординського світу, елементарні "Аз" і "Я" — із кочової Азії. "Булгарин" із Казані Фархад Нурутдінов натякає, що і Київ, і Боян, і Дажд-бог — болгарські за суттю, а булгарин Шамсі Башту (тобто "киянин") своєю поемою "Легенда про доньку Шана" вплинув на творця "Слово о полку..." Але скажіть, чому це киянин БАШТУ вплинув на киян, а не кияни на Башту, українська культура, у якій він зростав — на формування його світогляду? Це ж все одно, якби допустити, що Булгаков суттєво вплинув на світогляд киян, або денікінці — на Петлюру, чи Леонтовича... Нурутдінов на всяк випадок заспокоює нас: мовляв, знання запозичень збагачує, а не принижує національного почуття. Воно то так, але ж, люди добрі, — ми не кочівники і не маємо злодійської звички збагачуватись за чийсь кошт — тим паче в культурі... Маємо типовий випадок, коли, так би мовити, на злодію шапка горить. Осіло-хліборобська культура має за принцип селекцію, відбір і вибір, чистоту, природну еволюцію, пошанування предків, а не чужих богів чи авторитетів.

Між іншим, що то за донька ШАНА? Шанумося! Не стану тут виставляти рахунки усіляким Рибаківим-Ліхачовим, які так віртуозно ловлять шовіністичну рибку у каламутній водичці псевдонауки, не буду ще раз нагадувати про цілеспрямоване пересмикування фактів, перекрадання всього і вся нашим північним сусідом! Складається враження, що й справді москалі від нас не відчепляться, аж поки ми їх остаточно не українізуємо...

І всередині українства, і так би мовити зовні маємо предостатньо не тільки плутанини, а й свідомого перекручення знань і звичаїв. Треба все це прояснювати, реалізувати первородне, ревізувати наносне, ставити з голови на ноги ті чи інші уявлення, але тут ще більші небезпеки. Нам загрожує еклектика і самодіяльність, люмпенізація і фальшування. Гріш нам ціна також, якщо попадемо у залежність не від Божої волі, а від чужинецького гроша, який нам, так би мовити, загрошує не менше, спрямовуючи сюди-туди, але не завжди на користь Україні інтелектуальну енергію збалансованого розуму, не даючи можливості стати на повний зріст власної визволеної спромоги.

Вкрай необхідно оприлюднювати, заохочувати, запроваджувати, друкувати і популяризувати не все підряд, а таки найдостойніше і найпотрібніше для відродження України.

Звичаєвість будується на знаннях будівничих, намірах від Бога, дотриманні космічних законів, сповіданні високої моралі. Настала невідкладна потреба реставрації світоглядних підвалин, ритуальних дій, життя за Календарем. Для цього потрібні філософське забезпечення і сценарні рішення. Саме на цьому шляху можна створити запас ідей для реального забезпечення національного відродження та державного будівництва, вироблення тактики і стратегії всесвітньої консолідації українства.

Не можна обминути проблеми співвідношення мистецтв і духовності, орнаментально-знакового письма і так званого художнього образу. Взагалі це окрема тема — я тільки хотів би наголосити на присутності етичного в естетичному, взаємозв'язку ОБРАЗУ БОЖОГО із художнім, бо коли вмирає душа, сатаніє суть — це вже не діалектика, а смерть духовності, перетворення біоса в біса, скорий кінець популяції і всіх мистецтв.

Згадаймо тут злощасні календи і сатурналії — скільки того понаписувано, що українська КОЛЯДА похідна від календи. Етимологічно якраз навпаки: календа пішла від колування Божого дару. Але наша умовна "жертва", покуття спокута, спілкування з предками — не мають нічого спільного з кривавими оргіями, дикою розпущеною, розбещеністю і пиятикою римлян. Сповідуючи КАЛЕНДАР — ми обережно і

шанобливо спілкуємось із духами родичів, пізнаємо невідворотність життєвого колування, викликаємо народження світу і світла з світобудовного яєчка. Відбувається це після святої вечері. На дідусі-околоті діти до 6–7 років мають право бавитись—перекидатись, примовляючи "кво, кво — завтра в нас різдво". Ця радісна забава наповнена великим змістом. Розмовляючи з далеким сузір'ям Квочки, діти може й не розуміють, але відчувають важливість моменту... "Околіт" і "околіти" однокорінні. Життя бавиться зі смертю. Тою смертю, яка є матір'ю життя, бо батьком життя є саме життя. Отака воно діалектика величної космічної гри, яка абсолютно протилежна недостойному заграванню із нечестивим. Так само "пустощі" на Андрія символізували колись довірчу розмову селянського воза, виставленого господареві, на дах, із однойменним сузір'ям... Це було насамперед чисте парування землі і неба... Дьогтем вимазували ворота не всім підряд, а таки безчесній блудниці, яка не дотримала правил небесного колування... Тепер це суцільні пакості без жодної регламентації.

За 700 років до Різдва Христового древнє Фрігійське царство (на території нинішньої Туреччини) роздирали міжусобиці. Якось жителі Фрігії послушали оракула і першого, кого зустріли за мурами міста, обрали царем. Ним виявився селянин Гордій, який чумакував на возі, запряженому парою волів. Гордій був енергійним і мудрим володарем. Царство при ньому процвітало. Новозбудовану столицю славний "пришелець" назвав Гордіоном, а в храмі поставив щасливого воза, на якому в'їхав у царство. Ярмо у возі було прив'язане до дишла хитромудро заплутаним вузлом... 334 року до н.е. Фрігію завоював Олександр Македонський. У храмі йому показали гордіїв вузол, якого ніхто не міг розплутати вже більше, як чотири століття. Той, хто звершить цю місію, стане, мовляв, володарем всесвіту... Ясна річ, володарем світу є не людські забаганки, а Божа воля, що втілилась була через мудрого селянина. Войовнику Олександру марилось світове панування, підміна Бога на Землі. Гординя приневолила його спробувати розв'язати непосильне завдання, але марно. Тоді розгніваний завойовник одним махом розрубав вузол. З того часу усілякі спори все частіше вирішувались мілітарно, що й довело нас до краю прірви...

У цього переказу — цікаві прикмети. Виборність посади царя, хліборобське походження селянина з українським іменем, культ вола і воза, безсмертний український гумор та інші опосередковані ознаки вказують українське походження легенди про високий рівень цивілізації і хліборобські пріоритети гордої раси гордіїв. Згодом од "візника" Гордія пішли турецькі "візири", але це вже протиукраїнський етап тамтешньої еволюції.

Космогонічні глибини української звичаєвості засвідчує свято Миколая. Це тайнство роду, земне коло, заохота дітей до земного існування щедрими земними дарами. Бо треба ж якось чисту душу втішити і закорінити! Коли ж розвивався сексуальний потяг та інші спонуки, міцно тримаючи підлітка у своїх сітях і дитина

вже не вірила в існування таємничого Миколи, подарунки припинялись. Тепер можуть ставити подарунки ледь не до одруження, або ще гірше: замовляють Миколая, чи такого собі Санта Клауса з—поміж звичайних п'яничок—заробітчан з торбою на плечі...

Отож на часі — залучення всіх здорових сил до справжнього відродження автентичної народної культури, реставрації і втілення звичаєвого Календаря, обережного очищення від намулу неволі і саможерства самобутнього українського світогляду.

Цінність української Ідеї завжди була в тому, що її ніхто спеціально не наголошував і тим більше не нав'язував — вона була немовби розчинена в життєспроживальній культурно—звичаєвій і ритуальній регламентації, щоденній проминальності буднів і свят. До цього ще треба дійти: спершу розшифрувати кодову систему архетипів, зарядити і надихнути святими ідеалами нові покоління подвижників, давши їм в руки ключ творчості, а вже згодом відродяться і закоріняться в серці, так би мовити, сценарні вирішення, запрацює жива імпровізація, через конкретні сім'ї—родини, пари і особистості запуститься в рух Машина життя, споконвічне колування Божого дару — КОЛО—ДАР.

Наша мета — відродити життя у формах життя, звичаєвість як звичайний природний плін існувальності, усвідомити і задіяти терапевтично—оздоровчий ефект пісні, обряду, ритуалу. Йдеться ж бо про духовне і фізичне здоров'я, а в перспективі (хоча й негайно!) — відкриття все нових, нереалізованих досі можливостей організму з метою виживання в постчорнобильських умовах. Я наголошую на цьому, бо в іншому випадку нас чекає вимирання і деградація у 30–40—річному віці. Надія (одна із складових частин небесної тріади) тримається на дії. Ось чому культура — не цяцька чи розвага, а спосіб жити і вижити. Ось чому всі кошти треба кинути на дослідження в цьому напрямі, якщо ми справді бажаємо добра Україні.

Культуротворчий чинник — визначальний у народотворчості і будівництві людських рас. З іншого боку таке загальнолюдське, універсальне явище як КУЛЬТУРА не твориться поза конкретним проживально—переживальним контекстом, яким є особистість, пара, сім'я, родина, рід, народ. Етнічно—родовий, культурно—напрямний і мовний фактори — взаємовизначальні і нероздільні. Народитись — означає відбутись в народі. Особистість формується у радості будівничих пріоритетів. Треба мати в душі Січ духовну, а не світоглядну січку, міцне ядро позитивних цінностей, аби дати гідну відсіч спокусам і агресіям. Треба відчувати себе кошем козацьким, щоб дати одкоша ворожим підступам і не дати собі в кашу наплювати. Треба багачко каші з'їсти і дум передумати, щоб дорости до КОША.

Пані Віра Вовк із Бразилії скаржиться, що тамтешні українці, навіть живучи компактно і малюючи писанки та поїдаючи борщі з галушками — не хочуть читати книжок... Але це проблема не нинішнього дня і не тільки бразильська... У всі часи живильною сферою професійної індивідуальної творчості була народна культура із її повсюдною творчістю. Замовлення на своїх послів у космічному парламенті народжувало

велетнів духа і мислі, віртуозів пензля і пера. Здорові кров і дух села запліднювали міську культуру. Російська імперія практикувала перекачування живої крові, перекрадання умів і голосів для формування культурної підоснови "нової спільності". Українську культуру роздягли догола, але вона ще пульсувала на хуторах і в селах. Більшовицький переворот довершив знімання "латаної свитини" із покаліченої України, але цим не обмежився. Нам наплювали в свята святих — в саму душу народу. Народну творчість витягнули на сцену і привселюдно згвалтували, роблячи з неї тупувато-карнавальну самодіяльність, від якої до бездіяльності — півкроку. Паралельно підірвали матеріальну базу господарності від Господа.

...За словом завжди йде діло. Саме слово є ділом... А тут відбулось тотальне відчуження Слова і Чину. Слово перестало бути духовно-наснаженням — Пан-Біг покинув його. Слово перестало діяти — отже в ньому відпала потреба. Ну, кому потрібні тичинівські "дир-дири" чи "партія веде"! Це ж — НК веде... Зараз в ніяку демагогію ніхто не повірить і матиме рацію, але в народі живе інстинкт Будівничого і Творця. Треба його розрухати не на рівні здухування порохів, а розкріпаючи всю генетично-духовну спромогу. Йдеться про глибини генокоду і духовні пріоритети. Від повторення самих слів "духовність", "Україна", "Бог" — духовності більше не стане. Питання в тому, як вийти із зачарованого кола в еволюційно-спірально реальність життєтворення — отже, культуротворчості, народотворення, Боготворчості.

Надсучасні авангардисти вже наче й без батога, але й без самоусвідомлення поглиблюють прірву відчуження від своєї глибинної сутності, пруться в безбогу богему нових конгломератів, мовляв, ми йдемо, а вони хай залишаються на своєму хуторі... Що ж, побажаймо їм послідовності: і в руйнації, і в поході. Земля ж бо кругла: блудний син рано чи пізно повертається!

Ми сповідуємо безальтернативний закон культури: на однаковій відстані від кожного є сонце, кожний хутір має прямий зв'язок із космосом — по вертикалі і по горизонталі. Кожний хутір — сам космос. Поза нацією нема індивідуальності. Космополітизм і космос — несумісні. Всілякі мистецтва і література — причина і наслідок величної космічної гри, а не цирк на дроті чи балаган юродивих мутантів. Поет — не роля чи маска. Поет — це спосіб жити. Треба зрозуміти потреби народу, яких він може й сам не розуміє, а вже тоді вибиратись у похід.

Хто винен, що великодушно прашедрі і праширі прашури отак ганебно зіщурились? Однозначно: вороги життя, вороги, так би мовити зовнішні. То ж навіщо нам ще й внутрішні? Хай ідуть!... Ми залишаємось на рідній землі душею і тілом. Ми знаємо, що щурі покидають корабель, а злюмпенізовані інтелігенти — духовний материк народу при найменшій небезпеці. Після Чорнобиля дизертири остаточно схарапудились — хай ідуть. Ми залишаємось. **ЗВАЖАЮЧИ НА ВСЕ, І НЕ ЗВАЖАЮЧИ НІ НА ЩО!**

Навіщо розшаркуватись наліво і направо перед тими, які вже не можуть, і тими, які ще не можуть? Тими,

які конфліктують, і тими, що комплексують. Тими, що готуються до життя, і тими, що доживають... Мусимо брати на плечі весь тягар і вести за собою!

Сміхотворно портиставляти унікальність універсальності усього суцього. Націоналізм має передбачити якраз золотий оптимум. Не маю сумніву, що і в часи стрілецтва, і в часи ОУН-УПА, в якому ОУН була своєрідною лицарською елітою — щось на подобу козацтва у поспільстві — отож, у ті часи провідники були, як правило, найвищої проби ідеалістами, і тільки це їм давало певне право розпоряджатись людськими життями, хоча серце обливалось кров'ю за людські жертви, бо життя — безцінний дар Божий. На рівні бойового побуту вислів "друже провідник" набувало напевно інтимного, сердечного значення. Це і праведник, і проповідник, і той, що проводить через себе народну енергію, людський біль, страждання, Божі істини і заповіді, і той, хто відає-знає, і той, хто веде і має право вести за собою.

У своїй ледачості та непослідовності, мавпуванні, якщо вже й не старшого брата, то американського чи європейського уніфікатора — ми стаємо ворогами самі собі... А ми ж бо великий, голубиний, Богонадхненний народ. І боротьба за нашу автентичність тільки розпочинається... Звісна річ, без проводирів і проповідників тут не обійтись!

Колись 25-тисячники (комуністи і комсомольці) здійснили свою чорну акцію знищення народної культури. Тепер напрошується зворотна дія, але народ стомився від пропаганди. Потрібні добровольці-хуторяни, які свій світогляд матимуть за спосіб жити і реалізують цю потребу якнайприродніше. Вся надія на невмерлий дух народної спромоги, однак низова ініціатива без навернення блудних синів і виваженої політики зверху — захлищеться сама в собі. З кадрами ж подвижників у нас катастрофа. Необхідна державна програма всебічного культурного вишколу священиків — будителів і будівничих, провідників і проповідників із сильним струменем громадянської відваги, послідовності у слові і вчинку, всесторонньо обдарованих і творящих індивідів, культурників із великим почуттям відповідальності за кожний крок, кожне слово, які б володіли універсальними знаннями з української історії, культури, мови, знали життя народу і жили його життям... Настала пора формувати нову породу чоластої і спраглої знань учительської братії — вічних учнів у Бога і Народу, подвижників народної справи і стоїчно сильних особистостей, справжніх професіоналів із синкретично-цілісними знаннями та будівничою спрямованістю життєвих установок. Це мають бути люди, здатні повести за собою, але й спроможні вишколити патріотів-самостійників із здоровими переконаннями та якнайширшим світоглядом і волею до боротьби. Потрібні лікарі-практики із внутрішньою потребою і волею до боротьби. Потрібні лікарі-практики із внутрішньою потребою критичного перегляду та наукового синтезу всіх знань і навиків народної і сучасної практичної медицини, рільники-аграрії із почуттям господарності від Господа, здатні зберегти і примножити хліборобську культуру Краю, винахідники і вчені із почут-

тям відповідальності за свої винаходи. Маємо зробити так, аби духовно-матеріальна творчість поверталась у кожную оселю, на кожне подвір'я, а не заганялась у підвали, спотворена у кримінальне заперечення всього і вся. Недостатньо перейменувати клуби і будинки культури у хати просвіти, бо це дискредитація і хати, і просвіти. Тут потрібні кадри універсалів-практиків із широким кругозором, справжні реставратори народного ладу, який повсюдно універсальний, але й неповторно-унікальний та самобутній у різних місцевостях **ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ**.

Зрозуміло, що вся оця кадрова проблема не вирішиться позитивно без належного концепційного забезпечення, запасу ідей та цілком конкретних практичних апробацій і напрацювань у цьому напрямі. Тому необхідно фінансувати **ТЕ, ЩО ПОРАЦЮЄ НА УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ, ПІДТРИМУВАТИ НЕЛЕДАЧЕ І ТВОРЯЩЕ, ПЕРЕДБАЧИТИ ДОВГОСТРОКОВУ ПРОГРАМУ РОЗБУДОВИ КУЛЬТУРИ ЯК ПРАКТИЧНОЇ ЖИТТЄПРОЖИВАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ, ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ І КАЛЕНДАРНО-ЗВИЧАЄВИХ ДІЙ, ЗДАТНИХ ВИЗВОЛИТИ І ЗАДІЯТИ ВСЕНАРОДНУ ІНІЦІАТИВУ І ДАТИ ПРАКТИЧНУ ЗАОХОТУ ЖИТИ НАСТУПНИМ ПОКОЛІННЯМ...** Краса і сила **УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ** має бути ненасильна і безальтернативна своєю універсальною сутністю і персоналістично-своєрідним втіленням. Водночас вона має бути страшною у своїй Божистості для сил зла у людях і народах.

Є тисячі способів застергти себе від саможерства, розкрадання спадщини чужинцями, чи нав'язування нам сурогатів т.зв. масової псевдокультури з метою розплодження мутовано-банальних споживачів і маріонеток. Сучасні світові геополітики не відводять Україні ської-такої ніші у майбутній загальнолюдській формації. В їхній програмі ми приречені на ролі піддослідних аж до повного і остаточного знищення великої раси. Звісна річ, експансії протиукраїнських дій та тенденцій треба протиставити міцний мілітарно-пограничний, фінансово-економічний та світоглядний заслін, але головне не чекати, аж поки святий Петро зварить нам манни небесної, а напрацьовувати **ІДЕЇ**.

ТОМУ ФІНАНСУВАННЯ КОНКРЕТНОЇ ПРОГРАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ, ЇЇ ЯКНАЙШИРШОГО ОБГОВОРЕННЯ, ПРАКТИЧНОЇ АПРОБАЦІЇ ТА НЕГАЙНОГО ОПРИЛЮДНЕННЯ МАСОВИМИ ТИРАЖАМИ — ПРОБЛЕМА І ЗАВДАННЯ НОМЕР ОДИН!

Поки діаспора та місцеві патріоти безпорадно чухаються у циганську потилицю, тобто сидницю — Україну послідовно ставлять на лопатки в інтелектуально-світоглядній, економічній, геополітичній боротьбі за виживання.

Доводиться ще раз і сто раз підкреслювати, що проблема відродження впирається у проблему кадрів. Щоб збудувати державу, треба розбудити ініціативу творячого суверена, плекаючи нових політиків на зміну політиканам, що завтра впадуть на коліна перед сатаною і загарбником. Люди добрі! Ні Шевченко, ні Україна — та ніщо на світі не може замінити Бога! Діти людські покликані продовжити замисли Отця. Висота

ідеалізму зумовлюється відповідністю Слова і Чину. Це старе, як світ, але й завжди нове бачення кадрової політики. Нам не потрібні раби чого б то не було, окрім робітників Божих. Щоб збудувати державу — потрібно розбудити політичну творчість нації. **БЕЗ БОГА — НІ ДО ПОРОГА!**

Для вчорашнього гомо-совєтікуса ідея і чин несумісні. Ідея сама собою, а практика, мовляв, покаже. **ДУЛЮ ПОКАЖЕ!** А то й півдулі. Певні геополітичні сили поставили нас перед вибором: тоталітарний прес імперії з духовною, а то й фізичною смертю на 1/6 земної кулі, або вселюдська мішанина і безпардонне розпарування людських спільнот, розчинення в поліетнічних конгломератах споживацького хаосу. Обидва варіанти приведуть до влади третю силу — числом **ЗВІРА!** Зрештою, спостерігається тенденція — реанімувати содружство із усіма наслідками другорядності і третьорядності та продовження експерименту по розм'якшенню світоглядного ядра.

Тому й кажемо на всю силу своєї визволеної спроби: **БОГ І УКРАЇНА. З НАМИ БОГ. Ми повинні розбудити і розбудувати Бога і Українця в кожній соборній та суверенній душі!** ■

ЗДОРОВИЙ І СМАЧНИЙ ХЛІБ та інші печива випікає Українська пекарня

THE **future** BAKERY
& CAFE

власниками якої є Родина Вжесневських

— можна набути також різні українські страви
у наших каварнях

739 Queen St. W., Toronto, Ont., Tel.	368-4235
St. Lawrence Mkt.	366-7259
483 Bloor St. W.	922-5875
2199 Bloor St. W.	769-5020
M-C Dairy, 212 Mavety	766-6711

DR. NATALIA STAWOWCZYK ACUPRESSURE

Лікування методом натуральної медицини
включаючи різного роду сеанси масажу
— лікувальні та профілактично-оздоровчі.

Лікування таких недуг як:

Системи травлення; Дихальної системи; Нирок
і мочових проводів; Крові — кровоносної системи;
Нервів — невралгії, невротенії, неврози; м'язів,
суглобів, костей; Жіночі недуги; Шкірні недуги тощо.

19 Lillibet Road

(near Royal York Rd. south of Norsmen)

ETOBICOKE, ONT.

Tel.: 237-1380

години прийому від 10:00 до 6:00 за попереднім домовленням.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ПРО ЩАСТЯ ЛЮДИНИ

У двістіріччя смерті Григорія Сковороди (1794–1994)

Питання про щастя людини, таке давнє як саме людство, стало головним у філософії і теології XVII і XVIII сторіч і було тісно зв'язане з проблематикою природи людини та її місця у всесвіті.

Це був час, коли геоцентричну картину світу витісняла геліоцентрична, а це викликало різку зміну у світовідчужанні тодішньої людини. Згідно з давнім геоцентричним поглядом, Земля разом з підмісячною сферою була центральним пунктом світу; вона створена з мінливої матерії, на яку складаються неоднакової шляхетності елементи вода і земля — це стихії нижчі, огонь і повітря — вищі, і тому існують у земській дійсності не в чистому виді, а змішаному. Це власне причина "нечистого" і повного суперечностей існування на землі, яка оточена десятками концентричними, утвореними із специфічної неземної матерії сферами, що разом зі своїми зорями і небесними тілами кружляють довкола землі. Понад десятою сферою, що є пружиною цього цілого космічного механізму, є біблійне небо — місце перебування Бога—Творця, ангелів і святих. Цей традиційний, статичний і замкнутий образ світу був заступлений у XVII сторіччю новим геліоцентричним, що його заповідав ще Арістарх і деякими завваженнями Демокрит, Епікур, Діоген Лаєрцій, і який переміг у Коперніковій концепції світу. А нові оптичні прилади підтвердили нову думку про відкритість і безконечність всесвіту.

Однак у новому образі всесвіту, який формувалася, починаючи від Й. Кеплера (1571–1630) і Г. Галілея (1564–1642) аж до Р. Декарта (1596–1650), І. Ньютона (1643–1727) і Г.В. Ляйбніца (1646–1716), збереглися традиційні релігійно-теологічні елементи, так що наука, філософія і теологія були взаємно тісно інтегровані. Таких філософів називають теологізуючими філософами, і до них належить Сковорода.

І так всесвітньої слави астроном і математик Кеплер доручав ангелам доглядати планет, щоб не зіткнулися з орбіт, по яких вони кружляють у супроводі (мнимої за сучасним поглядом) музики сфер. Згадана інтеграція дуже характерна не тільки для філософських систем XVII ст., як для згаданих угорі філософів, але також для концепцій XVIII ст., напр. для Хр. Вольфа (1679–1754), пропагандиста ідей Ляйбніца. Всіх вище згаданих філософів, зокрема Ляйбніца і Вольфа вивчали в Києво-Могилянській Академії, де студював, як відомо, Сковорода. Читані там лекції, частково збережені, свідчать про ознайомленість з античною і зарубіжною наукою, філософією і теологією. (Я. Стратий, В. Литвинів, В. Андрушко, Опис курсів філософії і реторики професорів Києво-Могилянської Академії (рос. м.), Київ, 1982.)

Теологізуючі філософи не ті, що під релігійно-теологічною покривкою поширювали не апробовані релігійні ідеї (наприклад, Б. Спіноза), а ті, що за допо-

могою релігії, віри в Бога, намагалися підтримати людину, що в обличчі нового образу всесвіту — децентралізованого, безмежного і безконечного — відчувала себе самотньою, покинутою і загубленою. Мислителям, які бажали поєднати новий образ всесвіту з релігією, вживався Бог уже не в традиційному образі, як про нього була вище мова, а таким, що своєю енергією підтримує рух великої маїни світів, або великим Творцем, який спокійно споглядає на досконалий механізм, що вже не потребує Його інтервенції, бо з Божої ласки наділений внутрішньою життєвою силою (віс віва — *vis viva*) перебуває у вічному русі. Крім цих двох варіантів уяви про Бога, що існували побіч традиційної, був ще один: створивши землю, Бог від неї віддалився у всесвіт і не встриває вже більше в її життя — ані чудами, ані не посилаючи на землю свого Сина. Цей погляд, відомий під назвою деїзму, що виник на початку XVIII сторіччя в Англії і швидко поширився на інші країни, був дуже лябильний і легко обертався в атеїзм. (Дейстами були Ф.М. Вольтер [1694–1778], Ж. Ж. Руссо [1712–1778], Г.Е. Лессінг [1729–1781] і інші.)

Приймаючи новий образ всесвіту, релігійні філософи відкинули однак зв'язаний з ним погляд, що всесвіт однорідний, збудований тільки з однієї субстанції (монізм), а не з двох — матерії і духа (християнський дуалізм). Залежно від позиції, яку займав мислитель, моністичну чи дуалістичну — його відповідь на питання про природу і щастя людини була різна.

Тому що Сковорода був дуалістом, і то скрайнім, варто б порівняти його з мислителями його типу і ствердити їх схожість чи відмінність у розумінні природи людини і її щастя.

І так в антропології найбільшого французького філософа Декарта людина представлена в трагічній ситуації, роздєрта внутрішніми суперечностями, бо душею приналежна до Бога, а тілом до ніщоти. Тому її інтелект, дороговказ у мандрівці до Бога—Правди обмежений, і тому людина не вміє інтелектові підкоряти свою необмежену свободну волю. Це призводить її до помилок і вкінці до небуття. Вихід з цієї дилеми Декарт і також Сковорода бачать, як і деякі античні філософи (Сократ, Сенека, Цицерон і інші), у самопізнанні, що є передумовою самовдосконалення, яке людину зближає до Бога — найвищої єдиної досконалості.

У мандрівці людини, людського розуму до Бога Декарт вбачає щастя людини, ідентифікуючи його з чеснотою. Однак через надмірну довіру до зміслів може трапитися перешкода, бо вони є гальмом, яке затримує пізнання на поверхні і не дає вникнути в суть речей. Цією думкою Декарт нав'язує до Галілея, який захопився Арістархом і Коперніком, бо вони наперекір безсумнівному свідцтву зміслів, що покazують лише мниму, хоч видиму правду, пішли шляхом розуму, який дає невидиму, лише мислиму правду, але зате

справжню. (Галілей, Діалог про два найважливіші улади світу: Птолемесвий і Коперніковий.)

Як бачимо, Галілей вказує тут на наукову значимість проблеми видимого–невидимого, що її досі розглядали переважно з релігійного погляду. Однак завдяки розвиткові математики і оптики, побіч видимої, обсервованої змислової дійсності здобуває собі чимраз більше значення дійсність невидима, тільки мислима — і то як у макроскопічних (завдяки лунеті), так і мікроскопічних (завдяки нововинайденому мікроскопу) розмірах.

Сковорода підхоплює думку Галілея, як Декарт і інші тодішні філософи, але не вдовольняється, як вони, принагідними завваженнями на цю тему, а дає цілу концепцію видимого–невидимого, зв'язуючи її з питанням щастя людини та її двох натур: видимої, тлінної, смертної (тіло і скотська частина душі) і невидимої, вічної, безсмертної (дух і одуховлена частина душі).

У порівнянні з дуалізмом Декарта, який ніколи не спромігся на рішучий вихід з альтернативи "тіло–душа", дуалізм Сковороди ригористичний, деградує тіло, сильно акцентує цінність душі, що її збереження в чистоті і її досконалості український філософ вважає щастям людини.

Ригористичний дуалізм Сковороди виявляється і в його своєрідній концепції трьох світів, де людина–мікрокосм різко протиставлена всесвітові–макрокосмові, а ці два світи зв'язані між собою третім світом символів. Це значить, що мікрокосм і макрокосм не зв'язані між собою реальною спорідненістю, а тільки поверховною аналогією за допомогою символічних фігур, які Сковорода бере переважно з Біблії, що за його висловом є "символічним світом і звіринець Божий, а люди, скоти, звірі і птахи є фігури" і в них, навіть коли вони назверх брехливі, скрита правда. (Ікона Альківіадска, 1776 р.)

До речі, тема "Сковорода про символіку", яка зв'язана з теорією знаку, що якраз тоді виникала і сьогодні має велике значення, заторкнена в іншій моїй праці, заслуговує цілої монографії.

З вище сказаного випливає, що наш філософ не приймає пантеїстичної тези про ідентичність всього існуючого, людини і всесвіту, матерії і духу (як її коротко висловив Дж. Бруно (1548–1600): *omnia in omni-bus — все у всьому*), а зосереджує увагу на не безликий, безбарвний єдності світу, але на його різноманітності. На основі ідеї різноманітності світу він оригінальним способом розвиває вчення про нерівну рівність. Він каже: "Бог подібний до багатого фонтану, що наповняє посудини різної вмістимости. Над фонтаном є напис: 'Нерівна всім рівність'... Нема нічого дурнішого, ніж рівна рівність, що її дурні всюди намагаються ввести у світ." Сковорода продовжує: Бог не обмежив щастя до одного чи двох способів життя, а помножив його так, що воно дане кожному, хто шукає Бога. Для досягнення щастя кожний мусить збагнути, до чого він народжений, і розвивати вроджений талант, бо "краще бути натуральним котом, ніж левом з ослаиною природою". Ці думки основно викладені в діалозі "Алфавит или Буквар мира", 1775 р. і часто–густо ілюстровані кольоритними порівняннями, взятими головню з тваринного

світу; вони стосуються не тільки окремої людини, а й суспільства в цілості, яке мусить занепасти, коли його члени працюють не за вродженим покликанням, за "сродністю". Так сталося, підкреслює Сковорода, з Атенською республікою, що загинула, бо не стало мудрих наставників молоді. Не вроджений нахил, не специфічний, даний Богом кожній людині талант, а жадоба наживи, багатства, честолюбство почали керувати молоддю у виборі професії. Появились люди, що займали пости у суспільстві не за внутрішнім покликанням — а це біда, коли "вже став вовк пастухом, ведмідь монахом, а лошак радником. О коли б ми зрозуміли, як це суспільству шкідливо!... Яка мука трудитися в несродному ділі... Навпаки, в сродному ділі не тільки труд солодкий, але й сама смерть приємна."

Причина руїни республіки, каже Сковорода, ще й тому, що атенці вважали лиш те істинним, що видиме, що можна ошупати, не розуміючи вислову: "Плоть — ніщо, а невидимий дух животворить."

Хто не вміє розрізнити видимого і невидимого, того душа слабне. Тоді ніщо її не вдовольняє, вона "хулить свій народ і обичаї своєї країни, порочить натуру, нарікає на Бога і сердиться на себе."

Наслідки цього всього такі, що "у всякому званні находяться щасливі і нещасні, спокійні і неспокійні, відважні і боязливі". Сковорода підкреслює, що наука про сродність відноситься до чесних душ, чесних звань і благословених родів ремесла. Суспільство, де співіснують Божі і людські закони, подібне до "часової машини" — воно мов годинник добре функціонує, коли кожний член не тільки добрий, але й виконує сродну собі (з покликання) працю. До речі, треба відмітити, що Сковорода часто бере свої порівняння з ділянки машинерії, механіки, яка разом з математикою завдяки головню Ньютонові завоювала центральне місце серед тодішніх наук. Однак не забуваймо, що віруючі мислителі, як Ньютон (і також наш Сковорода), розглядали тільки всесвіт як машину, тоді як матеріялісти (наприклад, Й. де Ляметрі [1707–1751], П.Г. Гольбах [1723–1789] вважали і людину машиною без душі.

Сковородине поняття "сродність", Ляйбніців термін "когнація–*cognatio*", Декартові "вроджені ідеї" (*ideae innatae*) — це поняття співзвучні. Однак український мислитель, не обмежуючись принагідними завваженнями, розвиває тему сродності не ізольовано, а як тему комплексну, зв'язану з цілою низкою важливих проблем. До них належать не тільки вище відмічені питання про нерівну рівність, про видиме–невидиме, але також вчення про дві натури. Сковорода — не тільки філософ, але й поет та музикант, не міг бути нечулим на голосний тоді в Європі культ природи, що проповідував його сучасник Руссо, підкреслюючи: природа сама по собі добра, чиста, а все лихо йде від людини і від людського суспільства. Термін "природа" у Руссо однак не чіткий, розпливчатий, і це призводило до дуже поверхового розуміння його гасла "Назад до природи!" Так Вольтер саркастично завважив, що читаючи твори Руссо, він малоощо не відчув себе чотириногим твариною.

Однак Сковорода, хоч захоплений красою природи, гармонійним краєвидом України, і на її лоні шукає спокою далеко від шуму міста — зовсім у душі античних філософів і поетів (Епікура, Вергілія, Горація і інших) — іде у розріз з одноким поглядом Руссо на природу як лише добру; він сприймає її діалектично, бачить у ній (зрештою, як у всьому) "двоє": гармонійну красу і дисонанс, ясне і темне, янгола і демона. "Всі світи складені з двох сутностей: зла і добра." (Потоп зміїн, 1791 р.) Такі дві натури протистоять одна одній: блаженна, божеська і сліпа скотська. Бідна людська душа, каже Сковорода, яка діє під впливом сліпої натури, вона її заведе шляхом нещастя у царство тьми, до згуби. Навпаки, щасливий, хто живе згідно з волею натури блаженної, що "є первоначальна всьому причина і самодвижуша пружина". Голос блаженної природи кличе до щастя, яке Сковорода утотожнює з виконанням обов'язку, що його називає по-латині "officium". Кант називає це Pflicht. У цьому деяка співзвучність обох філософів. Блаженна природа — це матір охоти, яка запалює до активності, до труду. "Коротко кажучи", підкреслює Сковорода, "природа блаженна запалює до діла і укріплює в труді, роблячи труд солодким і легким", і людина тоді весела і радісна, тобто щаслива ("Алфавіт"). Аналізуючи різні види праці, він прославляє як найкращий і корисний труд селянина.

Який далекоглядний у своїй мудрості наш філософ у порівнянні з деякими нашими сучасниками, які — навіть після зорганізованого голодомору 1933 року для винищення селянства, кореня нації — спромоглися писати: "Це в нинішніх часах дуже популярне прив'язання до землі, до скиби, а наслідком цього домінуюча роль селянства в складі українського громадянства — це назагал беручи поважні хвороби, які... можуть призвести до катастрофи." (Думка І. Мірчука, дивись "Збірник на пошану І. Мірчука", 1974 р., стор. 194.) Наведена цитата ярко виявляє нерозуміння того, що зі знищенням селянства сталися непоправні зміни соціального складу населення і разом з тим занепад національної свідомості.

Вирізняючи хліборобську працю як особливо важливу і потрібну, Сковорода вважає, що вона утешлює і одинопіцу, і загаль.

Засобом правильного вибору дороги до сродного труду, себто щастя, він вважає самопізнання, яке обов'язує кожну людину зокрема. Про вимогу пізнати самого себе говорив, як відомо, ще старовинний напис на святині в Дельфах, говорили Сократ, Платон і їх послідовники. У центрі їхньої уваги стоїть "логон дідо-най" — "здавати собі справу" з думок, почувань і вчинків, бо "неперевірюване життя не гідне життя" (Сократ). Так треба розуміти вислів, що "життя — не найвище добро, а найгірше зло — провина" (Фр. Шіллер). У цьому ж сенсі Сковорода закликав своїх сучасників перевіряти своє життя шляхом самопізнання, переродитися з тлінної, земної людини у небесну, справжню. Людина, що переродилася в справжню, має нове око і вже більше не змішує скотської натури з божественною, а розрізняє їх і вибирає мирну путь щастя, а не нещасну путь до загибелі.

Не всі новітні філософи признавали, як Сковорода, самопізнання вирішальну роль в досягненні щастя. І так французький філософ Н. Мальбранш (1638–1715) вважав, що щастям людини є якраз обмежена можливість самопізнання. Вона є так з доброти Божої, бо якби людське самопізнання було ясне і повне, то люди не схотіли б жити в матеріальному світі, не акцептували б власного тіла, і тоді і наука, і організація земного життя були б неможливі. Бог оберігає людину від повного пізнання злого світу, і це щастя. ("Про пошук правди", 1674 р.) Недовірливий погляд Мальбранша на людський розум не міг вдовольнити просвітителя Сковороду. Йому ближчий був інший ніж Мальбраншовий варіант релігійної антропології, а саме той, який дає Б. Паскаль (1623–1662) у тоді широковідомому творі "Роздуми про релігію", 1669 р. У центрі його уваги, як і Сковороди, релігійна людина, у якій співіснують взаємно собі суперечні елементи — Божий і людський. Ця двоїстість виявлена у боротьбі двох істот у людській душі — "людини з Богом" і "людини без Бога". Але у відміну від Сковородиноного щастя, що його можливо досягти, Паскаль розпачливо вказує на безплідні, марні намагання двоїстої людини, що "маючи поняття щастя, не може його досягнути, що передчуває правду, а зустрічається з брехнею". Пригноблений новою візією безконечного світу, він бачить долю людини як істоти, який призначено хитатися на межі між двома прірвами — безконечністю і небуттям. І цю долю вона повинна нести до кінця своїх днів.

Шукаючи для себе якогось сприятливого виходу з хаосу суперечностей, Паскаль знаходить його в рішенні покинути світ і віддати себе Богові. Однак він відчував, що трагічний образ світу і постулат аскези неприйнятливий для простолюдина, пригноблює його. Тому він пішов на уступки слабій людській натурі, пристосовуючи вимоги до потреб пересічного загаль, так як це власне робили прихильники томізму і єзуїти, що обіщували легку дорогу до щастя тим, хто підкорявся догмам. Подвійна концепція щастя замітна і в Сковороди, однак з тією різницею, що він не був догматистом, а навпаки вважав догми і церемонії перешкодою у пошуках правдивого Бога. Для себе він вибрав дорогу до щастя через самовідречення від світу, який його "ловив, але не зловив", а для широкого загаль він приступно викладає своє вчення, зберігаючи однак його суть (у відміну від Паскаля). Мандруючи від села до села, він переконував простий, йому щиро відданий народ такими словами: дорога до щастя легка для людини, яка в своїх ділах прислуховується до внутрішнього голосу, до голосу Святого Духа — це Божий голос, який каже, що те, що потрібне для щастя, не трудне, а що трудне — не потрібне. То Сатана переконував потрібне на трудне. Потрібне є царство Боже. Потрібне з трудністю не вміщається разом, як світло з тьмою-тьменною. А в пеклі робиться все, що непотрібне, непригоже, дурне, прокляте, погибельне. Ці думки Сковорода розвинув головню в трьох діалогах: "Бесіда, названа двоє, про те, що щасливим бути легко" (1772), "Брань архистратега Михаїла зі Сатаною про те:

легко бути добрим" (1783), "Розмова п'ятьох мандрівників про істинне щастя в житті" (1773–1774).

Цей виклад про "легке", але не поверхнєве щастя не йде в розріз з суттю Сковородиноного вчення, воно зв'язане з самопізнанням, нічого не має спільного з мрією про легке щастя черні чужим коштом. Чернь Сковорода неоднократно таврує як "розбещену чернь", "легковажну юрбу, що дбає лише про своє жалюгідне черево". Це ті "людські покидьки" (сьогоднішній термін "люмпени"), що "по морях і суші женуться за скороминущим", це ті, що в них "скупість, розкіш, дух нетверезости, честолюбство, марнолюбство, страх перед смертю і бідністю". (Лист до М. Ковалінського, 18 VII 1763 р.)

Критика черні скерована й проти плиткого розуміння щастя як чисто гедоністичного і проти легкодушного оптимізму, що ширилися у тодішній масовій, бульварній літературі. Виникає навіть ціла теорія, як здобувати таке легке щастя через задоволення інстинктів і змислів, що її схвально виклав Лебеск де Пуїллі ("Теорія приємних почуттів", 1747 р.). Як життя за цією теорією кінчиться моральним занепадом і злочинном, яскраво змальовує де Лекльо в своїм романі "Небезпечні зв'язки" (1782 р.).

Поверхнєвий, легкодушний оптимізм неспроможний був затаїти існування зла у світі, що його філософи різно інтерпретували. І так Мальбранш ухиляється від прямої відповіді на питання, чому існує зло у світі, і вдовольняється поясненням, що Бог оберігає людину від повного пізнання злого світу, бо інакше людина не могла б жити. Натомість про конечність існування зла говорить Ляйбніц у своїй "Теодицеї, про доброту Божу, свободу людини і виникнення зла" (1710 р.). Вже сам заголовок свідчить про зміст твору, про те, що роздуми Ляйбніца сповиті релігійною метафізикою; він учить, що існуючий світ досконалий, бо є твором Божим і найкращим з усіх можливих світів. Нав'язуючи до ідеї світу як "пленум формарум" (сповнений формами), яку видвигнули вже Платон (в діалозі "Тімаїос") і Плотін (в "Енеадах"), Ляйбніц аргументує так: з надміру своєї доброти Бог допустив існування речей недосконалих, завдяки яким підвищується гармонія досконалої цілості, всесвіту. Велич Творця і в тому, що Він подбав про їх різnorodність. Адже помноження однієї і тієї ж речі було б монотонією, отже вбогістю. Тільки один Бог досконалий, а всі інші істоти обмежені і знаходяться на різних ступенях досконалості; звідси виникає їх різnorodність. Тому що всі істоти походять не тільки від Бога, а й від ніщоти, небуття, вони мусять бути недосконалими, отже зло є конечним елементом світу. Така концепція оптимізму, каже Ляйбніц, є і в творі архієпископа Дубліну В. Кінга "Де орігіне малі", (Про походження зла), 1702 р., але він не згідний з ним у питанні щастя: твердження Кінга, що єдиною метою Творця було щастя сотворіння, заперечує Ляйбніц, підкреслюючи, що щастя розумних сотворінь не було єдиною метою Творця, бо їх призначення є скріпляти гармонію і вартість цілості і, удосконалюючи себе, зближатися ступнево до Бога. Сковорода згоджується з Ляйбніцом, кажучи, що "сам пошук істинного щастя

— це дорога до Бога, яка має багато своїх ступенів" ("Розмова п'ятьох мандрівників"). Намагання досягти чимраз вищий ступінь на цій драбині вдосконалювання має zarazом суспільну цінність, бо "чим вищий ступінь підйому до Бога людина здобуде, то тим більше користі принесе людському родові і стане подібною до Бога". (Один з листів до М. Ковалінського.) Як бачимо, оба мислителі переймають з містики стару тему обоження людини (теозис, деїфікація). Однак не зважаючи на цю схожість з Ляйбніцом і різні ремінісценції з його творів, Сковорода не згідний з ним, що зло повинно співіснувати з добром. Він, уявляючи собі зло як космічну силу, що протидіє добру, закликає усувати і знищувати зло як у світі, так і в одиниці-особі і тим помножувати добро. Адже "Бог розділив усе тобі на двоє, щоб ти не змішував тьми зі світлом, лжі з правдою" (Наркісс, 1766 р.).

Людину зустрічає зло у двох видах, згідно з дуалістичним поглядом Сковороди: крім космічного абсолютного зла, що його людина повинна безоглядно знищувати в світі і в собі самій, є ще інший вид зла, що його людина згідно із законом Божим нерівної рівності, по своїй мірі одержує від Бога змішане з добром, бо "не існує ні один який-небудь спосіб життя, вільний від неприємностей". (Розмова п'ятьох путників.) Ця думка співзвучна з висловом Ф.Р. Шіллера: "Ніхто із смертних не зазнав немішаної радості життя."

Людина мусить погодитися зі злом, що його Бог справедливо дає кожному в його житті за його мірою. Якщо Бог змішує солодке і гірке, то це тому, що Він "всюди справедливий, бо змішує всі речі. Нема нічого чистого — Бог усе змішав"... "Бо гірке покривається зверху солодким. Що починається солодким, матиме гіркий кінець. Навпаки, солодкість передбачає важку працю... І слабкі серця можуть розпочати солодким, але тільки у кращих із людей солодким закінчується праця." (Вірш "Де умбратіка волюптате" — Про примарну втіху.) Про це говорить Сковорода образно так: "Цю тайну предревні теологи окутали такою загадкою: Там у Бога у порога / дві бочки стоять. / Одна з добром, друга зі злом." (Книжечка Плютархова про спокій душі, 1790 р.)

Поглядом на проблему зла як непримиренного з добром елементу Сковорода близький не Ляйбніцові, а моральному ригоризмові Канта. Критикуючий деяких популярних філософів-просвітителів за їх поверхнєвий оптимізм і за їх думку, що щастя є головною метою людського життя, Кант протиставить їм тезу, що кожна людина, маючи на меті своє щастя, спершу повинна помислити, чи вона гідна того бажаного щастя і якою мірою; врешті-решт щастя не є головною метою життя людини. (І. Кант, Про загально вживаний вислів: може, правильний в теорії, але не годиться для практики, 1793 р.)

Як бачимо, синтезуючи традицію і здобутки своїх сучасників, як це роблять усі визначні філософи, Сковорода створив на цій основі своєрідне філософське вчення, а це доказ його оригінальності як мислителя. ■

НА ПОРОЗІ НОВОЇ УКРАЇНИ

Така назва виставки, що нею вшанували полтавці 115-ту річницю з дня народження Симона Петлюри, нашого земляка, Головного Отамана військ УНР, Голови Директорії...

І Михайло Грушевський, і Володимир Винниченко, і тисячі відомих і невідомих нам сучасників їх, — були впевнені, що вони стоять саме на рубежі...

Десь там, в минулому, назавжди лишилося темна і окрадена Малоросія, — а діти її збудують життя щасливе і прекрасне...

Та ми ще і досі на тому рубежі... На тому порозі...

Полтавський краєзнавчий музей, Обласний архів, Українська бібліотека ім. Симона Петлюри в Парижі, Український Вільний Університет у Мюнхені брали участь в підборі матеріалів до виставки. Бо у нас, на батьківщині вождя, знайти щось сьогодні, — коли все те свідомо нищилося і вилучалося із фондів музеїв та книгозбірень десятиріччями, — дуже важко.

Гинули не лише пам'ятки історії та культури, — цілими поколіннями нищилися носії пам'яті народної, традицій, всі ті, хто був окрасою і надією української науки і мистецтва...

Хотілося показати в матеріалах виставки хоч декого із славної когорти епохи національного Відродження, — нищення котрої почалося ще в 1919 році... І велося на протязі кількох десятиріч...

Але, звичайно, насамперед, — розкрити полтавський період життя Симона Петлюри: хлопчика з великої української сім'ї, сім'ї із славними козацькими тра-

диціями... Де добрим духом домашнього вогнища була мати: інколи навіть суворіша до меткої дитлашні, ніж трохи відсторонений та заклопотаний добуванням хліба насущного для своїх дітей батько.

Дітей було аж 12, та не всі вони дожили дорослого віку: мерли в дитинстві, мерли і пізніше... Горе за горем щораз вступало до хати... Малий Симон виріс у зарослому вишником дворі, і частим місцем дитячих ігор його була стайня, сінник над нею... Інколи мати знаходила його, сплячого, під теплою мордою старого коня, що, форкаючи, витягав сіно з-під зіщуленого в яслах тільця... Разом із ровесниками, сусідами по Загородній любив водити коня пасти та купати...

Вечорами слухав бувальщини, легенди, казки... Козацька старовина, історія України, — назавжди стали ще з юнацьких літ любов'ю і надхненням хлопця, і в пізніші роки надихали на пошук і ставали темами статей та досліджень.

Можливо, — вплинув на Симона і старший брат, — Федір. На жаль, Бог не дав довгого віку цій славній людині, про яку з жалем згадували сучасники.

Полтавський обласний архів дав для експонування на виставці некролог Пригарівського сільсько-господарського товариства, що з жалем сповіщало про смерть свого першого Голови, головного повітового агронома — Федора Васильовича Петлюри...

Дають характеристику Симону і документи його про навчання в Полтавській семінарії.

Симон Петлюра входив до тих, хто здавав іспити в першому розряді: кращих семінаристів.

Поліційні документи, жандармські рапорти, — нарівні із спогадами сучасників, — підтверджують існування свідомої групи молоді в семінарії ще з 1896–1897 років. Саме ця юнь стала ядром РУП у Полтаві 1899 року.

До семінаристів вливалися учні полтавських гімназій, реальної та землемірної училищ.

Українська мова, українська пісня, — найбільш об'єднували таких різних людей: насамперед це була любов до рідного краю, до України, — і вже потім — знайомство із забороненою літературою, поезією, політичними трактатами...

Разом із Симоном вчилися в семінарії племінники Миколи Міхновського — автора Лубенської конституції. Через племінників, а деколи і особисто, зустрічаючись на квартирі у Миколи Степаненка, Микола Міхновський мав великий вплив на юнь. Та і не лише він. Полтава мала чудову, сильну, стару, національну громаду. До неї входили: Яків Імшенецький — засновник Українського клубу, брати Шемети, брати Міхновські, Федір Попадич, Іван Різенко, Костянтин Товкач, Володимир Щепотьєв, Григорій Коваленко, сім'я Русових і багато інших.

Вулиця Загородня 20.

Люди перед будинком С. Петлюри. 1926–1927 рр.

Кожен з цих людей полишив глибокий і помітний слід в духовному житті нашого міста. 1917–1919 роки потім розділили їх: на різні партії, групи, осередки...

Але то було потім: вони дали поштовх молодим, що приходили на вечори до Українського клубу, а потім стали збиратися самі... Із спогадів про той час виділяється епізод святкування роковин Тараса Шевченка, коли на вечорі — за свідченням І. Рудіча — Симон виконував пісню за піснею, декламував Тарасові поезії, поезії І. Франка. До речі, — вже пізніше, коли хвиля революційного підйому занесла до Полтави Миколу Лисенка з хоровим колективом, — любов до пісні стала причиною того, що один із кращих семінаристів був вигнаний із навчального закладу з "вовчим квитком".

Хор Лисенка на безчисленні "біс!" публіки під кінець виконав кілька українських пісень, та так, що заля встала, як до державного гімну, в буквальному значенні, овації винесли співаків на єднання з слухачами... Саме тоді Симон Петлюра запросив до себе в семінарію славного композитора, зустрітися і познайомитися ближче з молодіжним полтавським громадою.

Розгніваний Ректор семінарії Пічета назвав цю зустріч "націоналістическим збором", а Симон Петлюра, як призвідець її, був негайно відрахований...

Журналістська, письменницька і дослідницька діяльність Симона Петлюри тісно пов'язана із політичною його діяльністю.

Роботи молодого талановитого публіциста, поліційні документи Катеринославського, Кубанського періоду його життя на виставці експонуються в копіях...

Значно більше матеріалів, в основному оригіналів, характеризують життя міста Полтави в 1912–1920 рр.

Люди, що проводили в житті ідеї національного відродження, засновували школи, гімназії українські та книгозбірні, працівники кооперативних спілок та споживчих товариств, діячі "Просвіти" та Українського Союзу, перші національні органи місцевого самоврядування (Михайло Токаревський, Левко Ковалів, Володимир Дубів, Костянтин Товкач та інші), культурне та мистецьке коло полтавчан, які задавали тон насиченому, яскравому періоду національного підйому, — представлені в експозиції.

Поруч із листівками більшовицькими, — які об'явили Симона Петлюру ледве не кримінальним злочинцем, катом і ворогом українського народу; списки страчених, репресованих Радянською владою в 1919–1920 роках, спогади полтавчан, які пережили весь жах того лихоліття, розгром кооперативних спілок та споживчих товариств.

Вдалося знайти кілька примірників книг-видаць кооперативних спілок з 1918 року: "Читанку" та "Розповіді про українських письменників" Володимира Шепотьєва.

Оригінал видання "На порозі Нової України" Михайла Грушевського теж 1919 року. Оригінальні експонати-медалі, грошові одиниці, документи 1917–1920 років, поштові листівки, групові фото мистецьких та наукових колективів, що діяли в Полтаві, в Києві, серед

них чимало наших земляків, праця котрих стала набутокм згально-національної культури, науки, мистецтва.

Діяльність кожного із таких відомих людей, як В. Шепотьєв — поет і вчений, композитор і відомий перекладач лібретто опер на українську мову (з італійської, французької, німецької), етнограф і мистецтвознавець — чи перший Патріарх УАПЦ, що один із перших підняв голос за право Української Церкви на автокефалію, Парфеній Левицький і багато інших уже стає темою окремого наукового дослідження...

Петлюріяна за кордоном і Петлюріяна на батьківщині вождя і державотворця, широко представлена на виставці.

Звичайно, найціннішим набутокм, на сьогоднішній день, бо ми не втрачаємо надії на майбутні надходження до музею, є оригінальні фото-ілюстрації, своєрідні репортажі із Загородної вулиці, де в номері 20 жила сім'я такої незвичайної і трагічної долі.

Фото зібрані автором (на жаль, вже перші два фото були передані для Петлюрівських читань, і надруковані в Парижі без посилань на зібрання, без вказівки на автора, і з неточною датою) і було проведене дослідження, що дає можливість відтворити план будинку Петлюри, план садиби, крім великого будинку на 5 кімнат та флігеля, перебудованого із каретної та стайні, ще був вхідний погріб, і невеликий сад, що займав майже всю, вільну від будов площу двору.

Автор фото, Микола Радик. Колишній військовий, вчитель, діяч полтавського "Робосу", він разом із дружиною Олександрою жив на квартирі у сестер Петлюри. Це були двоє наймолодших представників великої сім'ї: Марина та Теодосія.

Після першого арешту, в 1919 році, мати Ольга Олексіївна вмерла, і дівчата мали єдиний можливий засіб для існування: пускати квартирантів...

До речі, після пережитого у в'язниці, одна із сестер, Марина, отримала первову хворобу...

Сестри стали ще більш замкнуті... Після похорону матері, на які прийшло лише кілька старих жінок-сусідок: всі боялися мати хоч якесь спілкування із сім'єю, що вже носила тавро смерті на собі.

*Сестри С. Петлюри.
1926–1927 рр.*

Навіть священика Зеленського, із Свято-Троїцької церкви, який прийшов відправити в останню дорогу свою прихожанку, чекало два арешти, і табір...

Олександра Радик розповідала, що квартиранти теж відчули на собі пильну увагу відомих органів, і хто мав можливість шукали інше житло, хоч і не таке зручне та дешево...

Олександрі та її чоловікові подобалися скромні та набожні дівчата: ще за життя матері, і пізніше, вони були частими гостями монастирів Полтавщини, ходили і в Київ колись, ще до 1917 року.

В монастирі скінчила своє життя мати Василя Петлюри. Зраджена долею та людьми старша сестра Симона, Єфросинія, теж пішла вікувати в обитель...

Але зарадити лихові, що впало на голови безвинних молодих дівчат, ніхто не міг: в 1926 році відбувся другий арешт, і в 1937 році останній... Марина та Теодосія були розстріляні...

Сім'я Радиків була свідком тих страшних літ, покій... Але були ще і гарні, теплі літні вечори, коли людей тягло в сад, де бриніла струнами стара бандура молодого робітника залізничних майстерень Сахна, і тонкі дитячі голоси виводили за батьком козацьких та чумацьких пісень...

Найпершим ішов до гурту любитель співу, сам чудовий співак та музика, і гарний художник, вчитель малювання в полтавських освітніх закладах Кузьма Якович Чигирик (за спогадами І. Шевченка — Чегринець).

До речі, Кузьма Якович — людина в Полтаві, Чернігові, Києві відома і як художник, і як власник колекцій прегарних гобеленів і цілої галерії портретів українських гетьманів. З ним дружив Михайло Фісун (директор Полтавського музичного училища, директор музею "Музична Полтавщина"), знали його Іван Козловський та відомий комедійний актор Тарапунька (Юрій Тимошенко), я називаю лише тих, хто вцілів під частим гребінцем репресій, які вимели зарані славний пласт полтавської інтелектуальної еліти, до якої належав і Чегринець.

Після тридцятих страшних років і тих, хто вижив, — доля розкидала по світу: мусили покинути місто і Федір Попадич, виїхав і Кузьма Якович. Саме Чегринець приготував для хористів Попадича, для вчительського хору "Робос" чудові вибіряні костюми в національному стилі. Безкоштовно. Він був частим гостем на репетиціях та концертах у Федора Попадича, запрошував до себе, поспівати, пограти, багатьох учасників полтавських самодіяльних колективів.

Крім тих фото, що зафіксували для історії будинок сім'ї Петлюри на вулиці Загородній 20 та фото Марини і Теодосії, що якраз перуть білизну під старою вишнею, біля причілку флігеля, Микола Радик залишив для нас ще одну реліквію: "чорний ворог" НКВС біля будинку Петлюри...

Ці фото Олександра і Микола боялися навіть підписувати... Вже тепер, а часу пройшло чимало, Олександра Радик умерла 15 січня 1994 року у віці 96 років, важко дуже точно встановити час.

За словами Олександри Альбінівни, вона до останнього часу зберігала міцну і здорову пам'ять, фото, імовірно, десь 1925–1926 років...

В 1917 році Олександра Радик вже три роки була працівником Полтавського Губернського земства, відділу, що займався справами переселенців... Добре знала Русових, Ротмістрова, Шепотьєва, знала Буніна, що теж в той час працював у земстві (з 1914 року).

Цікавим був той період, коли в Полтаві один за одним стали відкриватися освітні та наукові заклади: українські школи, гімназії, бібліотеки. Олександра Радик бачила відкриття Національного Університету в м. Полтаві і була однією із перших студентів його... Закритий більшовиками, він згодом своїм колективом викладачів вростатиме в інститут народної освіти, сільсько-господарський інститут, і буде репресований вже в тих закладах...

Виставка містить в собі також твори про життя та діяльність Симона Петлюри, — написані сучасниками його, представниками української інтелігенції, учасниками визвольних змагань, надруковані в різних країнах світу, та нашу, полтавську, сучасну Петлюріану...

Але, звичайно, це лише початок великої дослідницької, наукової роботи, яка має вирізбити, виокремити в матеріялі високий злет революційної національної свідомості, що на її гребені прийшов у велику політику і пішов у вічність наш земляк, Президент Незалежної України, Симон Петлюра...

Раїса ЦИГАН,

провідний науковий працівник

Полтавського краєзнавчого музею (автор виставки)

MEAT PRODUCTS LIMITED

Specialists for over thirty years

- Найкращої якості м'ясні продукти власного виробу;
- Вареники, флячки, квашена капуста та інші європейські ласощі;
- Замовлення на весілля та на інші прийняття;
- Говоримо по-українськи;
- Власник Е. Рембач до Ваших послуг.

2238 BLOOR STREET WEST
TORONTO, ONTARIO, M6S 1N6

ІВАН МИКОЛАЙОВИЧ ЛОЗИНСЬКИЙ

(1.V.1926 – 23.VII.1992)

Іван
Лозинський

23 липня 1992 р. несподівано перестало битися серце патріота-громадянина, славіста, публіциста, літературного критика, завідувача Відділу іноземних мов публічної бібліотеки у Львові Івана Миколайовича Лозинського.

Іван Лозинський народився в селі Ляшки Муровані (тепер село Муроване) Старосамбірського району в селянській родині 1 травня 1926 р.

Освіту здобув у 8-річчі рідного села, потім у Торговельній школі в Самборі і на підготовчих курсах Дрогобицького педінституту, а в 1946 р. поступив у Львівський університет ім. Івана Франка на відділ слов'янської філології. Цей відділ зорганізував проф. Іларіон Семенович Свенціцький, підбираючи високо кваліфіковані кадри, фахівців з різних слов'янських мов та літератур. (Микола Ангонович Пушкар — чеська мова; Ярослав Масляк — чеська література; Лукія Лукіянівна Гумецька — польська мова; Михайло Онишкевич — польська мова; доцент Воронецький — польська література; Зоя Гаврилівна Розова — сербська мова; Микола Дам'янович Мальярчук — болгарська мова; І.С. Свенціцький — болгарська і сербська література; вступ до слов'янства; палеографія.)

Сам перелік цих усіх дисциплін свідчить про те, яку широку слов'янознавчу базу здобув І.М. Лозинський, навчаючись на слов'янському відділі ЛДУ. Вона послужила основою для його пізнішої організаційної і творчої наукової діяльності. Отримавши диплом філолога, вступає 1951 р. в аспірантуру до проф. Свенціцького і працює над дисертацією про творчість польського поета Юліана Тувіма. На жаль, після смерті І. Свенціцького (1956 р.) залишається І. Лозинський без керівника і дисертації йому не вдалося захистити. Хоч це дещо ускладнило його життя, проте він далі неупинно працює в галузі слов'янознавства, розширяє свій горизонт та поглиблює своє розуміння різних літературних процесів.

Працюючи директором Бібліотеки іноземних мов, а згодом, після об'єднання всіх міських бібліотек, в Публічній бібліотеці, завідувачем Відділу іноземних мов, дбає про зразковий порядок у бібліотеці, який відповідав би найновішим правилам бібліотечознавс-

тва. Ця організаційна і адміністративна робота забирає йому дуже багато часу та енергії, але молодий учений-ентузіаст, дослідник-богеміст і полоніст вивчає наполегливо даліше різні питання.

Рівночасно нав'язує Іван Лозинський контакти з бібліотеками сусідніх держав, а згодом і віддалених — Югославії, Канади та США, здійснюючи обмін книжками і збагачуючи в цей спосіб львівські фонди бібліотеки іноземних мов найновішою літературою цих країн. Також веде регулярну кореспонденцію з різними діячами культури ближчого і дальшого зарубіжжя та діаспори. Таким чином Бібліотека, якої він був директором, набирає ваги наукової установи. Спілкуючись з науковцями названих країн, він з великим задоволенням, а навіть посвятою, служить їм всілякою компетентною інформацією, що стосувалася культурного життя Львова, Галичини та взагалі України.

Не зважаючи на труднощі з публікацією, вдається йому все ж таки друкувати свої статті в різних газетах та журналах Львова і в республіканських виданнях, а згодом, також в Польщі, Чехо-Словаччині, Канаді і в Сполучених Штатах Америки. Придержуючись засади "жодного дня без рядка", стає І. Лозинський членом Спілки письменників і журналістів України, що надає йому право друкуватися в усіх республіканських виданнях. На протязі декількох років він друкує 8 статей про окремі роботи і організаційну діяльність І.С. Свенціцького, плануючи на основі цих досліджень написати згодом монографію про нього. В одній з останніх розмов з моєю сестрою Вірою він сказав: "Мрію написати книжку про мого батька і про Іларіона Семеновича Свенціцького", але, на жаль, не судилося йому це здійснити. Тут, мимоволі, насовуються драматичні слова "Ars longa, vita brevis" (Життя коротке, а наука і мистецтво безконечні).

Характерною рисою Івана Лозинського було його сповнене пієтизму відношення до діяльності творчих індивідуальностей минулого і сучасного покоління. Він з глибокою повагою відноситься до своїх університетських професорів, влаштовуючи для вшанування їх ювілейних дат конференції, виступаючи на них з доповідями та публікуючи згодом в пресі ці матеріали.

Особливе відношення мав І.Л. до Національного Музею у Львові (Львівський музей українського мистецтва), виставки і експозиції якого регулярно відвідував та виступав на всіх його конференціях. В кінці 80-их років написав навіть у "Вільній Україні" статтю, в якій позитивно оцінив наукову і організаційно-популярницьку роботу Музею на сучасному етапі і його вагомий вклад в історію української культури.

Останні два роки працював І.Л. незвичайно інтенсивно, виступаючи на найрізніших конференціях у Львові, Києві, Харкові, Чернівцях, Кам'янці Поділь-

ському, Луцьку, а також у Польщі та Чехо-Словаччині, з доповідями, що завжди були глибоко продумані і відзначалися філософським узагальненням.

Іван Лозинський був польоністом, богемістом і україністом, отже славістом в широкому розумінні цього слова, при чому притягали його особливо проблемами дружніх зв'язків поетів і письменників різних народів з Україною, її культурою та літературою. Він був переконаний, що глибше взаємне пізнання на ниві культури, приведе згодом до справжнього порозуміння між народами і допоможе українській культурі здобути загальне світове визнання.

Можливості останніх років, які сприяли ліквідації білих плям в історії України, її культури, літератури та національному відродженню, використовував Іван Лозинський максимально, не щадячи своїх сил, досліджуючи творчість Петра Карманського, поетів "Молодої Музи", Святослава Гординського, Уласа Самчука, Богдана Лепкого і інших.

Розуміючи вагу кожного прояву творчого духа, приділяв він також увагу менше відомим письменникам, зокрема жінкам: письменниці-педагогові Констатині Малицькій, лікарці Софії Парфанович та першій лікарці-жінці в Австро-Угорщині Софії Морачевській-Окуневській. Йому вдалося встановити, що Констанція Малицька (псевдонім Віра Лебедева) є автором вірша "Чом, чом земле моя...", до якого написав музику Денис Січинський. На жаль, не встиг він творчо використати матеріали про Софію Морачевську, надіслані родиною з США.

Не зважаючи на свою занятість, слабе здоров'я та не зовсім легкі побутові умови, як справжній християнин, завжди знаходив вільну хвилину, щоб відвідати хворого товариша, приятеля чи знайомого, або відповісти друзів на місце вічного спочинку і виступити з прощальною промовою.

Мав дуже вразливу і емоційну вдачу, наважувався мужньо відстоювати справедливую справу, яка в даний момент була не тільки не популярною, але також офіційно не схвалювалася (напр., домігся, щоб портрет І. Свенціцького — організатора катедри слов'янської філології і її завідувача до 1951 р. був вивішений в кімнаті-музею Львівського державного університету).

Жанр "есе", в якому виринав словесний портрет людини, був улюбленою формою вираження нашого славіста (письменник, літературознавець і журналіст Михайло Рудницький; диригент і композитор Євген Вахняк; філолог-україніст Теоктист Пачовський; доктор медичних наук, професор Юліан Дешик; народний художник-іконописець Ілько Дешик; доктор медичних наук, професор-хірург Михайло Подільчак). (Статті про Юліана Дешика і Михайла Подільчака друкувались у "Нових Днях" — Ред.)

І. Лозинського притягали завжди творчі індивідуальності, сповнені внутрішнього горіння та бажання збагатити в духовному розумінні свій народ і тим самим ціле людство.

Слід також підкреслити велику увагу І. Лозинського до представників старшого покоління, з якими любив спілкуватися, щоб дещо дізнатися від очевидців про події минулого та краще це минуле зрозуміти. Тому зустрічався він з лікаркою Марією Миронівною Ясеницькою, родичкою Богдана Лепкого, що давала йому не лише інформації про останнього, але також про українських культурних діячів у Кракові та про жінок-лікарок, що мали відношення до літератури. Також спілкувався він на протязі багатьох років з моєю сестрою Вірою Свенціцькою, яка удоступнювала йому матеріали, що стосувалися творчої діяльності нашого батька Іларіона Свенціцького та Національного Музею у Львові.

Хоч діпазон зацікавлень і творчих дерзань Івана Лозинського широкий, слід підкреслити, що все, написане ним, відзначається незвичайною документальністю і цілеспрямованістю. Дати і події є завжди до максимальної точності перевірені. Деякі публікації І.Л. появились завдяки відкриттю архівних матеріалів, наприклад, про перебування Олександра Потебні у Львові після Січневого повстання 1863 р., в якому брав участь і загинув його брат.

Особливо близькими й дорогими були для І.Л. його країни-громадяни Самбірщини, яка гордиться такими славними постаттями як гетьман Петро Конашевич Сагайдачний, історик і суспільний діяч Іван Филіпчук, лікар і ентузіаст музейної справи Бойківщини Володимир Кобільник, історик і етнограф Михайло

SIPCO FUTURE FUELS

*Доставка Оливи
Повна 24 годинна обслу́га печей*

ENERGIES LTD.

*Незалежний Представник LENNOX
Уповноважений Представник CONSUMERS GAS*

232-2262 * 233-4820

83 SIX POINT ROAD
TORONTO, ONTARIO, CANADA M8Z 2X3

ROCK OF EUROPE INC.

ПАМ'ЯТНИКИ з УКРАЇНИ
Поліровані в Канаді
Гуртові ціни
Телефонуйте та заходьте
232-1250

90 Advance Road • Toronto, Ontario
з кожного проданого пам'ятника
даруємо \$100
на Фонд Дітей Чорнобиля
Division of Sipco Oil Ltd.

Скорик, письменник і мовознавець Дмитро Бандрівський і інші). Іван Миколайович намагався популяризувати їх діяльність у своїх виступах і публікаціях, щоб народ знав і цинив своїх найкращих синів і дочок та наслідував їх приклад.

Як людина з нахилом суспільного діяча, організує зустрічі з читачами, конференції та обговорення, напр., в зв'язку з 150-літтям від дня народження письменниці Марка Вовчка (1983 р.), з 120-літтям від дня народження чеського письменника Ярослава Гашека (1983), з 200-літтям від дня народження будителя національної свідомості і провідного діяча сербського Відродження В. Караджича (1987) і інші.

Свої педагогічні здібності реалізував шляхом діяльності на громадських засадах в "Малій Академії", почесним ректором якої є академік Ігор Рафаїлович Юхновський, допомагаючи учням вищих класів середніх шкіл, що проявляли філологічні дослідницькі зацікавлення, розвиватися в цьому напрямку і опрацьовувати якусь тему, яка мала відношення до зв'язків іноземних літератур з Україною.

Як здібний перекладач з польської мови на українську проявив себе І. Лозинський у "фрашках", які вийшли у віршованій формі окремою книжкою.

Покійний залишив дружину Ольгу, сина Романа і сестру Ганну, що проживає в с. Муроване.

Лише на основі повної бібліографії його робіт, яку має намір видати бібліограф М. Мороз (понад 700 позицій) і, згодом, збірника з його публікаціями, можливо буде створити собі уяву про працю цього скромного, але глибокого дослідника з душею поета і художника.

Хай ці рядки будуть даниною пам'яті про цю на рідкість вартісну, працелюбну людину, талановитого славіста, носія високих гуманістичних ідеалів, та патріота рідної землі.

Могила Івана Лозинського знаходиться в родинному селі, де бажав бути похованим серед лісів і полів.

Авторка цієї статті — Марія Іларіонівна Свенціцька, молодша дочка творця і довголітнього директора Національного музею у Львові, за освітою германістка, до сьогодні живе в Музеї, оберігаючи спадщину батька і сестри Віри — Ред. ■

Микола РЯБЧУК

А КАРАВАН ІДЕ

Роздуми з приводу вручення чергових нагород

Опублікувавши 5 березня чималий список нових лавреатів Державної премії імені Т. Шевченка в галузі літератури й мистецтва, "Голос України" — з умислом чи без — умістив на іншій сторінці досить забавну розповідь Людмили Король про те, як 1964 року ця найвища літературно-мистецька нагорода республіки почала "розтягуватись", набувши врешті сьогодинішніх "гумових" розмірів.

Заснована 1961 р. — у сторіччя смерті Шевченка — премія мала присуджуватися лише трьом лавреатам, однак уже через три роки її "розтягнули" на чотирьох (присудивши, окрім Касіяну, Людкевичу і Малишкові, ще й третьюрядному російському поетові Н. Тіхонову — голові всесоюзного оргкомітету з проведення Шевченківського ювілею). А відтак знайшовся і п'ятий "лауреат": того самого року, вже не утруднюючи членів Шевченківського комітету, суто вольовим партійним рішенням премію було віділено ще й найкращому другові всіх митців, незрівнянному майстрові розмовного жанру М. Хрущову.

Невдовзі кількість щорічних премій зросла до десяти, бо ж трьох премій на рік для всієї літературно-мистецької номенклатури було, звісно, замало (так можна й ціле життя в черзі простояти, та так і не дочекатися!), а в роки перестройки, коли стара номенклатура почала завбачливо ошляхетнювати свої сіруваті ряди "номенклатурою" дисидентсько-діаспорною, вищезгадані премії почали ділитись уже достоту, як одноклітинні організми.

Властиво, нічого не маємо проти незліченної кількості премій і ще більшої кількості лавреатів, в Україні й не в Україні сущих. Хоч, правду кажучи, їхнє стрімке розмноження виглядає дещо курйозно на тлі глибокої економічної кризи, що майже паралізувала український кінематограф, книговидавництво, театр тощо. (...)

І все-таки хотілося б, щоб хоч одна премія в Україні не була "загальнодоступною" — не опускалась до рівня премій Тичини, Сосюри-Малишка, В. Симоненка і несть їм числа (не Симоненкам, зрозуміло, а преміям). У кожній розвиненій культурі цих премій не менше, тож і ми можемо повдавати з себе "розвинених". Але якийсь еталон, якийсь невідважний критерій в цьому потоці "видатних", "талановитих" і "непересічних" творів усе-таки мав би бути. І Шевченківська премія, безумовно, мала всі шанси стати таким еталоном — принаймні від 1991 року, від дня проголошення Україною незалежності і формальної ідеологічної декомунізації.

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтисками та з іншими проблемами.

-- ROMIKA -- SALAMANDER -- LA VALLE
-- GALLUS -- ORTHOPEDIC SHOES

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede) TONY HRUBI
TORONTO, ONT. M6S 1N4 (416) 763-1851

На жаль, вона ним не стала і, схоже, найближчим часом ставати не збирається. (...) Порочним є саме прагнення відшукати у нашій убогій, знекровленій культурі десять (!) видатних, геніальних творів щороку. Критерії автоматично розширюються: об'єктом розгляду і змагання стають практично всі більш-менш професійні, добротні твори хоч трохи вищі від середнього (доволі посереднього) рівня.

В одному ряду таким чином опиняється справді блискуча поезія В. Голобородька і старосвітська проза І. Чендея та О. Лупія; літературний подвиг Івана Світличного і фахова журналістська праця Надії Світличної; фундаментальна монографія Роберта Конквеста і середньо-газетна публіцистика Р. Рахманного; віртуозні картини А. Агітнюка і професійний живопис Ю. Герца; явище В. Івасюка і пересічні концертні програми В. Зінкевича. У цьому ряду й дослідження Л. Большакова, О. Апанович, В. Овсійчука — при всій їхній добротності, професійності і, зрештою, потребі нашої культури — аж ніяк не можуть бути названі "видатними", співмірними, ну, скажімо, з працями Лосева, Бахтіна чи Й. Гойзінги. Вони, безумовно, заслуговують потрапити в "десятку", але на місце в цій самій "десятці" заслуговують і десятки інших творів українських авторів, що не опускаються до графоманського чи халтурного рівня. (...)

Але хотілося б, щоб найвища і найпрестижніша в країні премія усе-таки обмежувалась, як було задумано, трьома лавреатами і присуджувалась лише за абсолютно видатні й абсолютно безсумнівні досягнення в українській культурі. (...)

І, звичайно ж, час покінчити з абсолютно порочною практикою присудження премій давно померлим авторам. Вони нашого запізненого визнання не потребують — ані В. Івасюк, що найкращі свої пісні понаписував двадцять років тому, ані І. Багрянний із чудовими романами сорокалітньої давності, ані, тим, більше, Шевченко, якого наші авгури теж можуть, чого доброго, удостоїти (посмертно) премії його ж таки імені. Зрештою, ще два роки тому вони мали чудову нагоду вшанувати Івана Світличного, коли той був живий. Та, видно, це не зовсім в українських традиціях.

Зате злостиве інтриганство і зведення особистих поррахунків, схоже, міцно до тієї традиції вписується. Головним опонентом нью-йоркського професора Юрія Шевельова — одного з небагатьох, на наш погляд, хто заслуговує місця не лише у двадцятимісній "десятці", а й у вищезгаданій ідеальній "трійці" — виявився, кажуть, досить посередній прозаїк, відомий нам більше як класик соцреалізму і лавреат усіх ленінсько-сталінських премій, що згадав, вочевидь, нищівну критику Шевельовим свого чергового опусу ще з 1953 року. Пан Шевельов мав необачність ту свою маловідому торонтську статтю перевидати 1978 року в книзі "Друга черга", чим, здається, остаточно нагадав нам, що двох "патріархів" в українській літературі бути не може.

Твір вищезгаданого, забронзовілого вже письменника оцінювався Шевельовим як "радше парис широкого розміру", "позбавлений стрункої композиції", "розхитаний, без стрижня, без міцних сюжетних ліній" і "просто безпорадно-комічний, коли автор пробує змусити своїх героїв міркувати на якісь вищі теми".

"Сталося величезне розінтелігенчення української літератури", — писав Ю. Шевельов. — "Безкультурність виявляється не тільки в безстилевості, в утраті розуміння стилю. Вона виявляється в пануванні штампів, у зманеруванні літератури в найгіршому розумінні слова... Що припустимо для початківця, дивне під пером провідного майстра... Окремі талановиті сторінки... тільки випинають разючу безстилевість цілого і, виказуючи талант автора, виказують тим більше головну втрату української літератури під СРСР — втрату культури."

Таке важко пробачити, хоч, за великим рахунком, усі наші класики соцреалізму мали б бути щиро вдячні за те розуміння, той людяний, співчутливий тон, із яким Ю. Шевельов поставився до їхньої — і до нашої, загальнонаціональної — драми. Шевчен-

Looking for that authentic Ukrainian gift?

UKRAINSKA KNYHA

A Division of Demo Trade Limited

Importer and distributor of fine giftware

NOW DUTY FREE!

No Duty on clothing (except leatherware), footwear and food sent in prepaid parcels to Ukraine, Belarus, Russia, the Baltic States and other parts of Eastern Europe.

- EMBROIDERED
tablecloths towels bedspreads
aprons blouses shirts
- BEAUTIFULLY PRINTED
wool kerchiefs and shawls
- HAND PAINTED
decorative plates and boxes
- INLAID WOOD
from the Carpathians,
Hutsulshchyna and Bukovyna
- GLASSWARE AND CRYSTAL
from Lviv and Kiev
- BOOKS PERIODICALS and more

Your heritage art store

UKRAINSKA KNYHA
962 Bloor Street West, Toronto, Ontario
Canada M6H 1L8
FAX: (416) 531-4075 Phone: (416) 534-7551 TELEX: 06-22465

ківську премію Юрію Шевельову можна було б присудити за саму лише цю статтю, оскільки в ній — ключ до розуміння цілої епохи, трагедії таланту за тоталітаризму.

На жаль, "класики" цього не відчули чи не схотіли відчути. Можливо, приклались до цього й до-радники—доброзичливці, що, наче дрібні труподні риби, прилипають до більших рибин. Один із вічних співців комсомолу й благодатної для всіх українців комуністичної ідеї теж, кажуть, рішуче повстав проти присудження премії Ю. Шевельову — як, виявляється, "зраднику" й "колаборанту". Полишаючи це звинувачення на совісті нашого вічного комсомольця, сформулюємо інше риторичне запитання: а чи не горить, бува, на злодію шапка і чи не пошукати нам колаборації деінде — скажімо, в багатолітньому й беззастережно—холуйському слугуванні цього й не тільки цього нашого "інтелектуала" комуністично—колоніальному режимові?

Ось такі "національні герої", виявляється, є серед вершителей наших літературно—мистецьких доль. І є, вочевидь, інші, що їм прислухаються і їх слухаються. Бо ж двома голосами, навіть найбронзовішими, професора Шевельова навряд чи вдалося б позбавити Шевченківської премії. *Vox populi - vox Dei.*

І з політичного, і з естетичного погляду тут, здається, все ясно, лишається незавершеним лише один, суто психологічний сюжет: як zareагують на цю ганьбу порядніші члени Шевченківського комітету і чи відчує хоч один із новоспечених лавреатів, що премія, яку він отримує, не зовсім його, що принаймні частково вона мала б належати блискучому критику і літературознавцю, професору Юрію Шевельову?

Що ж до самого Ю. Шевельова, то за нього можемо не переживати: він своє місце в українській літературі уже посів і ніякі літ—ліліпуті не зв'яжуть його своїми нитками, і ніякі тонни соцреалістичної макулатури не переважають кількох його скромних книжок. Так само, як не поменшає світової слави в композитора Сильвестрова, так не поблякнуть у нашій пам'яті блискучі ролі, зіграні актором Брондуковим, котрим теж відмовлено в премії, видно, через їх недостатню "патріотичність". Шевченківський комітет, зрештою, випіс вирок не так їм, як собі. Можна б з усього цього, за великим рахунком і посміятись, от тільки, як казав персонаж із іншої опери, "за державу обидно". Хоч і це, думається, не найбільша кривда серед усього того, що навкруги відбувається.

Микола РЯБЧУК,
"Наше Слово" No. 21

В РІК СКОВОРОДИ

Цикл заходів для вшанування пам'яті нашого великого земляка Г.С. Сковороди розпочали члени Харківського крайового ставропігійного православного братства Андрія Первозванного та вірні Української автокефальної православної Церкви Харківщини. Пропонуємо Вашій увазі розмову з головою Харківського крайового братства Ніною Немировською.

О.К. — В рік Сковороди пам'ять незабутнього слобідського філософа вшановують і будуть вшановувати різні установи та організації. Чи закріплене якесь особливе надзавдання в тих заходах, котрі плануються в руслі християнської традиції УАПЦ?

Н.Н. — Перш за все необхідне нове прочитання всього, що пов'язане з життям, творчістю, усією спадщиною великого старчика. Наші заходи задумані саме як намагання по—новому осмислити цю постать. Вшанування Г.С. Сковороди ми не випадково розпочали в тиждень вшанування святих — Антонія Печерського, княгині Ольги, князя Володимира.

О.К. — Існує думка, котра особливо старанно пропагувалася марксистськими дослідниками, про неприйняття Сковородою церкви і Біблії.

Н.Н. — Це досить примітивна атеїстична пропаганда і прикро, що люди й досі не викинули її на смітник історії. Ставлення Сковороди до церкви треба розглядати на тому історичному тлі, на котрому він жив. Руйнувалася українська авторитетна в народі церква, руйнувалася козащина. Церковне життя під московським впливом все більше переймалося духом відступництва, лицемірства, духовного рабства. Таку церкву Сковорода відкидав разом з усіма її "стовпами нестесаними". Але все його життя було зразком християнського благочестя, аскези. Багато своїх творів він написав, проживаючи по монастирях. Сковорода — це та постать, котра здатна об'єднати всі істинно духовні патріотичні сили. Мабуть, не випадково наші сковородинівські заходи знайшли таку щирю підтримку з боку греко—католицької громади м. Харкова.

О.К. — Назвіть, будь ласка основні заходи, котрі Ви плануєте провести в цей ювілейний рік.

Н.Н. — 23—25 липня було проведено дні молитовного вшанування Григорія Сковороди. У Свято—Дмитрівському храмі було відправлено Службу Божу та Парастас за спочилим рабом Божим Григорієм. В казанні єпископа Ігоря Ісиченка йшлося про фундаментальні релігійні засади етики Григорія Сковороди, нове відкриття ним непроминутих цінностей Біблії та до—свіду православної аскези для людини нового часу, засвідчені збірками "Сад божественних пісень", "Байки Харківські", філософськими трактатами. Біля зруйнованої в 1972 р. хати на монастирській Леваді, де колись жив Григорій Сковорода, збереглася криниця. Тут відправлено молебень з водосвяттям. А 24 липня учасники меморіальної акції вирушили до с. Сковородинівки Золочівського району, де 1794 р. поховано мандрівного мислителя, відвідали музей Сковороди, відправили папахиду біля його могили. Дирекція музею

звернулася з проханням підтримати її клопотання щодо перетворення колишньої садиби Ковалевських на заповідник. 25 липня покладено квіти до пам'ятника Сковороді в м. Харкові. Колегія Патріярха Мстислава в Харкові розпочала підготовку до всеукраїнського науково-теоретичного семінару "Григорій Сковорода — Біблія — Церква", запланованого на 10–14 жовтня 1994 р. Оргкомітет семінару діє за адресою: Харків, вул. Сverdлова, 44, Свято-Дмитрівська Церква.

О.К. — Чи плануються подібні заходи в інших містах України?

Н.Н. — Слід згадати, що в ці липневі дні для вшанування пам'яті нашого слобідського мислителя до Харкова приїхало немало гостей: зі Львова, Києва, Полтави, Лубен. Усі вони запросили харків'ян до себе на сквородинівські свята. Голова львівського ставропігійного православного братства п. Роман Максимович запросив харків'ян на літературно-мистецький вечір, котрий буде проведено у Львові наприкінці серпня. Річ у тім, що до сих пір постать великого українського філософа все ще лишається маловідомою на західних теренах України.

У вересні подібні заходи буде проведено в Києві.

О.К. — Як Ви оцінюєте той стан, в котрому знаходяться на сьогоднішній день міста, пов'язані з життям і творчістю Сковороди?

Н.Н. — Мабуть, аж ніяк не буде перебільшенням, коли я скажу, що всі вони знаходяться в плачевному стані. Зовсім забута і занедбана крипича на Монастирській Леваді. Сковородинівка могла б стати всесвітнім центром духовності, куди б потяглися тисячі туристів. Але сьогодні дістатися сюди з Харкова практично неможливо, готелю при музеї нема і т.п. Усе це наводить на прикрі роздуми про нашу відкинутість.

О.К. — Ви гадаєте, чи зміниться щось на краще внаслідок офіційних заходів, котрі будуть проведені в цьому році?

Н.Н. — До сих пір офіційні заходи зводилися до того, що той чи інший чиновник клав офіційні квіти, читав щось із офіційної шпаргалки, а потім усі розходилися.

В результаті багаторічних зусиль ряду громадських організацій (Харківського відділення українського фонду культури, товариства "Спадщина", "Просвіти" та інших) було споруджено пам'ятник слобідському філософу в центрі міста. Це великий поступ для Харкова.

О.К. — Споруджувати пам'ятники, готелі, навіть невеликі каплички непросто в наш час затяжної економічної кризи. Чи компенсує держава свої борги перед сплюндрованою духовністю, повертає церкви?

Н.Н. — Від минулих часів ми успадкували тяжкі руйни душі і храмів. У Харкові на сьогоднішній день ми маємо два храми УАПЦ: Іоанно-Богословський та Свято-Дмитрівський. Обидва ми виборювали дуже тяжко в атеїстичній владі, обидва порушували вицент. Підтримку маємо передусім від Господа Бога та окремих вірних нашої церкви. А цими днями, зусиллями підприємців, політичних діячів, мистців було утворено

фундацію відбудови Свято-Дмитрівського храму. Президентом фундації став відомий харківський бізнесмен і громадський діяч Андрій Шаган, а його заступниками директор акціонерного товариства "Спецбуд – 3" Віталій Ганжа, відповідальний секретар Харківського проводу КУН Ольга Різниченко, відомий художник Микола Базель.

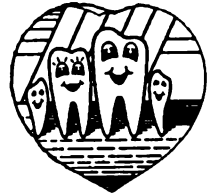
О.К. — Дякую за щирі бесіду. Бажаю розквіту нашій фундації. Сподіваюся, що сквородинівські заходи, котрі вже відбулися, і котрі відбудуться влітку та восени, знайдуть відгук в людських серцях.

*Бесіду записала Олександра КОВАЛЬОВА,
Харків – 78, вул. Мироносицька, 53, ка 1*

ВІДОМА ДЕНТИСТИЧНА КЛІНІКА д-ра ЯРОСЛАВА ШУДРАКА

Дає якісну професійну

**DR. J. SHUDRAK
AND ASSOCIATES**

**1555 Bloor St. W.
(на захід від вул. Dundas)
TORONTO, ONTARIO
M6P 1A5**

*Приймає за
телефонним
домовленням і в наглих*
Тел. 532-3002

BABY POINT LOUNGE

343 Jane St., Toronto

tel. 767-2623

**ПРИЄМНЕ І ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ
НА ВСЯКІ ОКАЗІ!**

- Повна кухонна обслуга.
- Українські й інші страви,
в наших або інших залах.

**БУДЬТЕ ГОСТЕМ НА ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!**

І-р Олександр Костирко
приймає в Скарборо і Торонто

Dr. Alexandre Kostirko
Family Dentistry

**3000 Lawrence Ave. East
Suite 3306, Building B
Scarborough, Ont. M1P 2V2
Tel. 438-6747**

**2 Jane Street, Suite 505
Toronto, Ontario
M6S 4W3
Tel. 766-2853**

ІМІГРАЦІЯ '93 — цифри та роздуми

В 1993 році Канада прийняла **252,137** іммігрантів. Лідерують, як і попереднього року, такі шість країн: Гонг-Конг, Індія, Філіппіни, Тайвань, Китай та Шрі-Ланка. З цих країн до Канади прибуло **103,852** осіб, з них понад 55 тисяч представників китайського етносу. Серед загальної кількості іммігрантів Канада прийняла 22,035 конвенційних і 8,038 особливих біженців — разом **30,073**.

Україна, як і всі інші незалежні держави колишнього Радянського Союзу, пасе задніх. Україна посіла **58-ме** місце, при цьому її випередила **41 країна** зі значно меншим населенням.

Щоби побачити неадекватність імміграційних умов, порівняємо Україну з Ямайкою (Табл. 1). Зробивши прості арифметичні підрахунки, побачимо, що для громадян України, які бажають оселитися в Канаді, умови в **164 рази гірші**, ніж для ямайців. Порівнявши Україну з іншими державами, отримаємо ще більш вражаючі результати. Важко зрозуміти, чим завишили громадяни України перед Міністерством імміграції Канади, що воно створило для них такі важкі умови в'їзду?

Таблиця 1. КРАЇНА	Населення країни	Кількість іммігрантів до Канади
Гонг-Конг	5,800,000	36,026
Тайвань	20,546,600	9,797
Шрі-Ланка	17,666,000	9,061
Польща	38,417,000	6,823
Ямайка	2,469,000	5,907
Югославія	10,500,000	5,861
Ліван	2,839,000	4,669
Тринідад і Тобаго	1,265,000	4,117
Гаїті	6,755,000	3,616
Південна Корея	44,163,000	3,585
Ромунія	23,372,000	3,347
Сомалі	9,204,000	3,048
Україна	52,158,000	758

Дивлячись на цю таблицю, думаю, що вона могла би бути чудовою ілюстрацією до поняття "дискримінація", яке словник української мови пояснює так: "дискримінація — це створення умов, які ставлять яку-небудь державу (групу держав), її організації та громадян у гірше становище порівняно з іншими".

Ще гірший стан для українські східної діаспори. В Україні, незважаючи на жалюгідний стан економіки, представники всіх етносів мають широкі громадські та людські права. На жаль, у більшості незалежних держав колишнього СРСР цього немає. В деяких країнах для українців та інших меншин існує загроза терору та фізичної розправи, в інших вони позбавлені виборчих прав, відбувається "м'яке витіснення" людей за допомогою адміністративних заходів.

Поява біженців відбувається не лише в гарячих районах, але й у районах, де застосовується так зване

"м'яке витіснення". Найліпшим прикладом може служити Казахстан, в якому меншає близько 60% т.зв. російськомовного населення. Відомо, що поняття "російськомовні" охоплює близько 2,000,000 українців, 1,000,000 німців, поляків, греків, татарів та представників майже 100 інших етносів. Недавно преса принесла вістку, що за 1993 рік Казахстан покинуло 565,000 осіб російськомовного населення, з них 200,000 німців, яких прийняла Німеччина. Росіяни, напевно, поїхали на свою батьківщину, а що сталося з українцями? Чи спроможна їх прийняти Україна? Навряд. З України, навпаки, зараз люди тікають у Росію; виник новий суспільно-економічний прошарок людей — т.зв. українських "остарбайтерів": шахтарі Луганщини їдуть працювати в шахти Ростовської області, українські будівельні бригади працюють на будівельних майданчиках Москви та споруджують дачні містечка для росіян, а викладачі вищих навчальних закладів України вважають, що їм поталанило, якщо вдалося на літні вакації отримати працю прибиральниць у Німеччині.

Не зрозуміло, чому уряд Канади, знаючи все це, не зробить приїзд з держав колишнього Радянського Союзу таким же легким, як і з Гонг-Конгу, Філіппін, Індії та багатьох інших держав?

Переглядаючи статистичні дані, не можемо не помітити такого факту: З невеличкої Гвіани і держав колишнього СРСР в 1993 році до Канади іммігрувала майже однакова кількість людей — з першої 3,287, з останніх — 3,284. Населення Гвіани — 808,000, а держав колишнього СРСР — 292,544,000. Простий арифметичний підрахунок підкаже, що умови іммігрування до Канади з Гвіани у **363 рази легші**, ніж із України. Або іншими словами, на 100,000 громадян Гвіани в Канаду іммігрує 407 осіб, із держав колишнього Союзу — лише одна. Коментарі, як прийнято казати, зайві...

Багато незрозумілого є і в практиці стосовно біженців, тут також деяким країнам надається велика перевага.

Таблиця 2. Країна або регіон	Конвенційні біженці	Виокремлені біженці	Разом
Шрі-Ланка	3,335	508	3,843
Іран	1,084	397	1,481
Ірак	2,415	12	2,427
В'єтнам	1,761	183	1,944
Афганістан	470	15	485
Сомалі	2,370	121	2,491
Ефіопія	1,138	40	1,178
Гаїті	203	62	265
Балкани	2,493	32	2,525
Кавказ	10	0	10
СРСР (нак. у джун.)	486	23	509
Росія	46	0	46
Польща	15	833	848
Україна	38	0	38

В таблиці 2 відразу впадає в око співвідношення допущених біженців із Балканів та Кавказу і з Польщі та України.

На мій запит, чому з Польщі приїхало 833 виокремлених із конвенції біженців, а з України — жодного, мені пояснили, що це — компенсація Польщі за те, що вона протягом 40-а років була жертвою більшовицького імперіялізму. Можливо, якби я почув це від когось іншого, я вважав би це жартом, але, оскільки говорила людина добре обізнана з імміграційними справами, то довелося прийняти це "за чисту монету". Бо чому Україна будучи жертвою більшовизму понад 70 років, а не 40, та переживши Чорнобиль, наслідки якого відчуватимуться ще довгі роки, не була зауважена Міністерством імміграції?

Хочу зазначити, що я порівнюю Польщу та Україну не тому, що вважаю рівень імміграції з Польщі западто високим. Ні, я порівнюю ці країни, бо це дві сусідні слов'янські держави, обидві перебувають на більш-менш однаковому рівні технологічного розвитку. Мені би хотілося, щоб рівень імміграції з обох цих країн принаймні дорівнював кількості іммігрантів із Гонг-Конгу.

Незрозуміла також дискримінація Кавказу. Чому така диспропорція порівняно із сусідніми Балканами, адже й війна почалася на Кавказі на кілька років раніше, ніж у Югославії, і кількість біженців не менша, ніж у Шрі-Ланці, але чомусь Канада їх не помітила... Навіть, якщо припустити, що дехто приїхав під вивіскою Радянського Союзу, то й це не вирівняло би диспропорції. І взагалі, чому у статистичні зведення залучено Радянський Союз, невже уряд Канади не зауважив, що ця держава перестала існувати в грудні 1991 року?

Але чи можна в усіх цих недоречностях звинувачувати лише Міністерство імміграції? На мій погляд, ні! Винна в цьому передовсім українська громада Канади: КУК, наші церкви, організації, професіоналісти, політичні діячі, наші медіа... Винна наша байдужість та індиферентність. Ми не тільки не спромоглися на певне зусилля в цій справі, але й виявили свою майже цілковиту непоінформованість. Наведу приклад:

В кінці квітня Міністерство імміграції повідомило про депортацію 3,000 осіб зі СНД, які намагалися легалізувати своє перебування в Канаді. Одразу почалася реакція на цю постанову. В бюро міністра С. Маркі полетіли факси та листи зі зверненням переглянути це рішення і дати цим людям статус іммігрантів. Англомовні медіа повідомили, що в їх обороні виступили торонтські бізнесмени, фермери, обидві російські церкви Тороонто, Канадсько-польський конгрес, євреї і "after a week of emotional lobbying he (S. Marchi) has agreed to reconsider that stand" (*Sunday Sun*, May 8, 1994).

А де були наш КУК, достойники наших церков? Чому цієї події не зауважили засоби масової інформації? Соромно, панове й добродії, дуже соромно! І чому про це не було повідомлень у програмах "Світогляд" та "Контакт", невже про такі справи ми маємо довідуватися з польських "Розмаїтостей" та російської телепрограми?

Звичайно, ми мусимо бути вдячні євреям, полякам і росіянам, що в скрутний час стали і в нашу оборону. Але чи не пора й самим почати діяти в цій справі?

І тому треба, не гаючи часу, здійснити такі зміни:

1. Конгрес Українців Канади мав би проголосити пріоритетом своєї діяльності створення ліпших умов для в'їзду в Канаду як мешканців України, так і українців східної діаспори. Ця діяльність має тривати доти, доки не буде досягнуто бажаних результатів. Мінімальним числом для України слід вважати 500 осіб на кожен мільйон населення, тобто 26,000 на цілу країну щороку.

2. Домогтися міністерського втручання для надання права на стаке проживання тим особам, про яких тут ішла мова. Думаю, це можна реалізувати, бо прецеденти цього вже були.

3. Почати роз'яснювальну роботу на всіх рівнях — урядовому, в виборчих округах, де українці мають питомагу, в канадських політичних партіях, в професійних клюбах тощо... Церковний провід наших церков мусить проявити високу активність у цій справі та заохотити до цієї праці всі парафії. На місцевому рівні звертатися до послів парламенту й вимагати, щоб вони порушили цю справу перед урядом, а провінційні та крайова управи КУК мають звертатися безпосередньо до уряду.

4. КУК має принаймні кілька разів на рік інформувати через пресу — що було зроблено в цій справі, подавати останні статистичні дані. Можливо, інертність нашої громади спричинена відсутністю інформації. Згадаймо, коли КУК останній раз подавав імміграційну статистику пресі? А Міністерство імміграції подає цю статистику 4 рази на рік. Поінформуйте громаду, і вона стане вашим надійним помічником.

5. На часі вже почати творити імміграційний фонд.

6. Українська Всесвітня координаційна рада мусила б подати через "Вісті з України" статистичні дані про кількість українського населення в державах колишнього Радянського Союзу.

7. Було б бажаним, щоб київські "Вісті з України" поінформували східну діаспору про канадський імміграційний закон, а також про умови в'їзду до Канади.

Вірю, що коли це все буде сумлінно зроблено, наші нащадки колись згадають нас "незлим тихим словом".

Сергій ДЕМ'ЯНЕНКО

PALADIN INSURANCE LTD.

Tel: 239-7392

ПАВЛО КОЛОДІЙ

Insurance Broker

Забезпечуємо: дома, апартаменти, котеджі, автомобілі, торгові підприємства, каліцтво, життя! Також групова асекурація!

**90 Advance Road
Etobicoke, Ontario
M8Z 2S6
Fax: 239-9508**

Полагоджуємо
медично-шпитальне
забезпечення для осіб, що
приїжджають до Канади
на відвідини!

ШЛЯХ ДО НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНЦІВ РОСІЇ

Пан Леонід Грушовий є заступником голови Об'єднання українців Росії (ОУР) з економічних питань. Донедавна — голова Товариства української культури Приморського краю, директор підприємства оптової торгівлі "Паритет" (м. Владивосток). Після обрання на посаду "голоного економіста" українців Росії (у жовтні 1993 року на першому з'їзді ОУР) займається питаннями економічного відродження українських товариств у Росії. Нижче він подає свої цікаві думки читачам "Нових Днів". — Ред.

Ситуація, в якій перебувають українці Росії, — загальновідома, її в жодному разі не можна порівнювати зі становищем росіян, котрі проживають в Україні. Очевидно, в дальшій моїй роботі ще не раз доведеться стикатися з фактами порушень Закону про національну меншину в Російській Федерації. Вже нині я маю інформацію, як у деяких регіонах Росії національно-культурному й економічному відродженню українців зашкоджують місцеві органи влади.

Однак, я б хотів навести певний позитивний приклад співробітництва з місцевою владою, коли не заважають національно-культурному відродженню, підтримуються економічні реформи і підприємництво, навіть якщо ініціаторами є українці. Така ситуація склалася, зокрема, у Приморському краї, де я кілька років тому починав свої перші кроки у бізнесі.

Можливо, певну роль у прихильному ставленні до українців на Далекому Сході мають традиції, історичне минуле, глибокі національні корені. Адже відомо, що після 1917 року на Далекому Сході існувало велике державне утворення — Зелена Україна (українці склали четверту частину населення Далекого Сходу). До 1923 року (Зелена Україна на той час припинила своє існування і на автономних правах увійшла до складу Далекосхідної республіки) на Далекому Сході діяло понад 700 українських навчальних закладів, виходило понад 10 періодичних видань. Однак, 1923 року, разом із ліквідацією більшовиками Далекосхідної республіки, було знищено усе, що могло нагадувати про український національно-визвольний рух. Тисячі українців було засуджено "за спробу відірвати Далекий Схід від Росії", помордовано у концтаборах Сибіру. Сюди ж, за Урал, на Далекий Схід у ті часи (а ще більше у період колективізації в Україні) було відправлено сотні тисяч українців. Пізніше, після другої світової війни, більшість з тих, хто залишилися, вже не повернулися додому, в Україну. І сьогодні дуже важко відповісти на запитання: скільки ж загалом проживає українців у Росії і на Далекому Сході зокрема? Кілька разів на сімдесятилітню історію існування СРСР їхні українські прізвища зазнавали російської транслітерації, а за національністю їх переписували росіянами. Та навіть ця інтернаціонально-імперська політика СРСР не змогла остаточно витруїти національний дух, знищити націо-

нальний характер. Українці у третьому, четвертому поколіннях лишалися українцями, а після 1991 року, коли розвалилася радянська імперія і почалися деякі демократичні реформи в Росії, вони стали за відродження української національної культури на Далекому Сході.

Останнім часом на Далекому Сході досить гостро постає питання про задоволення прав, свобод і потреб китайців і корейців. Китайці, наприклад, у Приморському (населення 2,2 млн.) і Хабаровському (населення майже 8 млн.) краях складають не більше одного відсотка від загальної кількості населення, але у сусідніх з ними китайських провінціях проживають відповідно 20 і 80 мільйонів китайців, які за допомогою китайців Росії починають планомірний розвиток китайської економіки, займаються переселенням робочого людю на Далекий Схід. Тому місцева бюрократія, шукаючи порятунку від "економічної революції" і безробіття, які, безперечно, може спричинити "китайська хвиля", знаходить союзника — українську національну меншину. Вона на подив стала лояльною до національно-культурного й економічного відродження українців Далекого Сходу.

Ситуація, яка складалася на Далекому Сході, не є характерною для Росії. Українські культурні товариства у своєму становленні більше зазнають зволікань і неприйняття від місцевих влад, аніж взаєморозуміння і підтримки. Тому перед ОУР постало завдання: подолати бюрократичний опір місцевих владних структур у всіх регіонах Росії, де мешкають українці, і де ця влада його чинить, а також сприяти відродженню, становленню національної самосвідомості українців, котрі проживають на теренах Росії. Зрозуміло, що таку проблему не зрушити з місця без економічної ініціативи.

Ми знаходимо й об'єднуємо людей з українських товариств у Росії (нині таких товариств є майже 120), що мають економічний потенціал. Такі люди є — це директори фірм і підприємств, керівники державних установ і державних адміністрацій, це реальна сила економічних реформ у Росії.

Нині для нас вельми актуально налагодити поширення інформацій про можливості і потреби кожного товариства, що дасть змогу утворити комерційні і виробничі структури, допоможе вирішити питання інвестицій, куплі-продажу, відкріє ширші можливості співробітництва з підприємствами й організаціями в Україні.

Організаційний етап — утворення загальноросійського акціонерного товариства, першими членами якого стануть українські товариства, українські комерційні структури в Росії, інші підприємства і фірми, які працюватимуть на нашу користь, водночас задовольняючи власні інтереси. Членами нашого акціонерного товариства будуть десятки інших комерційних структур багатонаціональної Росії, яким вигідно буде

співпрацювати з нами, які таким чином зможуть фінансово сприяти становленню своїх національних товариств і організацій. Звичайно, ми пропонуватимемо обопільно вигідне співробітництво державним та комерційним структурам в Україні.

Наша економічна мета, програма мінімум — це фінансове забезпечення діяльності товариств. Щоб не ходили вони, так би мовити, з протягнутою рукою по державних інстанціях, прохаючи допомоги для організації якихось культурно-освітніх заходів.

Програма максимум — це створення такої підприємницької структури, яка забезпечуватиме стабільний прибуток усім українським і неукраїнським товариствам, які входять до неї. Тільки за такої ситуації українські культурні товариства у Росії почуватимуть себе економічно незалежними. ■

Для всіх українців і їхніх родин
у скорботний час місце Вічного покою.

ST. VOLODYMYR
UKRAINIAN CEMETERY

УКРАЇНСЬКИЙ ЦВІНТАР
СВ. ВОЛОДИМИРА

в Оквилл, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та запевнена майбутність відносним міністерством Провінції Онтаріо через т.зв. "Вічний Фонд Українського Цвинтаря Св. Володимира"!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, прикрашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесеннях останків (праху) з інших цвинтарів-поховань!
- Ціни за місця-ділянки найнижчі в околиці! Добрий доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися на число телефону:

Години — 9:30 до 4:30 БЮРО — 827-1647

АНДРІЙ ЛАТИШКО — адміністратор

Купуйте продукти в наших крамницях

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик і С. Станько — власники

- 2295 Bloor St. W. ● 199 Roncesvalles Ave.
  - 1094 St. Clair Ave. W. ● 1304 King St. W.
- TORONTO, ONT.

ЧОГО НЕ ЗНАЄ ЖИДІВСЬКА НАЦМЕНШИНА

Кілька років тому, займаючись науковою роботою у Львівському центральному Історичному архіві, я натрапив на документ, складений, очевидно, австро-угорською адміністрацією в Галичині в 1915 році. Це кілька аркушів машинопису німецькою мовою. Йдеться в них про репресії російської армії щодо єврейського населення Галичини в 1915 році. Я зробив для себе виписки. Коли влітку 1992 року в Москві відбувалися російські шовіністичні маніфестації перед телестудією "Останкіно" під гаслами "Геть євреїв з російського телебачення!", я передав ці виписки у вигляді статті в редакцію газети "Шофар" — органу Єврейського культурно-національного товариства у Львові, але дотепер вона чомусь не надрукована в цій газеті, і хтозна, чи буде колись опублікована.

Вважаю своїм обов'язком привернути увагу громадськості до подій, які відбувались у Галичині в 1915 році. Оскільки вони сталися на українській землі, то не виключено, що єврейські історики захочуть колись (а можливо, вже це зробили) зачислити ці репресії над євреями на рахунок українців.

Отже, на сторінках 66–70 документа, який знаходиться під шифром "Фонд 146, опис 4, справа 3555" і зазначений в каталозі як "Списки жителів Галичини, вивезених в Росію в 1915 р." зафіксована інформація про те, що:

— російські солдати спалили в 1915 р. в Городку 22, а в Бродах — 87 єврейських хат;

— в березні 1915 р. солдати вигнали все єврейське населення з Мостиськ у Городок, звідки чоловіче населення погнали в Росію;

— з міст Заліщик, Улашківців та Озерян у квітні 1915 р. було вигнано пішки в Росію 3 тисячі євреїв;

— за три дні в березні 1915 р. в Богородчанах росіяни знищили всі єврейські будинки. При цьому багатьох жінок було згвалтовано. Багато євреїв забрано до Золочева;

— все чоловіче єврейське населення міста Тисмениці в квітні 1915 р. було вигнане в Золочів і звільнене тільки в серпні 1915 року;

— 8 березня 1915 року російські солдати напали на єврейські хати в Тлумачі, пограбували їх і згвалтували багатьох жінок;

— 10 березня 1915 року росіяни отримали наказ все місцеве єврейське населення з дітьми вивести на лінію воюю (фронту) під Коломиєю;

— з Чернелиць в червні 1915 року росіяни погнали все чоловіче єврейське населення на копання окопів в Язловець. На цих роботах давали на день по 250 грамів хліба на особу;

— при відступі царської армії солдати чинили грабежі єврейського населення в містах Новому Яричеві та Лисьцях.

Крім того, з розповідей старших людей мені відомо, що з міста Бібрки весною 1915 року царські кавалеристи вигнали євреїв на поле конюшини і примушували

їх пастиись, а потім гнали до ріки на водопій, глумлячись над їх людською гідністю.

Чи знають про все це єврейські історики? Чи хочуть вони про це знати? Наводжу ці сумні факти не для того, щоб вбити клин у відносинах між євреями та росіянами, а для того, щоб показати, що українці не були "найбільшими в світі антисемітами" (як це зображують в Ізраїлі). Їх могли пізніше підштовхувати до антисемітизму своїми діями більшовицькі "чрезвычайки" та комісари, серед яких значну частину становили саме євреї. Підтвердження та обґрунтування цього переважання єврейського елементу в російському більшовицькому русі знаходимо в творах хоча б В. Леніна (праця "Критичні замітки з національного питання", 1913 р.). Ленінові підтакував і його соратник — "всесоюзний староста" М. Калінін. Виступаючи 17 листопада 1926 року на з'їзді Товариства сприяння єврейському землеробству, він говорив про причини антисемітизму в СРСР. "...Как нация угнетенная, никогда не бывшая в управлении, как нация, из которой даже урядники не имели права формироваться (даже урядники, не говоря уже о чем-нибудь высшем), она, естественно, устремилась в революционное строительство, а с этим связано и управление. Целый ряд евреев занимали посты комиссаров, подкомиссаров, руководителей и проч... В тот момент, когда значительная часть русской интеллигенции отхлынула, испугалась революции, как раз в тот момент еврейская интеллигенция схлынула в канал революции, заполнила его большим процентом по сравнению со своей численностью и начала работать в революционных органах управления. Вот на этой почве и развивается антисемитизм" (цитую за виданням: Калинин М.И. Еврейский вопрос. Харьков, 1927, с. 38).

Але чи не лукавить "всесоюзний староста", чи так вже важко весь час почували себе євреї в складі Російської імперії, особливо проживаючи на українських землях?

Видання "Материалы для истории антисемитских погромов в России" (Петроград–Москва, т. 11, 1923 р.) свідчать, що в 1881 році у Волинській губернії євреям належало 118 з 123 фабрик, 3533 з 3650 торгових точок, 60 з 82 різних промислових закладів, 496 з 559 шинків. У Подільській губернії їм належали всі тютюнові фабрики, більшість з 57 сукопних, 132 з 147 млинів, 103 з 119 гуралень, 18 з 25 броварень, 424 мастки. Ці цифри навели сумні єврейські історики, а не якісь там російські чорносотенці. Займаючи такі позиції в економіці, євреї, мабуть, не відчували великих незручностей від того, що не мали владних важелів.

А чого домагалися від євреїв російські шовіністи? Ось що писав якийсь Л.А. Куперник в 1904 році: "Я утверждал и утверждаю, что русское общество не может требовать от евреев ничего иного, как чтобы они жили общео с ним жизнью, несли его тягости радовались его радостью, скорбили его скорбью. На это требование евреи должны откликнуться искренно и честно; они должны сделаться русскими, добиваться этого всеми силами безкорыстно и нелицемерно, насмешливо и неотступно. Они должны вспоминать о своем еврействе, входя в синагогу, и забывать о нем, выйдя за

ея порог" (цитую за книгою Куперник Л.А. Еврейское царство, Киев, 1904, с. 32).

Чи писали коли-небудь щось подібне українці? Чи висували вони подібні вимоги до євреїв, які проживали поруч з ними, коли самі були пригнобленою нацією?

При бажанні єврейської сторони вести діалог це можна було б зробити з багатьма іншими історичними фактами та аргументами в руках.

Василь ЛАБА,
історик,
м. Львів

"ПРЕЗИДЕНТ"

(Київ, УІС "Смолоскип"). У Києві, у видавництві "Све-нас", появилася романизована біографія про Президента України Леоніда Кравчука — "ПРЕЗИДЕНТ".

Валентин Чемерис, автор книги, сучасний український письменник, простежив життєвий шлях цієї людини: дитячі та студентські роки, перші кроки у великій політиці, драматичні події серпня 1991 року, політика й будівництво української держави, особисте життя — це розповідається у 24 розділах роману. Автор робить ракурс в історію і навітлює спроби Б. Хмельницького, І. Мазепи й М. Грушевського створити українську державу.

Автор уникає сухого ділового стилю, характерного для подібних хронік. Його цікавить перш за все психологічний портрет Президента, він пояснює читачам, чому його герой приймає ризикові рішення, робить розважні політичні кроки, ставить питання — хто він, Леонід Кравчук, хто вивів його у президенти — історія, випадок, Бог чи воля народу?

Роман-есе — це широке полотно про внутрішньо-політичну і про міжнародну діяльність Президента Леоніда Кравчука, а також про його особисте життя, невідоме читацькому загалові.

Читача зацікавлять маловідомі факти, закулісний бік усіх важливих політичних подій, в яких Леонід Кравчук брав безпосередню участь.

Книжка збагачена численними фотоілюстраціями, значна кількість яких ніколи і ніде не друкувалася, зокрема зацікавлять читачів фотографії з сімейного альбому родини Президента.

Книжка має 464 сторінки, 53 фотоілюстрації. Тверда обкладинка. Ціна — US \$30 (кап. 40 дол.).

Замовлення разом з чеком проситься слати на адресу:

"SMOLOSKYP", P.O. Box 20620,
Billings, MT, 59104, USA,
Tel. & Fax: (406) 656-0466

Книга буде вислана з Києва кожному замовнику лєтунською поштою.

Книга про першого Президента України, обраного у загальнонаціональних виборах, повинна бути в кожній українській хаті. ■

ДУХОВІ ІНСТРУМЕНТИ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ОРКЕСТРОВОГО МИСТЕЦТВА

Перші згадки про існування оркестрів в Україні відносяться до 1627 р., коли була заснована міська оркестра в Києві за часів магдебургського права, за привілеєм польського короля Сігізмунда III. Далі маємо відомості про оркестри білоцерківського старости Любомирського (1645); 1652 р. — у гетьмана Б. Хмельницького; 1655 р. — у гетьмана Брюховецького; гетьман Мазепа також мав свою оркестру. Під час перебування в Москві у 1689 році його оркестра складалася з 10 трубачів та 5 музикантів.^{1/} Їхні оркестри мали в своєму складі духові та струнні інструменти і виконували не тільки народну музику, а й військову, і мали в репертуарі атрибути різних козацьких ритуалів. Про те, що в Козацькій Республіці існувала військова музика є згадки про зустрічі високих офіційних чинів за участю оркестрів (напр. графа Вейсбаха), де звучали труби, флейти, літаври і барабани. Цікаво, що літаври у запорожців входили до складу військових клейнодів і існували ритуали, які виконувались тільки літаврами. Напр., збір козаків на раду, винос військового прапора, а в кінці ради "...били в барабани, трубили в труби..."^{2/}

З початку XVII ст. починається поширення оркестрів по всій Україні; як згадують сучасники, "Еще недавно не было в нашем крае того зажиточного помещика, который не имел бы своего, составленного из крепостных, оркестра или хора".^{3/}

Характерним явищем для того часу було існування різних складів ансамблів від трьох до восьми чоловік і навіть більше. Ці ансамблі називались капелами та за своїм складом були духові або змішані — струнно-духові. Але існували й великі оркестри, як, наприклад, в Західній Україні в Тульчині Станіслава Щенського-Потоцького, той самий, що влаштував був для своєї молоді дружини, грекині Софії уманську Софіївку. А в одного найвідомішого з польських магнатів кінця XVIII ст. фінансиста Прота Потоцького в його резиденції в Ямполі на Поділлі була не тільки велика капела, а й музична школа. Капельмайстром оркестри в кінці XVIII, на початку XIX ст. був Матвій Бернгард.^{4/}

В Романові Волинської губернії граф А. Ільїнський тримав у своєму маєтку оперний театр з італійською та німецькою труппами (оперними та балетними), а також змішану струнно-духову та рогову оркестру, хор 30 чоловік. Капельмайстром був І. Добжинський.^{5/}

Музиканти оркестри Ільїнського мали великий професійний рівень, здобули освіту в блискучих центрах Західної Європи, але, на жаль, даних про репертуар оркестри та виступи музикантів як солістів на духових інструментах поки-що немає.

На лівобережній Україні одними з перших аматорів музики, які тримали великі оркестри та театри з оперними та балетними труппами, була родина Розумовських. Перші згадки про існування музичних капел

при дворі К. Розумовського маємо з 1751 р. Вже через декілька років капела досягла дуже високого рівня виконання, ось що говорять свідчення одного з учасників капели, німця з Швабії Я. Штеліна: "...во дворце гетмана Кирилла Разумовского в Глухове на Украине была организована, большей частью из русских (мое — маються на увазі українці) и лишь несколько иностранцев, домашняя капелла, подобной которой в России до сих пор не существовало. Капелла насчитывала сорок с лишним хорошо обученных музыкантов, из которых каждый мог с честью выступить самостоятельно на своем инструменте".^{6/}

Збереглися дані про деяких диригентів, які служили при дворі гетьмана, напр. Андрій Рачинський — закінчив Києво-Могилянську академію, працював від 1753 р. на протязі десятиріччя. До цього був регентом єпископського хору у Львові, в історії української музики XVIII ст. визначний композитор, автор хорових концертів. З нагоди особливого визнання таланту А.А. Рачинського, пише І. Ямпольський, Петро III подарував йому одну із своїх дорогоцінних скрипок Страдіварі, на якій пізніше грав видатний український СКРИПАЛЬ Г.А. Рачинський.^{7/}

У 1780-их роках працював плодотворний італійський композитор Дженао Астаріта, автор сорока опер, численних ораторій та інших творів. Свою ораторію "Смерть Авеля" (1785 р.) він присвятив був К.Г. Розумовському, а в 1786 р. домашній театр поставив його комічну оперу "Збитенщик".

Капельмайстром рогової оркестри у К. Розумовського служив К. Лау — відомий закордонний диригент, валторніст, удосконалювач рогової оркестри, чех по національності. М. Гейліг подає відомості, що в 1755 р. у К. Розумовського була поставлена опера Раупаха "Альцеста" у супроводі рогової оркестри.

Треба згадати, що у Гетьмана в Глухові при оркестрі існувала музична школа, яка була заснована в 1738 р., де готувались співаки для Петербургської придворної співочої капели, а також навчали гри на різних музичних інструментах, в тому числі й на духових.

Пізніше хороші й великі оркестри були у старшого сина К. Розумовського — Олексія в селі Почеп Чернігівської губернії та в онучки Варвари Репніної в Яготині.

Деякі відомості є про велику (струнно-духову) оркестру полковника Будлянського близ Стародуба. Ця оркестра мала високий професійний рівень, газети того часу писали про виступи з оркестрою таких солістів як віолончеліста Б. Ромберга та валторністів Гугелей.^{8/} Капельмайстром у Будлянського був Альбертіні.

У повісті Т.Г. Шевченка "Музикант" описується Качанівський поміщик з Чернігівщини Тарновський та його оркестра, яка мала добрий виконавський рівень.

Тарновський був меценатом, у нього в маєтку бували та працювали над своїми творами Т. Шевченко, М. Гоголь, М. Максимович, В. Забіла, М. Ге, І. Рєпін, М. Глінка, який був відряджений в Україну для набору талановитих хлопчиків до придворної капели (в числі відібраних до капели був С.Г. Гулак-Артемовський, майбутній співак та автор опери "Запорожець за Дунаєм"). Під керівництвом капельмайстра Калинича в домі Тарновського влаштовувались музичні вечори, на яких виконувались серйозні твори зарубіжних та вітчизняних композиторів. Деякі твори М. Глінки вперше прозвучали у виконанні його оркестри, такі як: марш Чорномора, балада Фінна та написані в Качанівці на вірші В. Забіли два романси в дусі українських пісень — "Гуде вітер" та "Не щебечи, соловейку". Потім М. Глінка буде згадувати період перебування в Качанівці щасливими днями свого життя.

Збереглися відомості про музичне життя Харкова на початку XIX ст., яке було досить поживавленим — концертів давалось чимало, але про більшість з них дані до нас не дійшли. І все-таки, маючи декілька прикладів з концертного життя Харкова в епоху, яка нас цікавить, можна мати уяву про репертуар та рівень виконавства на духових інструментах.

В концертних програмах звучали симфонії, ораторії, концерти (в супроводі оркестри) для фортепіано, скрипки та духових інструментів. Виконувалась музика Моцарта, Керубіні, Россіні, Шуберта, Вебера, Бетговена.¹⁰

На півдні України, починаючи з другої половини XVIII ст., в резиденції графа Г. Потьомкіна існувала одна з кращих рогових оркестр у Російській імперії під орудою Карла Лау¹¹ та композитора Дж. Сарті (останній був призначений Потьомкіним директором консерваторії, яка була заснована в Кременчуці для навчання кріпаків для його оркестри гри на духових та струнних інструментах.

Потьомкін був значним меценатом на півдні України — крім великої оркестри, в якій було 200 музикантів, мав театр з оперною і балетною трупамі, а також на його утриманні були багато хто з музикантів та віртуозів. Відомо, що А.К. Розумовський (молодший син гетьмана К. Розумовського), мешкаючи у Відні, писав Потьомкіну в 1791 р.: "Хотел было я отправить к Вам первого пианиста и одного из лучших композиторов в Германии, именем Моцарт." Але невідомі обставини не дали змоги Моцарту дістатись в Україну.

З початку XIX ст. центром музичної культури півдня України стає Одеса, де музичне життя починає бурхливо розвиватись, випереджаючи інші регіони України. В 1809 році відкривається оперний театр з італійською трупю, в домах М.С. Воронцова, П.І. Гагаріна, П.Г. Родзянка влаштовуються музичні вечори. В 40-их роках осередками музичної культури в Одесі стають Рішельєвський ліцей та інститут шляхетних дівчат, де на урочистих актах виконуються написані місцевими вчителями кантати, фортепіанні твори за участю духових інструментів.

За існуючими даними в Одесу приїжджали на гастролі видатні виконавці на духових інструментах. Так,

з 1830 року в місцевій пресі є згадки про концерти артистів одеського оперного театру валторніста Кредації та фаготиста Фріза (1835 р.).

В 1841 році відбувся виступ артиста Одеського оперного театру гобоїста Маньябло та гобоїста оркестри Паризької опери — Олів'є.

В той час, як правило (відмічають К. Мюльберг та Е. Дагілайська),¹² виступи виконавців на духових інструментах проводились в антрактах оперних спектаклів. В програмах своєю більшістю були твори салонного характеру, типу варіацій та обробок популярних для того часу оперних мелодій. Але й були виступи на урочистих обідах та музичних вечорах. Так, в 1850 році в клубі на обіді в пошану художника І. Айвазовського, виступила оркестра під орудою Найгеборна. Соло на трубі грав чеський трубач А. Якеш, який виконав "Тірольську мелодію" Проха і інші твори з великою чіткістю та почуттям.¹³ Під час гастролей в Одесі в 1847 році гру Якеша слухав в гостинній П.Г. Родзянка Ф. Ліст і дуже захоплено відгукнувся на виконання ним арії Беріо: "Я ніколи кращого не чув."

В 1871 році в Біржевий зал відбулися два сумісних концерти професорів С.-Петербурзької консерваторії корнетиста В.В. Вурма та віолончеліста К.Ю. Давидова в супроводі акомпанементу піаніста проф. Д.Д. Клімова. На концертах Вурм виконав романси Даргомижського, Рубінштайна, фантазію на теми опери Гуно "Фауст" та "Дуетіно" для корнета і віолончелі Давидова.

Збереглися дані про діяльність місцевих виконавців на духових інструментах, таких як кларнетист Йосип Кутіль.

Талановитим флейтистом-віртуозом був Л. Роговий. На протязі 43 років був солістом одеського оперного театру, видатний методист, педагог. В 1914 р. написав "Школа віртуозної гри на флейте", що була схвалена та рекомендована художньою радою С.-Петербурзької консерваторії як навчальний посібник. В 1917 році Л. Роговий стає професором, а в 1932 році заслуженим артистом України.

Відомим виконавцем на фаготі був чеський музикант Г. Гауер, працювавши фаготистом в Одеському оперному театрі до 1938 року. Виконавську діяльність Гауер успішно поєднував з педагогічною, працюючи викладачем в музичній школі та консерваторії.

Треба відзначити, що з 1888 року в Одесі заснуються перші класи духових інструментів, з чого й починається професійне навчання. Для викладання гри на духових інструментах запрошують музикантів-іноземців, які працювали в оркестрі оперного театру, здобувши музичну освіту в кращих консерваторіях Західної Європи — Празі, Відні, Неаполі та інших.

В 1837 році музична школа реорганізується в музичне училище, де здобули початкову освіту ціла плеяда видатних виконавців на духових інструментах та діячів мистецтва України й Росії. В 1913 році засновується одеська консерваторія, яка продовжить існуючі традиції.

Як ми вже згадували, в Києві, за часів магдебургського права була заснована магістратська оркестра

при військовому корпусі. Для комплектування оркестри була заснована музична школа. Спочатку оркестра була в кількості 16 музикантів, потім з 60, і в останні роки свого існування 30. В перші роки це була духова, пізніше струнно-духова оркестра. Оркестра мала цікавий репертуар, напр. популярні на той час увертюри Моцарта, Россіні, бальні п'єси, а також концерти для флейти в супроводі оркестри.

Крім вищезгаданого, є відомості щодо послуг демократичних верств громадян, існував музиканський цех, заснований в XVII ст. Він об'єднував музикантів-інструменталістів, що виконували пісні, танці, марші, грали на народних весіллях тощо. В маєтках київських вельмож грали кріпосні оркестри (духові, струнно-духові), напр. оркестра графа Лопухіна, який навіть прославився, виїжджаючи на гастролі в Одесу, і згодом дав значний контингент хороших музикантів в склад оркестри Київської опери, а прекрасна рогова оркестра князя Лобанова приваблювала публіку на гуляннях у Київському міському саду. В концертному залі Контрактового будинку в Києві можливо було послухати гастролерів з Росії та з-за кордону, які часто відвідували Київ.

Відомо, що в Києво-Могилянській академії існувала симфонічна оркестра, яка уважалася кращою в Києві. Першим капельмайстром оркестри був Савелій Цесарський, запрошений начальством академії в 1808 р. на цю посаду. З цього часу було впроваджено навчання на музичних інструментах в академії, в тому числі й на духових.

Філософ, поет, композитор Г.С. Сковорода, який закінчив Києво-Могилянську академію, чудово грав на флейті.

Після скасування кріпосного права виконавство на духових інструментах в Києві почало бурхливо розвиватись.

В складах ансамблів з духовими інструментами виступають ряд видатних музикантів, виконуючи партію ф-но, такі як композитор М. Лисенко, В. Пухальський, В. Велінський та інші. На цьому ґрунті розквітла ціла плеяда прекрасних солістів на духових інструментах. Це такі, як флейтист В. Хіміченко, гобоїсти — Слінек, Лещенко, Дікштейн, Бергер; кларнетисти — Кеєр, Рейтмейєр, Сенглауб, Хазін; фаготисти — С. Дуда, Мейстер; валторністи — Янушек, Бісмарк; трубачі — Поліщук, В. Яблонський.

В їх виконанні в різні часи в період з 1863 по 1908 роки звучали такі твори: септети Бетговена, Сен-Санса, Д'енбі, секстет Мошелеса, квінтети Моцарта, Бетговена, Фібіха, тріо Моцарта, Берліоза та інші.

Соло в супроводі оркестри та ф-но грали Хіміченко (флейт), Дікштейн, Бергер (гоб.), Кеєр (кл.), Сандлер (валт.) та інші.

Успішно поєднуючи з виконавством викладацьку роботу, майже всі вони викладали гру на духових інструментах, спочатку в музичній школі при РМТ, а потім в музичному училищі. В 1913 році відкриється Київська консерваторія, де професорами стануть: В. Хіміченко, С. Дуда, П. Хазін (пізніше удостоївся звання заслуженого артиста України); один з кращих трубачів

Росії та Європи В. Яблонський також стане професором Київської консерваторії та удостоїться звання заслуженого діяча мистецтв України.

Отже, з приведених прикладів можливо зробити висновок, що українське виконавство на духових інструментах періоду, який ми розглянули, мало прямий зв'язок з музичним мистецтвом Західної Європи. В Україні працювали в оркестрах та театрах блискучі виконавці на духових інструментах, які здобули освіту в кращих консерваторіях Західної Європи та талановиті українські виконавці, а диригентами компоністи, які вважались кращими в Західній Європі, такі як: Дженао Астаріта, Дж. Сарті, Карл Лау, Ферарі, Матвій Бернгард, Альбертіні, українські — диригент та композитор А. Рачинський, диригент Калинич та інші. Це говорить про тісні зв'язки і безпосередній вплив європейських виконавських традицій на формування виконавської школи гри на духових інструментах в Україні.

Ю. РУДЧУК,
Київ

ПРИМІТКИ

- 1/ К.В. Харлампович, Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь, Казань, 1914, т. I, стр. 324 (Музикантами називались виконавці на струнних інструментах).
- 2/ Д.І. Яворницький "История запорожских казаков", т. I, стр. 169–170.
- 3/ Очерк о деятельности киевск. отд. импер. РМО (1863–1888 гг.) состав. Н.А. Богдановым, стр. 5.
- 4/ Ернст-Кріпацькі капели на Україні. Бібліотека АН України, 78/09/147/.
- 5/ Див. Рассказы о польской старине, изд. ИИ Крашевским, СПб. 1874, т. II, стр. 50, 126–127.
- 6/ Якоб Штелин. Музыка и балет в России XVIII века. Муз. изд. "Тритон", Ленинград, 1935 г., стр. 90.
- 7/ Див. "Ведомости московской городской полиции", 1849, Но. 85.
- 8/ Див. 15 февраля — Северная почта 1812, 2 марта Но. 18.
- 9/ Див. М.И. Глинка. Записки, С.-Петербург, Изд. А.С. Суворина, 1887 г., стр. 136–137.
- 10/ Дані з музичного життя Харкова див. у книзі ИМ. Миклашевського "Музична і театральна культура Харкова кінця XVII – першої половини XIX ст. Наукова Думка, 1967 р.
- 11/ Потьомкін купив цю оркестру з п'ятидесяти кріпосних людей у К. Розумовського за 40,000 рублів.
- 12/ Дані з музичного життя Одеси взяті з статті К.Е. Мюльберга та Е.Р. Дагілайської "Из истории исполнительства на духовых инструментах в Одессе (XIX – начало XX вв.)" Теория и практика игры на духовых инструментах, Сб. статей, Киев, Музыка Украины, 1989.
- 13/ Одесский вестник, 1850, 23 авг. ■

"Я МРІЯЛА ПРО ОПЕРНУ СЦЕНУ, А ЗНАЙШЛА СЕБЕ НА ЕСТРАДІ"

Минулий музичний рік подарував любителям української естради нове ім'я. Після двох блискучих перемог на пісенному конкурсі імені Івасюка у Чернівцях та фестивалі "Славянський базар" у Вітебську засяяла неповторним світлом зірка **Таїсії Повалій**. Минуло півроку і замість бажаних сольних концертів співачки, відеокліпів, лазерних дисків — одні і ті ж записи на радіо, участь у кількох концертах, записаних на телебаченні.

— Чому так?

— У минулому році я дійсно здобула дві перемоги, — говорить Таїсія Повалій. — Отже, здавалося б, що всі мої проблеми мають бути вирішеними. Але бізнесмени, які могли б стати спонсорами, відразу питають: "Яку ви можете дати гарантію, що наші гроші повернуться потім назад? І не просто повернуться, а з прибутком?" Гарантій я не можу ніяких дати, бо шоу-бізнесу у нас в країні просто немає. І якщо в Росіїкладають колосальні гроші в початкуючих співаків, то у нас дають буквально копійки. А потрібні ж чималі кошти, щоб підготувати концертну програму, записати лазерний диск, зняти кліп...

— Ви працюєте зараз в Укрконцерті?

— Офіційно я, як і більшість виконавців, ніде не працюю. Я сама по собі.

— В такій ситуації ви покладаетесь тільки на власні сили?

— І на свою концертну діяльність.

— Отже, після двох яскравих перемог у двох престижних фестивалях "зоряна година" для співачки Таїсії Повалій так і не настала!

— Тільки зараз ідуть переговори про вигідний для мене контракт. Однак я людина задоволена, не буду, поки ще не вирішено все остаточно, називати фірму, з якою укладаю угоду про співпрацю.

— Добре. Але скажіть тоді, співати ви будете за цим контрактом тільки в Україні чи й за кордоном?

— Буду співати тут, в Україні.

— З якими композиторами ви працюєте зараз? Чи існує для вас проблема репертуару?

— Я співаю пісні Анатолія Карпенка, Євгена Ступки, Федора Маруна. Це молоді хлопці, які пишуть сучасну музику. Вони не закінчували консерваторії, але відчувають сучасні ритми, сучасний стиль естрадної пісні. Вони пишуть спеціально для мене.

— Багато хто вважає, що для естрадної співачки достатньо знати три акорди, мати привабливу зовнішність — і вона вже може виходити на сцену.

— Я закінчила диригентсько-хорове відділення Київського музичного училища імені Глієра, паралельно брала лекції класичного вокального співу в консерваторії. Мріяла про оперну сцену, а знайшла себе на естраді. Але ні про що не шкодую. Адже в естраду в нас і за кордоном приходять тепер співаки з прекрасними вокальними даними, з серйозною глибокою музичною освітою.

Таїсія Повалій.
Світлина С. Скрябіної.

Після закінчення училища я пішла працювати у вокальну групу державного мюзик-голлау. Тоді там співали прекрасні професіонали — Н. Рожкова, Е. Прохорова, Л. Снадулєсу, В. Шпортько. Я багато чого навчилася в них. Віктор Шпортько привів мене на телебачення, запропонував до відбіркового туру на другий пісенний фестиваль у Юрмалі.

— Цікаво, ви брали у ньому участь?

— На жаль, моя участь закінчилася на першому відбіркового турі у Києві. Далі кандидатів затверджувала Москва — і я не пройшла. Було це у 1985 році.

— А з боку все здавалося зовсім іншим: прийшла невідома Таїсія Повалій і з першої спроби стала зіркою. Отже, сходинок до слави було багато?

— Була і "Ялта-88". Конкурс на краще виконання пісень так званої соціалістичної співдружності. Там я стала дипломантом. Потім я поїхала в Москву на Все-союзний конкурс держтелерадіо. Там я отримала першу премію. Але мій репертуар складали тоді пісні більш класичного естрадного характеру. Вони не ставали шлягерами. Хоча для моєї вокальної школи, безперечно, дали дуже багато. Писав їх композитор Юрій Стецюк. І я завжди з вдячністю згадую роботу з ним. Пісня, яка зробила мене популярною за одну ніч, прозвучала на конкурсі імені Івасюка в Чернівцях — "Панно кохання". Написав її молодий співак, який не вважає себе композитором, Олександр Яременко, на слова Миколи Бровченка.

— Дякую за розмову. І бажаємо, щоб таких пісень-доль у вашому творчому житті було багато.

Інтерв'ю взяла *Світлана БОЖКО*,
м. Київ

ВИСТАВКА ВАДИМА ДОБРОЛІЖА У 20-РІЧЧЯ ЙОГО СМЕРТИ

(кілька рефлексій)

Віктор Домонтович у своїй повісті "Без ґрунту" згадує про одного мистця-малюра Линника, який змушений був виїхати з України і поселитися в Санкт Петербурзі. З туги за Україною він попадає в депресію. Тоді, коли в Україні він малював все соняшними, золотими й голубими кольорами, в далекому туманному Санкт Петербурзі він малює свої картини чимраз то темнішими фарбами. Його постаті, колись такі життєрадісні, стають сумними, чимраз то похмурнішими. Його пейзажі, колись повні квітів і світла, стають темні, невиразні, а його квіти виглядають мов не з цього світу взагалі. Одного вечора Линник впливає під захід сонця човном на Ладожське озеро... і зникає. Тільки самотній човен хитався на другий день на озері, і люди навіть тіла його не знайшли. Поповнив самогубство? Чи пропав—втопився під час бурі? Але ж тої ночі жодної бурі на озері не було!

Цей Домонтовичів мистець Линник завжди приходить мені на думку, коли думаю про мистців, яких доля вирвала з рідного українського ґрунту, і кинула на чужину, в чужу спільноту, без мови, без засобів на життя, творити без мистецького середовища. Що робити, як? де? для кого? А жити треба, і родину треба якось забезпечити. Я вже говорив про сл. п. Владима в першу річницю його смерті, а сьогодні хочу поділитися з вами моїми кількома додатковими рефлексіями.

Я побачив Вадима вперше в Ювілейній Авдиторії. Вже не пригадую добре, що саме йшло на сцені: "Травіата" чи "Кармен". Сидячи з Олею спереду на крилі, я в один час почув якісь інструкції в мові з виразним українським акцентом. Поглянувши, я побачив молодого енергійного чоловіка з буйним чорним волоссям, що керував художнім оформленням сцени на другу дію. Після кінця опери я пішов на сцену і познайомився. Це був Доброліж. Від тоді я багато разів подивляв його декорації, бо оформляв він їх багато: "Traviata", "Carmen", "Wizard of Oz", "Kiss me Kate", "South Pacific", "Bells are ringing", "Oklahoma", "Brigadoon", "Annie get your gun", "Fanny", "Molly Brown" і інші. І я не міг надивуватися: українець, недавній "дипіст", а вже художньо відповідає за оформлення сцен опери, і опери англосаксонців (в більшості) Едмонтону. І думаю я, який це мусить бути талант, щоб у чужій країні, на чужій мові оформляти художньо сцену під чужі опери, творити мистецтво сцени. І як міг би він показати

себе на ріднім ґрунті, в Україні, в постановках українських опер чи оперет!

Шановні присутні, пані Валю з Родиною! Ми зібралися сьогодні вшанувати світлу пам'ять Вадима Доброліжа, мистця-емігранта після Другої Світової війни у 20-річчя його передчасної смерті. Щоб відсвіжити нашу пам'ять про нього, Музейний Комітет Союзу Українок Канади при Катедрі св. Івана влаштував цю виставку деяких його робіт,* за що ми йому дуже дякуємо. З неї ми знову бачимо, що покійний зберіг ідейні і художні принципи своєї української мистецької спадщини, і свій непересічний талант. Він, вирваний з рідного ґрунту, своїм мистецтвом, своєю вірою і правдою, мимо всього служив своєму народові, своїй українській культурі.

Літа плывуть, як вода в Північній Саскачеванці, постійно і безперервно. Образи дорогих колись осіб, осіб з якими нам приходилося співпрацювати, заступають нові обличчя, але чи можуть їх вповні затерти? Ніколи! У такі хвилини, як ця, вони виринають у нашій пам'яті, перед зором нашого серця, як кораблі із морських туманів, говорять до нас, усміхаються, дивляться нам в очі, мов живі! Так і покійний Вадим. Прямий і безпосередній, він не примілювався нікому, висловлював свої думки ясно і недвозначно, і за те я любив з ним говорити і працювати.

Мабуть кожне більше канадське місто, в якому скупчилися т.зв. "новоприбулі", дістало кількох мистців. Я маю на думці зокрема Торонто, Вінніпег, Саскатун і Едмонтон. Але тільки Едмонтон може похвалитися не лише кількістю, але й якістю. Згадаймо: Юліяна Буцманюка, Юліяна Крайківського, Василя Залуцького, Івана Кейвана і Вадима Доброліжа. Аж хочеться сказати — "п'ятірне гроно мистців", що збагатило найстаршу українську спільноту в Канаді (бо від Альберти почалося поселення українців) — справжнім українським мистецтвом! Тепер в Едмонтоні, Богу дякувати, є вже багато мистців-українців, але не всі вони стоять на тій самій рівні щодо "українськості" їх творів, як згадані мною мистці. А шкода! Бо є на чім повчитися, є на кого зорієнтуватися. Взагалі, після 2-ої світової війни, "американська Україна", якщо така ще є (а я думаю, що ще є!), збагатилася великими мистцями. Згадати хоч би для прикладу таких як: Мороз, Еко, Левицький, Дмитренко, Андрусів, Гніздовський, Гордицький, Баляс, Мегик, Мазепа, Сомко, Холодний, Вирста, Булавицький і чимало других. Що ж, втрата для України, зиск для нас, української діаспори.

Жаль, що неможливо тепер спроваджувати до Канади мистців з України, так як покійний Петро Зварич колись спровадив Родину Доброліжів. Вони б багато допомогли у збереженні нас, нашої мови й культури. Сотні церков розмалювали мистці-емігранти після 2-ої світової війни на нашій континенті (сам Вадим розмалював яких 12), а хтож буде тепер розмальовувати нові, які будуються? Мистець Іван Кейван, що теж відійшов у вічність понад рік тому (а який написав вступ до "Альбому" покійного!) не даром зауважує, що іконостас Доброліжа в св. Івана "може служити клясичним зразком для виконання українських церков в Канаді", "здійснений у дусі тріумфу українського мистецтва — козацького барокка". І тому мені, за кожним разом як заходжу до Катедрі св. Івана, пригадується Вадим, і я кажу собі в думці: Спи спокійно, Владиме! Тебе немає, але твій іконостас далі милує нас і милуватиме ще довго-довго всіх, хто приходить сюди помолитися. Дивлячись на іконостас, згадають і Тебе.

Я радію, що друзям покійного вдалося видати його "Альбом". Радію теж, що з його посмертного фонду уділено вже кілька стипендій тим, які ідуть його слідами, радію, що вже по його смерті було кілька виставок його творів. Добре зробив КУК, що 1983 р. нагородив Вадима Шевченківського медаллю, і гарно повелася Громада св. Івана, що в 1990 році відзначила громадську працю Вадима і його дружини Валі і нагородила їх почесним членством.

Хочу ці мої рефлексії закінчити так. Едмонтон, колись мале містечко на степових периферіях Канади, завдяки таким мистцям як Вадим Доброліж і його побратими після 2-ої світової війни, завдяки таким також політикам як Лучкович, Глинка і Дікур, і завдяки своїм громадським діячам, став відомим, як один із трьох найголовніших центрів українських поселенців в Канаді. І за те ми сьогодні згадуємо і вшановуємо цією виставкою Вадима Доброліжа.

Час не щадить нікого і нічого, але на терезах Всевишнього важаться всі добрі людські діла і всі твори їхнього духа, за які вони дістають свою нагороду в небі, а на землі їх приклад і їхня спадщина лишається їхнім нащадкам, як фундамент під життя нових поколінь.

В Едмонтоні заснований стипендійний фонд Вадима Доброліжа. Голова — Борис Фербей, Валентина Доброліж — секретарка комітету. — Редація.

* Було виставлено 36 картин (олія, акварель, темпера).

ПОРТРЕТ РОКСОЛАНИ СЛАВНИЙ ВОЙНАРОВИЧ МУЗ. ВАЛЕРІАНА СТРАТУЦА НІЖНО З ДУШЕЮ.

Муз. Валеріана Стратуца

на-єть-дя ду-ша із по-лот.

Сгу-му-ють о-чі... Срі-та на-р-да-с-ля-ний! По-ло-ни-на

ма-ч. в-ній жи-ва Лю-бо-в, ва-ли-ха, як зем-ля Стра-д-я-ні.

Пря-пі-а-ні-с

на. в-кли-ни-ся-срі-та, ва-ли-мі-ї-ї! в-ж-а-с-ти-ва-ли

му-хи-з-ма-ї в-п-ля-ли-ма. Жи-ва-ць до-ля про-д-а-ть о.

Для повторення

чи-ма на-по-лот-ні, на-по-лот-ні. 2. Ща //

Для закінчення

ні, на-по-лот-ні. rit.

2. Ще не вистригав руки... Ще журба
зіднй розривав болам груди,
з плача сльоз зуквалий і сармудний
По тому, що надивлявсь зма нїс...
3. О доле! Підпали гарамини жін,
дай пташкою злетіти вища сонця,
на дні розбиття об крикітне віконце,
знавирити, коли плаче страж.
4. Зм'ягчається у захваті душа
в образю, приниженям і болам...
Гонить потворним позичям наволя-

Довідку про автора слів і композитора
Валеріана Стратуца
читайте в наступному числі журналу. — Ред.

ІВАН БАГРЯНИЙ ЗА НАЦІОНАЛЬНУ ЦЕРКВУ

Петро Волиняк, редактор журналу "Нові Дні" та Іван Багрянний бачили потребу мати одну, сильну українську церкву. На цю тему між ними велася інтенсивна кореспонденція в 1954–1955 роках. Нижче містимо лист Івана Багряного з 17-го жовтня 1954 р., один з багатьох, на цю тему. Його думки особливо актуальні нині й напевно зацікавлять читачів

Високошановний і дорогий Петре Кузьмовичу, дякую за листа. Ви пишете, що "не згодні зі мною в трактуванні ролі церкви". Але ж я Вам ще ніякого мого трактування не висловлював, а те що ви маєте на увазі (кілька слів в попередньому листі), це не стосується мого трактування, а лише висловлена думка, що "там" іде шукання людьми (й людськими душами) шляхів з колективістичної темряви й спростачення в питанні релігії. Це та правда, яку нам треба мати на увазі й яка є запорукою незмертвіння людського духа, запорукою руху вперед по шляху вічних шукань і прагнень, що особливо важне нині на загальному — всесвітньому — тлі заникну й духовного тупику та безвихіддя. Дехто на заході обертається очима на схід в надії побачити звідти оновлення, велике сонце правди. Я думаю, що якась місія в духовному оновленні світу припадає таки "тамтешнім" людям, що в горнілі страждань виношують десь великі людські духовні вартості. Але це ще не є моє трактування ролі церкви.

Проблема церкви — це щось інше. І ця проблема для нас складається з двох частин — з питання релігії й моралі, тобто з питання совісті, з одного боку, — та з питання політики, з другого. Ви теж цього не заперечите. Бо коли ви пишете про "національну церкву", то це вже справа не релігії, а справа політики. Бо якщо бути послідовними християнами, то жадної національної церкви немає й бути не може. Християнська церква, тобто християнська релігія, це явище глибоко інтернаціональне. Як не може бути Бог чийось національним, а стоїть понад усіма націями. Проте, життя внесло в питання церкви свої корективи (і не марно), зробивши церкву явищем політичним. І от якби я висловлював свої погляди на питання церкви в Україні то сказав би те саме що й ви: **національна церква**. І призначення її великою мірою полягало би в тім, щоб для українського народу направити те зло й ту шкоду, що йому заподіяла російська церква, теж православна і теж підпорядкована тому самому Богові. Та Бог тут ні при чому, бо церква в практиці була, є й буде знаряддям не в руках Божих, а політичним знаряддям в руках людей. Отже — **національна церква**. Призначення її — бути будівничим українського національного духу, рушієм і помічником нашого народу в його становленні себе в історії. І наша церква національна мусіла би мати свій центр не в Москві і не в Римі, а в Києві, на святих горах. Ми тут заходимо в конфлікт з Богом, але ж так само заходили в конфлікт і всі інші

протягом всієї історії, що хотіли вискочити з під ярма чужої церкви, як засобу національного, духовного і соціального поневолення. І немає ради, якщо ми говоримо про "**національну церкву**". І я думаю, що того конфлікту не треба боятися, Бог такі конфлікти з ним прощає, коли йдеться про життєві інтереси багатомільйонного народу, що хотів би славити Бога теж, але на своїй мові і в своїх храмах, національних, бо в інших він крім знущання над собою нічого більше не мав.

Ось такі мої думки щодо політичної сторони справи, тобто щодо церкви. Що ж до релігії, то це тема глибша. Я думаю, що це мусить покриватися в кінцевому висліді, але до цього шлях складніший. Цю тему ми лишимо, покищо. Я хочу вірити, що в славному нашому майбутньому встане велике сяйво на київських горах на увесь світ, і буде світочем людства, але це не буде тільки церква по формі. А це буде велика синтеза форми й духу. І передтечею цього (як це не дивно), може й був колись великий Тичина, сказавши, крикнучи всією своєю зболілою й глибоко віруючою душею: "Воздвигне ж Україна свого Мойсея! Не може ж так бути." О! За точність форми не ручусь, бо цитую з пам'яті, але ручусь за точність змісту.

Якщо Україна хоче бути великою історичною нацією, зайняти передове місце серед інших народів, вона мусить "**воздвигнути свого Мойсея**". А ні — то вона приречена на погній, на вічне ніщо, на духове й соціальне плебейство, як нація мертва. Ті, що жили й кипіли колись, і що створили величезні вартості (саме в цих шуканнях минулого століття й раніше), відмиратимуть після цвітіння, а ми вмеремо без цвітіння.

Як розуміти "свого Мойсея" — це справа інша. Це велика й довга тема. І складна. І животрепетна. І важлива (стократ важливіша за все інше нині в усьому світі). Скажу тільки, ще раз, що підсоветська епоха колективістичного мракобісся й чорної духовної ночі не може скінчитися реставрацією старого московського т.зв. православного мракобісся й поповщини. Бо це була би велика трагедія. Це не був би крок наперед, а лише доказ людського безсилля й нікчемності. І мене зовсім не тішить, що сьогодні, як Ви пишете, там, багато молоді "сповідається й причащається". Ліпше б вони не сповідалися. Бо після двох чи пак трьох століть такого сповідання й причащання, умерла душа нації, перетворилася нація на збирище "хахлов" і "малоросов", відповідно до бажання сповідаючих. Чи може ви припускаєте, що там тепер українська національна церква? Чи може ви припускаєте, що московський патріарх і слуги його не випатрошують іменем Бога українську душу нині, як і раніше, будучи вірним знаряддям "третього отделенія"?

Ні, я волію, щоб українська молодь не сповідалася, по-рабськи перед чужими князями церкви, а присягалася по-геройськи перед князями церкви своєї, національної. А доки її немає, то та молодь не сміє спові-

датися й причащатися з московської "чарки", повної московської "отрути". І в цьому я не бачу нічого відрядного, лише явище сумне, множиння рабів і плебеїв. В кожнім разі, як не силкуюся, але ніяк не можу уявити, скажім, Вас (пробачте), в тамтешній ситуації — щоб Ви, як український патріот і національно вироблена, провідна особистість, та партом пішли сповідатися й причащатися до попа московської церкви (а іншої там немає зараз), — я цього ніяк не можу уявити.¹⁾ А не можу уявити цього тому, що Ви все таки ніколи на це не могли би піти, доки в Вас б'ється живе серце й ясна голова людини сміливої й гордої.

Так що я відрядного явища не бачу в тім, що молодь тулиться під московський епітрахиль. Але я бачу відрядне явище в тім, що концтабори СССР великою мірою наповнюються "віруючими" людьми гордого, дерзаючого, бунтівливого духа. Та це все тема інша й ширша. Колись може ми на цю тему обміняємось докладнішими думками. Зараз поки що покладімо це під сукно. Хочу ще раз тільки ствердити, що в питанні церкви, як інституції національної та щодо її ваги й ролі, її потрібності, — ми тут напевне зовсім не розходимось...

(...Частина листа пропускається, в якій мова про поміщення в "Нових Днях" уривку з твору Багряного "Маруся Богуславка".)

На останку — щодо костей Ярослава Мудрого та образу св. Миколи Мокрого.²⁾ Треба все поставити на своє місце. Хоч дійсно, існує небезпека, що совети можуть схопитися й домагатися повернення. Але ми мусимо (і в цім наш обов'язок) домагатися відібрання цих речей від приватних людей і передання їх де-як до канадського чи американського музею чи іншої схованки. Взагалі — над цим треба подумати і приготуватися до всіляких несподіванок. Поки ж що є такий могутній аргумент: що якби хтось здумав викопати кості Тараса Шевченка, й завіз їх на еміграцію в торбі? Чи не мусили би ті кості бути повернуті знов в Канів, на Чернечу гору, в українську землю? Так. Але з другого боку — цей аргумент вигідніший для большевиків, аніж для нас. Але складність ситуації зумовлена великістю й важливістю самої проблеми. Докопано злочин, і святотатство і грабунок, блюзнірство, що під кожним оглядом недопустиме. А особливо тому, що існує небезпека втрати тих реліквій і цінностей.

Ви дуже добре зробили, що підняли цю справу. Ну, а як там воно обернеться — будемо бачити. В кожнім разі це буде велика нагода випробувати нашу організованість, дієздатність, активність в організації спротиву советам, якщо до того дійде, та в організації світової опінії навколо цього питання.

Але мусимо бути мудрим, яко змії, й поворотними, й сміливими, бо на карту поставлено дуже багато, вразі ми програємо, тобто в разі якби большевики домоглися повернення тих речей до Києва, а з ними й тих, хто їх загравив. Уявляєте, що то було б! Тут треба думати, думати й ще раз думати. Й діяти.

Хочу знати, що на цім відтинку чувати? Чи щось вже відбулося після Вашої публікації? Хоч треба твердо пам'ятати й скрізь підкреслювати, що пальма

першості все таки належить мит. Огієнкові, це він підніс цю справу в своєму журналі. До речі, жажливо буде, якщо це мит. Огієнко підніс тільки для дискредитації архієпископа Палладія, з своїх церковних поррахунків, й воно не відповідає правді щодо костей Ярослава. А це можливе.

Вітаю Вас сердечно.

З пошаною — завжди Ваш —

Іван Багряний.

ПРИМІТКИ

- 1) Петро Волиняк у листі до Багряного писав: "Не згоден я з Вами, що поки немає церкви, якої ми хочемо і яка мусить бути, то доти не варто і сповідатися. Я вважаю, що можна піти і в російську, поки нема своєї. Зло нам зробили росіяни не тільки через церкву, хоч через церкву зробили його дуже багато."
- 2) В "Нових Днях" ч. 56 за вересень 1954 р. П. Волиняк помістив свою статтю під назвою "Чудотворний образ св. Миколи Мокрого в Торонті". В ній П. Волиняк висловлює турботу, що образ з церкви св. Софії в Києві, якому понад 700 років, опинився в приватних руках і виставляється на показ в Торонто. Він звертався до керівників українських православних церков та екзильного уряду УНР, щоб вони подбали про належне збереження українських святощів. В цій статті П. Волиняк також порушує справу тлілих останків князя України Ярослава Мудрого, які також вивезено з Києва, правдоподібно, Владикою Палладієм й "зберігаються" в нього вдома.
Цікаво чи хтось з читачів знає де перебуває образ св. Миколи та кості князя України тепер?

ДУМКИ ПРОТИ НОЧІ

- ✂ Свобода тіла геть безсила, коли хто духом раб.
- ✂ Легко сказати: "Живім не в олжі", але важко на це спромогтись у житті, надто ж коли довліє імперська плоть.
- ✂ Силою голосу можна заглушити право голосу, але все одно залишишся безголосим.
- ✂ Сексотів багато, а генсексот — один.
- ✂ Паперова незалежність буває і тоді, коли цілком залежиш від паперу (імпортного).
- ✂ Дійсність народжується на перехресті "хочу" й "можу", "слова" й "діла".
- ✂ Усе одно ми виکارаскаємось на поверхню історії, тож чи конче перед тим ще раз побачити її дно?
- ✂ Кожен блазень своїм строєм, але справжній блазень — хто чужим строєм.
- ✂ Найбільша вада українських демократів — замало патріотизму і забагато партіотизму.
- ✂ На крутозламах історії перемагає прямолінійна рішучість.
- ✂ Поетам влада протипоказана: вона вбиває поетів і тоді, коли розстрілює їх, і тоді, коли дістається їм.
- ✂ Ніч снує думки до істини навпрямки, а день їх випростує по погоді.
- ✂ У багатомовчаних ще більш нема спасенія, бо вимовчати й зовсім хто зна що можна.

Ростислав ДОЦЕНКО

Д-Г. СТРУК

САМІ СТРУМКИ — НАДЗЕМНІ І ПІДЗЕМНІ

(Е. Андіївська, "Віглії XXVI")

Вступна замітка: Коли готувалася до друку антологія Поза традиції, я, як член редакції, написав до цієї антології вступ. Та інші члени редакції вважали, що моя стаття схематична й тим самим не надається як вступ до антології. Я не противився і антологія появилась з більш загальною вступною статтею. Тепер, коли вже антологія перед читачем я вважаю, що моя стаття може служити не так вступом, як провідником для читача до віршів і поетів охоплених в антології. Отож пропоную замість рецензії на книжку — Поза традиції: Антологія української модерної поезії в діаспорі. Редакційна колегія: Богдан Бойчук, упорядник; Ірина Макарик, відповідальний редактор; Данило Струк й Іван Фізер. 473 ст. КІУС, 1994 — мою неприйнятну вступну статтю:

Широка й могутня ріка української поезії. Цікаво слідкувати як вона пливе і вливається в світове море. Із джерельного струмка народної пісні, при допомозі опадів перекладницької поезії, а відтак скромних індивідуальних спроб зростала ця ріка української поезії і набирала сил. До неї долучувалися слабші і сильніші струмочки індивідуальних постів із всієї України. До неї влилася могутня поетична ріка Шевченка і тим самим надала їй певного напрямку і сили. Після вливу творчості Шевченка вже не можна було цю ріку зупинити, навіть коли старалися це зробити різними греблями з указів і циркулярів. І коли здавалося, що сила цієї ріки вичерпалася, що ріка поволі висихає і вже не тече могутньо, а дзюркоче струмочком, тоді вибухали нові поетичні джерела і вливалися в неї. Деякі, як Тичина чи Антонич, навіть міняли її напрям, інші лиш посилювали її струмінь. Тепер річище широкіє і глибоке. Вливаються в неї різні ріки і річки, що складаються з різних поодиноких поетичних джерел.

Одна така річка пливе далеко від меж України. Сама вона твориться із окремих струмків, які посилюються творчістю поодиноких поетів. Творячи цю антологію, впорядники старалися начерпнути поетичної води з однієї притоки цієї діаспорної річки, а саме з тої, яка найбільш відмінна своїми хвилями поетичних форм і вислову від загального потоку. Без сумніву є інші притоки і струмочки, що впливають в діаспору річку до великої ріки української поезії. Деякі з цих річок навіть потужніші щодо кількості поетів. Та даючи нам цю антологію впорядники пропонують напиться з тої притоки, в якій тече поезія у своїм поетичним вислові "не традиційна".

Притримуючися метафори, антологія ця це так би мовити "пробка", а моє завдання провести аналіз цієї пробки, щоб довідатися, які саме "мінеральні солі і інші речовини" входять в її поетичну воду. Складається

вона з творів тридцяти-восьми окремих поетів. Вони різного віку — від людей у восьмидесятих до молодиків у двадцятих роках; вони з різних країн (хоч всі поза Україною) — від стелітніх¹ до західних; вони — різних шкіл і виховань, різних ідеологічних переконань і навіть різних стилів. Про стиль і біографію кожного довідається читач із силуеток-віньєток. Тут, проводячи аналіз цілої пробки, я хочу знайти спільні знаменники між поетами в антології, як і нечеркнути загальну характеристику цієї "поетичної притоки".

Поетів у цій антології можна поділити на чотири, так би мовити, джерела згідно з їх загальним світосприйняттям. Цей горизонтальний поділ частинно збігається із поділом віковим, але не вік тут суттєвий, а радше поетове сприйняття довколишності, зумовлене його вихованням і ранніми переживаннями. Грає тут також неабияку роль поетове відношення до України. Умовно можна б назвати ці джерела так: 1) емігранти, 2) пів-емігранти, 3) не-емігранти, 4) нацменшини. До першої групи треба б зарахувати всіх тих поетів, які здобули свій світогляд ще в Україні: А²] Лівницька-Холодна, Калитовська, Фішбейн (Фішбейн, що правда, будучи теперішнім емігрантом, значно відмінний від воєнних втікачів); Б] Лесич, Коваль; В] Барка, Зуєвський; Г] Бабай-Нижанківський і Смотрич. До другої — тих, хто виїхав з України без вповні сформованого світогляду: А] Палій, Коломиєць; Б] Бойчук, Вовк, Рубчак; В] Андіївська і Тарнавський. До третьої — вже поетів роджених поза Україною, або тих, що маленькими виїхали з України: А] Коверко, Макарик; Б] Килина, Бабовал, Гавур; В] Царинник і Джавег-Винницький. До четвертої — поетів, що родились і формувалися в сусідніх країнах з Україною, де українці становлять поважну меншину: А] Ревакович, Муранка, Киризок, Сачко, Карабавич, Дуць, Небиляк, Михайлюк, Крик, Корсюк, Негрюк; В] Гостиняк, Романюк, Гаврилюк і Ковач.

Безперечно і теми, і образи, і наставлення часто зумовлені тим, до якої з повищих груп даний поет належить. Члени кожної групи мають, так би мовити, спільний світоглядний знаменник. Це доволі легко устійнити навіть прямо із назв даних груп. Хоча є межові ситуації, де даний поет міг би бути в одній чи в другій групі (наприклад Ліда Палій могла б бути в першій групі, Коверко в другій, а Ревакович у третій), немає явного зв'язку між групами й тому цей поділ крім впорядковуючого принципу мало що дає для схоплення спільних рис поетів, включених в антологію. Хоча всі поети, що попали в цю антологію, згідно з принципами вибору, пишуть "поза традиційним" поетичним висловом, все ж таки, якщо під традицією розуміти

"зрозумілість" сказаного в вірші, то з'являться степенування від найменш до найбільш традиційних поетичних творів, від легко зрозумілих до герметичних. Ці вертикальні угруповання я позначив буквами А до Г. <Г> включає двох поетів, що явно відмінні від всіх інших у антології, хоча щодо "зрозумілості" обидва повинні б належати до групи <А>. Творчість Бабая живе у словесних дисонансах і живиться легкою іронією над абсурдом життя. Творчість Смотрича черпає свою силу з депоетизованого лексикону і живиться майже патологічною ненавистю до Радянського Союзу. І одна, і друга сильно вкорінені в еміграційному сприйманні життя і не знаходять собі відгуку в поетів інших груп. Натомість є певні відгуки, збіжності, паралелі між поетами у цій антології, коли розглядати їх за вище згаданим вертикальним степенуванням від А до В, де в першій колонці поети, яких вірші до великої міри <прозорі>, в другій <засерпанковані>, а в третій <герметичні>.

	А	Б	В	Г
Група	Прозора манера	Засерпанкована манера	Герметична манера	Сатирична манера
еміграційна	Холодна Калитовська Фішбейн	Лесич Ковалів	Барка Зуєвський	Бабай Смотрич
півеміграц.	Палій Коломиєць	Вовк Бойчук Рубчак	Андіївська Тарнавський	
нееміграц.	Коверко Макарик Ревакович	Килина Бабовал Гавур	Царинник Джавег	
нац-менш.	Мурянка Киризиук Сачко Карабович Небиляк Дуць Михайлюк	Гостиняк Крик Негрюк Гаврилюк Романюк Ковач Корсюк		

Хоча вірші поетів у колонці <А> писані модерною манерою образності — часами навіть до пересадки, вони в головному прозорі своїм змістом і тим самим найбільш традиційні. Та цікавим є те, що в кожній колонці існують деякі подібності і паралелі між поетами. І так бачимо, як у своїй рефлексійній ліриці, де Ливицька-Холодна так вміло віддає протиріччя старости, вона перегукується з метафізичними міркуваннями Калитовської, а знову ж у своїй ностальгії за рідним краєм, з Петром Мурянкою в Польщі, який вболіває за своїм лемківським бескидом. Вишукана лірична образність Калитовської знаходить відгомін у образотворчій манері Коломиїця. Коломиєць своїм описом природи нагадує Ліду Палій, хоч у нього бракує тих споминів про згублену любов, невикористану нагоду, чи нездійснену мрію, що так характерне для віршів Палій. Сповідальний характер її віршів, який майже завжди вимагає уявного адресата зближує її вірші з віршами Макарик. І Коверко, і Макарик, і Ревакович висловлюються в стилі <модерної> поезії (Коверко: *трави*

хотінь, очі стелі; Макарик: *дзбанок вірного паперу*; Ревакович: *налисто досвіду, сім'я ніжності*) — але всі три, попри це обмежуються доволі легкою і прозорою лірикою. Хоча у Макарик де-не-де прозирає <суспільна совість> повоєнної генерації в примарах Гірошім і Дахавів. У цьому вона в частинному погодженні з Фішбейном, у якого теж пробиваються суспільні мотиви ("Яр").

Більшість <сателітних> поетів з цієї першої групи (Карабович, Дуць, Небиляк і Михайлюк) обмежується до особистих відгуків на природу. Модерним у них часто тільки те, що вірші писані верлібром. Екзотика, що віє з віршів писаних діалектом (Сачко, Мурянка) ледь криє доволі пересічний поетичний світ цих поетів. Кизирюк вдається в пряму неоздоблену розповідь зі всіма етнічно-національними символами наяву (вірш "Розчина") хоч відзискує місце в антології своїми мініатюрними описами природи.

Коли переглянути наступну групу поетів в антології, колонку <Б>, горизонтальний поділ на <еміграційних, пів і не-еміграційних, як і нац-меншинних> продовжується. Що об'єднує групу вертикально це те що можна б назвати "непрозорістю" (англ. *opaqueness*) їхнього поетичного вислову. Найбільш поширена в цій групі чітка строфіка і модерна образність порівнянь і метафор. Назагал значення віршів не завжди зразу доступне і відкрите. Як і в першій групі, аналіза тут виявляє деякі спільні риси між поодинокими поетами. Надуманий і вдумливий Лесич перекликається з доволі літературно "начитаною" інтелектуальною поезією Рубчака. Знову ж нахил до казковості зближує Рубчака до Вовка, надиханої екзотикою Бразилії. Тяжіння до розповіді з'єднує поезію Бойчука, Вовка, Килини і Негрюка. Образність Бойчука закорена в світі українського села — тут він близький з Негрюком, хоч в останнього ще в добавку дуже вражає селянська скупість вислову. Чується теж спорідненість між Вовком і Килиною, не так по лінії жіночості, як в тому екзотичному світі: де у Вовка екзотика впливає з її Бразилійського світу, Килина добуває свою екзотику в внутрішньо перетравлюючи світогляд американки в тканині української мови. Трохи осторонь від інших поетів стоїть Ковалів зі своєю дуже особистою лірикою повною метафор і рефлексій. Надзвичайна у нього увага до інструментації. Гавур в дечому, спеціально в лексиці, нагадує Килину, а Крик своєю емоційністю подібний до Гавур. Дивно збігаються Бабовал і Корсюк в неурбаністичному сприйманні світу, в подібних образах і порівняннях до рослинного світу (пор. "Ріст" Бабовала і "А Дерева" Корсюка). В'яжуться теж Романюк і Ковач своїми "Голобородьківськими" віршами з дитячим сприйманням світу, хоч Ковач часто в своїх темах і образах чи порівняннях існує у дуже традиційному світі. Його <як покрита біла недоля> ледве чи зрозуміле сучасникам на заході. Українська, ще Шевченківська, стигма <покритки> давно затерлася в світі поодинчих батьків. Гостиняк у своїх саркастичних віршах нагадує Смотрича (але без ненависти), а своєю буденністю, депоетизацією, і різновидними строфами нагадує Тарнавського з наступної групи.

Що, на мою думку, найбільш захоплює в модерній поезії — це <недосказаність>. Читання того роду віршів — це болючо-радісний процес пізнання чогось рідного, а якось призабутого. Це немов почути мову, яку людина знала замолоду і забула, а почувши її знову, вона звучить рідно і знайомо, але не вповні зрозуміло. Того рода захоплення дають вірші поетів, які становлять колонку <В> цієї антології. Аналізуючи цю частину <пробки> назагал герметичних віршів бачимо що деякі з них, як наприклад вірші Барки і Зуєвського, формою і навіть лексикою дуже традиційні, без того модерного веніру, який часто знаходимо в поетах першої колонки цієї антології, та проте обидва поети дійсно модерні. Поезія Барки своїм дуже густим і багатим лексиконом намагається схопити змісл поза-мисленого. Скомплікована ідіома вдочому нагадує Езра Паунда, а алітеративна інструментація пізніших віршів з частими еліпсами нагадує звучання Андіївської (напр. вірш "Скарлат Синагоги II"). Андіївська дійсний майстер <недосказаного> і підсилює цю тенденцію частим опущенням дієслів, згущуючи свою образність. Коли Барка трохи <кучеряво-бароковий> то Зуєвський <клясично-прямий>. Браком, явної емоційності він сходиться з Царинником. А Царинник своєю депоетизованою лексикою тяжить до Тарнавського, хоч у Царинника відчувається зумисна, майже Бажанівська, важкість слова. В Тарнавського панує англійська ясність і розповідна прямолінійність. Поезія його майже без будь-яких епітетів обмежується до скупих метафор. Джавег, будучи вже в групі тут роджених, іде крок далі як Тарнавський в не-українському сприйманні світу — дуже цікавий його сплав українсько-американської духовости. Та на відміну від Тарнавського він більш лірично-поетичний. Цікаво відмітити, що немає в цій колонці нікого з четвртої "нацменшинної" горизонтальної групи. В сателітних країнах, мабуть, через матеріялістичний світогляд і важіль соц-реалізму до ідеалістичного світогляду і герметизму не скоро доходять. В Україні аналогічна ситуація. Ігор Калинець допустився цього але він, на жаль, тепер замовк.

Антологія по-грецькому букет квітів. У моїй метафорі — це притока з різних струмків. Мене особисто не так цікавила оцінка (для цього окремі силуетки), як підготовлення схеми і аналізу за якою читач міг би розібратися в тотожностях і відмінностях цих індивідуальних струмків. Читач сам осудить до якої міри вода в кожному із цих струмків цілющий боржом.

*Торонто, 1989;
Сарсель, 1994*

ПРИМІТКИ:

1. Термінологія віддзеркалює політичну реальність 1989 року.
2. Букви відносяться до вертикального групування.
Дивь таблицю.

З ДІЯЛЬНОСТІ СФУЖО

В Івано-Франківську в днях 7–12 липня, відбувся Світовий Конгрес Союзу Українок для відзначення 110-ліття Українського Жіночого Руху та 60-ліття Конгресу Союзу Українок. На Конгрес запрошено голову СФУЖО Оксану Соколик, яка виступила з привітом та доповіддю: "110-ліття Українського Жіночого Руху і що далі".

Голова СФУЖО О. Соколик і генеральний секретар СКУ Ярослав Соколик в часі своєї приватної подорожі до Литви, в днях 13–15 липня, у Вільнюсі мали зустріч з громадою, на якій були присутні перший секретар американської амбасаді в Литві — Джан Степанчук з Бостону та радник посольства України на Литві — Микола Балтажі. Також подали інформації про СКУ і СФУЖО та відповідали зацікавленим на багато питань.

Зложили візиту міністрові національних меншостей, говорили з ним про потреби та проблеми нашої громади. Зустрічі підготувала голова Громади Українців Литви, Людмила Жильцова.

16-го липня голова СФУЖО О. Соколик мала у Варшаві зустріч з членками Союзу Українок Польщі (СУП), складовою організацією СФУЖО. Прибули делегатки з Варшави, Кракова, Перемишля, Битова, Кенчина та інших міст. Ділові та дружні наради підготувала та ними проводила голова СУП Катерина Сіроцька.

18-го Голова відвідала редакцію "НАШОГО СЛОВА", головного редактора Мирослава Чеха та Наталю Кравчук.

Відбулися окремі наради з головою СУП К. Сіроцькою та Головою ОУП д-р Юрієм, Рейтом.

30 липня було послано привітання новообраному Президентові України Леонідові Кучмі з таким змістом:

"Достойний Пане Президенте!

Світова Федерація Українських Жіночих Організацій пересилає Вам, як новообраному Президентові України, щирі gratulacii й побажання успіхів у Вашій нелегкій праці, яка перед Вами.

Україна сьогодні — велика, вільна, демократична держава і займає гідне місце між країнами світу. Однак, будучи тільки на порозі своєї відновленої незалежності, вона економічно слабка і вимагає від нас усіх зусилля та послідовності у стремліннях до кращого майбутнього нашого нескореного українського народу.

Ми з повним вдовolenням і радістю прийняли Вашу заяву відносно скріплення економічних реформ України і задержання тільки української мови як державної та Ваш твердий намір працювати тільки на користь українського народу. Ми всі готові Вас у цьому підтримати.

Тож прийміть від Екзекутиви СФУЖО і її складових, жіночих організацій, ці побажання успіхів у переведенні в дійсність Ваших плянів, що загарантує Україні суверенність, незалежність і територіальну цілісність. ■

ВІДНОВИЛИ ВИДАННЯ Ж. "УКРАЇНСЬКИЙ ЗАСІВ"

У Харкові під час німецької окупації виходив журнал "Український засів". Відзначався він актуальністю та гостросюжетними статтями, дописами, які часто викривали давніші та недавні злочини більшовицької влади, друкували про голод, про арешти письменників, про спалених 300 в'язнів під час втечі від німців тощо. Одночасно почала виходити в Харкові й газета "Нова Україна". А тому що Харків належав до прифронтової зони, то німці дозволяли писати й патріотичні статті, зокрема про гетьмана Мазепу, ювілеї письменників, свято державності тощо. Авторами в цих виданнях були в основному письменники. Одні якимось переховалися під час евакуації письменників, як Анатолій Гак та Аркадій Любченко, проф. Ю. Бойко та проф. Ю. Шевельов, інші, потрапивши до німецького полону, втекли або якимось вирвалися з таборів смерті. Так було і з Олексом Веретенченком та автором цих рядків. Крім згаданих, зібралися там ще Олекса Варавва (Кобець), Никифор Щербина та два молодих автори — Євген Гаран та Василь Боровий. Є. Гаран писав статті, а Боровий містив сміливі поезії.

Редактором "Українського засіву" був тоді письменник Віктор Петров і, хоч тепер пишуть, що він був агентом НКВД, проте друкував, здавалося, добрі статті, викриваючи дії московського окупанта. Ті статті часто передрукуються й тепер у цьому відновленому журналі. Тоді вийшло всього три чи чотири номери.

Ольга Броннікова та головний редактор — Ігор Бондар-Терещенко відновили видання цього журналу. До редакційної колегії належать Василь Боровий, Вол. Верховень, Мих. Іванченко та Юрій Ісиченко. Із колишніх авторів "Нової України" та "Українського засіву" лишилися на світі лише чотири: проф. Ю. Шевельов, який живе в Америці, автор цих рядків та Василь Боровий і Євген Гаран. Перші три при наближенні червоних до Харкова виїхали на захід, а Василь був ще досить молодий, тільки закінчував десятирічку, не знав іще до пуття "милосердя" московського НКВД і за ті пару патріотичних віршів опинився на 10 років аж у концтракті в Заполяр'ї. Повернувся звідти хворим і понівеченим. Проте знову взявся за перо і активно друкується в тамтешній пресі й у заокеанських виданнях.

Серед матеріалу нового "Укр. засіву" в першому номері читаємо передмову та статтю ред. Бондаря, в яких він відтворює обставини під час німецької окупації, про письменників, людей, що творили в Харкові чи взагалі в Україні літературну атмосферу. Згадує Олега Ольжича, Івана Багряного, Є. Маланюка, Т. Осьмачку, Олену Телігу, Юрія Клена, М. Ситника, Олега Зуєвського та інших, а найбільше зупиняється на поетові Олексі Веретенченкові, який недавно помер в Америці. Тут же подана й велика добірка поезій Олексі Веретенченка. Крім цього, надруковані поезії Ігоря Бондаря, Олексі Кобця, Дм. Ніценка, В. Борового тощо.

Оксана Соловей, znana тепер, як майстерна перекладачка, що живе в Америці, вона ж дочка відомого харківського педагога та автора книжок про організований Москвою голод в Україні — Дмитра Солов'я, надрукувала тут статтю "У Просвіті і навколо", де розповідає про багатьох людей тодішнього Харкова та різні події в ньому. Там же вона цитує відомого В. Кравченка, який утік до Америки і написав сенсаційну книжку "Я вибрав волю". Тож Кравченко писав, що, втікаючи, більшовики лишили в Харкові та області велике своє підпілля: 37 райкомів партії, десятки партійних організацій, обком комсомолу. А для підпільної роботи і партизанських формувань у заплітті лишили понад 4000 комуністів і 1780 комсомольців.

Повернувшись з полону і співпрацюючи з "Новою Україною" та "Українським засівом", я відчував і бачив декого з тих, що, ймовірно, працювали для червоних, а серед них учитель Агафонов, російська шовіністка Марінохо, яка разом із мною навчалась в Інституті (ХДПІ) та ще кілька, але ніхто з нас не звертав на них уваги.

Тоді ж багато говорили й писали про тих 300 в'язнів, яких вели чекісти з харківської в'язниці в напрямку Куп'янська і спалили, коли вони заночували в клуні. Серед інших там згинули і поети В. Свідзінський та О. Сорока.

Ще в цьому номері є цікаві спогади Мих. Іванченка про художника Миколу Бондаря, стаття Оксани Буревій "Про дружбу Стріхи (Кость Буревій — Дм. Нит.) з Семенком", огляд проф. Ю. Бойка сучасного "Українського засіву" та інше.

Немає можливості робити огляд всіх сімох журналів. Проте кілька слів про останній, тобто сьомий. Перш за все, треба згадати передмову головного редактора проти гнучкошиєнків і підлабузників перед "старшим братом", яких у нас розвелось з часів підрадянських досить багато. Кілька сторінок присвячені поетові Михайлові Орестові, подано й добірку його поезій. Також Юрія Липи "Бій за українську душу" та три інші статті.

Особливо цікава розвідка П. Ротача про відомого полтавського проф. В. Щепотьєва та його мученицьку смерть. Його розстріляли чекістські кати в Полтаві 29 листопада 1937 року.

Там же читаємо уривок із спогадів Данила Шумука про повстання в'язнів у Норильську. Дуже цікаву статтю надрукувала тут поетеса Галина Гордасевич про наших діячів, політиків, русификаторів, малоросів, нашу національну безхребетність і наші завдання. А Сергій Прецінь закінчив цей номер журналу оглядом книжки "Листи письменників", виданої в Австралії.

Підсумовуючи, можна сказати, що журнал цікавий і цінний. У ньому надруковано багато цікавого й корисного матеріалу, а головною його вартістю є те, що він ідейний, він виховує читача і б'є по наших національних недоліках. Бажаємо дальших успіхів цьому журналові. Але позначення, що він "заложений" у 1942 році, треба замінити на "заснований". ■

ЦІКАВЕ З ІСТОРІЇ ШПИГУНСТВА

Справа Олдрича Еймса та його жінки-шпигунки
Марії дель Росарії Касас Еймс

Велику сенсацію в США і цілому світі викликала недавня неприємна подія-інцидент-скандал, яка розпочалася 21.02.1994 р., арештуванням американськими спеціальними службами безпеки американського офіцера ЦРУ подвійного шпигуна Олдрича Еймса та його жінки-шпигунки, колумбійки Марії Касас Еймс, розслідуванням їх ворожої шпигунської діяльності та суд над ними. Ці шпioni нанесли США гігантської шкоди. Подвійний супершпигун Олдрич Еймс, прослужив у самому центрі американської таємної служби ЦРУ 31 рік, займаючи високі службові пости. Але із 1985 р., був завербований органами КГБ і працював для них, а пізніше він активно працював агентом і для російської таємної служби, на велику шкоду ЦРУ, США і всьому вільному світові. Він признався, на слідстві і суді, що 9 років займався шпигунством проти інтересів США.

Із 1969 р., подвійний шпигун Олдрич Еймс служив у резидентурах ЦРУ в Анкарі і Мексіко, а потім працював у штаб-квартирі Ленглі під Вашингтоном. Із 1983 по 1985 р. він очолював групу контррозвідки ЦРУ спеціалізовану в справах СРСР.

Згодом супершпигун Олдрич Еймс відповідав за вербування для США службовців советських урядових установ і співпрацівників КГБ.

Олдрич Еймс разом із своєю жінкою-шпигункою Марією Розаріо Еймс, при своїй праці, оставляли в тайниках розміщених в районі Вашингтона пакети із секретною інформацією, котру потім забирали агенти КГБ.

Інформація відносилася поточних і підготовчих операцій ЦРУ. А також включала важливі агентурні дані американських розвідників у всьому світі. Після арешту супершпигуна Олдрича Еймса, як таємного агента КГБ і російської секретної розвідки, уряд США негайно об'явив російського дипломата-розвідника Олександра Лисенка "Персоною нон грата", який мав зв'язки із Еймсами. Вислано його із США протягом семи днів. А російський уряд у відповідь на висилку американцями Олександра Лисенка, розпорядився про висилку американського дипломата-консула Джеймса Морісса за межі Росії за сім днів також.

Як встановило слідство, на совісті цього супершпигуна Олдрича Еймса було не менше десяти видач на смерть розвідників, котрих ЦРУ із великими труднощами перевербувало для себе, головним чином із високозаслужених працівників КГБ і ГРУ. (ГРУ — Государственное Разведывальное Управление. Головна військова контррозвідка.)

Як встановлено слідством, за свою шпигунську працю подружжя Еймсів дістало близько трьох мільйонів доларів. (Про це ще буде згадано пізніше.)

В період арештування, слідства і суду над подружжям парю Еймсів, як ніколи перед цим, велика частина людності США, була схвилювана і обурена виявленими, незаперечними фактами злочинної діяль-

ности цих шпигунів, що були платними агентами КГБ і російської таємної розвідки.

У засобах масової інформації (радіо, пресі, телевізії) розгорнулася гостра полеміка, дискусії, нарікання на ЦРУ, що воно так довго не зуміло викрити злочинців-шпигунів Еймсів. Почалися вимоги покарання смертю цих злочинців-шпигунів, вимоги до уряду скоротити або припинити економічну допомогу для Росії тощо.

На початку слідства шпигуни Еймси, намагалися заперечувати свою вину у їх злочинній шпигунській діяльності. Але притиснені незаперечними фактами слідства, мушили у всьому зізнатися та на суді признали свою вину. Супершпигун Олдрич Еймс перед

Олдрич Еймс в наручниках.

американським судом признався, що він видавав на смерть своїх співробітників до рук КГБ, де вони були страчені або "пропали без вісті", в тім числі він видав на смерть дуже визначного американського таємного агента англо-американської розвідки, бувшого полковника КГБ Олега Гордієвського, котрому пощастило втекти з під арешту і розстрілу. (Він тепер знаходиться в США і публічно виступав проти шпигуна Олдрича Еймса. А Еймс і не заперечував, що то він видав Гордієвського. Під час суду над Еймсом, йому було задано питання: "Чи вам не було соромно і совісно видавати на смерть за гроші своїх колег співпрацівників?" Він відповів: "Ні, бо вони всі добре знали нащо йшли. І що їх чекало вразі викриття!? Ми із жінкою, також, знали, що нас може чекати!"

Розкриття шпигунської діяльності Еймсів стало можливим, перш-за-все, завдяки відомостям із пересланих архівів бувшої Східно-Німецької таємної поліції до США. Про багате і розкішне життя подружжя шпигунів Еймсів до їх арешту наприклад писала 3.03.1994 р., американська газета "Нью-Йорк Таймс" із висновків федерального розслідування за їх протоколом:

"В їх новому автомобілі "Ягуарі" випуску 1992 р., котрий коштує 65 тисяч доларів агенти знайшли багато різних секретних документів, різних шпигунських приладів, магнітофонні касети, описи тайників і способи користування ними... В їх домі, який коштував 540

тисяч доларів, куплений за готівку, познаходжено документи і перекази на два мільйони сімсот тисяч американських доларів у швейцарські та інші банки. І готівку грошей більше, як на 7 тисяч американських доларів. Це гроші, що вони отримали від КГБ і російської розвідки за їх шпигунську діяльність... Також у їх домі знайдено багато різних дорогих речей із золота і срібла... Дорогі годинники таких фірм, як "Раймонд Вейл" і "Омега". Багато різних антикварних речей. І особливо дорогу ікону Богоматері в ризі, оздобленій дорогоцінними каміннями та інше.

Познаходжувано кредитні карточки розрахунків у найдорожчих ресторанах Нью-Йорка типу "Ля коте баск" і джазових клубах у богемському районі Гринвіч Вільдс та інше... Все це багатство для людей із річною зарплатою у 60–70 тисяч доларів придбати було б неможливим...

Виступаючи перед журналістами, перед судом шпигуна Олдрича Еймса і його жінки шпигунки Марії Розарії Еймс, директор ЦРУ Джеймс Вулсі зазначив, що "ми в ЦРУ зробимо велике службове розслідування і чистку службовців ЦРУ, винуватих у халатності, пов'язаних з справою шпигунів Еймсів і покараємо!"

На запитання журналіста: "Чи значить це, що Америку ждуть нові шпигунські скандали?" він відповів: "Так. Безумовно. І не один." (Так воно було, є, і буде. Батько шпигуна Олдрича Еймса перед ним був також довголітнім працівником таємної американської служби в ЦРУ.)

Перед судом Еймсів, за попереднім домовленням федерального розслідування сторін: Звинувачення (Прокуратури) і Захисту (особистих і державних адвокатів шпигунів Еймсів) суд мав біднутися закритим. Це пояснювалося тим, щоб публічним розголосом не нанести ще більшої шкоди для інтересів США.

Цей закритий суд над шпигунами Еймсами відбувся 28 квітня 1994 р., без участі присяжних засідателів, експертів, журналістів і свідків.

На суді шпигуни Еймси на обіцяну їм заміну смертної кари довічною тюрмою, щиро, чистосердечно, погодилися по правді співпрацювати із слідством.

Суддя Клод Гільтон засудив 52-річного Олдрича Еймса, за шпигунську діяльність та несплату державних податків — на довічне ув'язнення. А його 41-річну жінку Марію Росарію Еймс, яка мала меншу вину у шпигунській діяльності, засудив до тюрми терміном від 63-ох до 72-ох місяців. Вона зможе вийти з тюрми і раніше, залежно від того, як її муж буде співпрацювати із слідством. І вийшовши із тюрми, вона зможе піклуватися вихованням їх шестирічного сина Поля, котрий після арешту його батьків перебував у знайомих, у Верджинії, а тепер знаходиться в Колумбії, в матері Марії Розарії Еймс. За повідомленням американської преси, на стан 22.06.1994 р., Олдрич Еймс, сидючи в тюрмі, в Александрії під Вашингтоном, тричі у тиждень розказує слідчим, як він працював на советську, а потім на російську розвідку. І тільки тоді, як слідчі вирішать, що він по-правді співпрацює із слідством його жінка-шпигунка обмежиться п'ятирічною тюрмою...

Перед арештом шпигунів Еймсів безперервний нагляд за ними продовжувався один рік. Шпигуни Еймси нанесли і діяльності ЦРУ гігантської шкоди, втрат і часткової компрометації!

Сенатор Деконсіні запропонував урядові США припинити або скоротити економічну допомогу Росії в знак протесту шпигунській діяльності типу Еймсів у Америці та не давати ніяких привілеїв шпигунці Марії Розарії Еймс при вирішенні терміну її ув'язнення.

Виступаючи на конференції перед журналістами 5.03.1994 р., президент Клінтон і віце-президент Альберт Гор, зазначили, що ця подія, цей шпигунський інцидент Еймсів є вичерпаним. І, що відносини між Заходом і Росією, між США і Росією, не повинні відзначатися тільки подібними інцидентами. І що економічна допомога Росії буде продовжуватися, не дивлячись ні на що. Бо допомога Росії відповідає нашим національним інтересам. Помагаючи Росії, Америка помагає і самій собі.

Президент Росії Борис Єльцин у зв'язку із інцидентом Еймсів, спочатку у своєму виступі зазначив, що він у цій шпигунській афері участі не приймав. Але пізніше на нараді МВД Росії, він говорив у "дусі", що мов, хлопці треба працювати обережніше та зробив деякі зміни в адміністрації МВД. (Як говорять, звільнив із посади керівника федеральної служби контррозвідки Росії генерала КГБ Миколу Галушка та інше.)

Російська газета "Ізвестія" в травні ц.р. зазначила, що інцидент Еймсів не є таке щось надзвичайне. Це є звичайний факт вербовки високопоставленого співпрацівника ЦРУ советською розвідкою КГБ, і є одним із значніших її досягнень.

Так само є і в англо-американській розвідці, яка вербує собі потрібних агентів де тільки зможе. А до шпигунів Еймсів мов американський уряд віднісся дуже суворо...

В дійсності порівняно такої великої шкоди для КГБ і Російського уряду і розвідки, як це зробили шпигуни Еймси для ЦРУ і американського уряду — зробили у свій час, завербовані англо-американською розвідкою високопоставлені урядовці КГБ, як то: полковник КГБ — Олег Володимирович Пеньковський (розстріляний КГБ 16.05.1963 р.), полковник КГБ — Олег Гордієвський, науковець Голуб та багато інших завербованих чи добровільно перейшовших на сторону противників СРСР чи Росії.

У Росії Олега Пеньковського вважають "зрадником", а на Заході й Америці "шпигуном, що спас світ". Подібні порівняння можна зробити й до інших шпигунів... Австралійський різвідчик Поль Масон, під час війни США із Японією, проживаючи на острові Бугенвіль у Тихому океані 7.08.1942 р. спостеріг, що велика японська ескадра із 61 військово-транспортних кораблів і 60 літаків-бомбовозів вирушила для атаки і захвату малоукріпленої американської військової бази на Гвадалканал, щоб звідти атакувати і окупувати Австралію. Поль Масон негайно сповістив у штаб американської армії генерала Мак Артура. В наслідок вся японська ескадра була потоплена за 75 миль від Гвадалканала, літаки позбивані... Поль Масон був за це

нагороджений Американським Похвальним Хрестом. А пізніше писав американський адмірал ..... про розвідчика Поля Масона: "Його повідомлення із острова Бугенвіль спасли Гвадалканал і тим самим південну частину Тихого Океану". Тут розвідчик Поль МASON виступає перед американцями, австралійцями, як великий герой, патріот. Але для японців він негативний тип, що спричинив смерть десяткам тисяч японців...

Діяльність кожного шпигуна, чи розвідчика, будь він любитель, наємник або професіонал, у військовий або мирний час, являється секретною службою. Секретна (таємна) служба існує вже більше, як 33 століття. І весь час між агентами її, відбувається боротьба — хто кого перехитрить?

Наприклад у вересні 1945 р., Ігор Гузенко шифрувальник секретних документів у советському посольстві в Оттаві, Канаді, перейшовши на сторону Канади перший дав відомості про діяльність видатних шпигунів Гісса і Райта, розкрив агентуру ГРУ в Канаді, розказав все про советського шпигуна Алана Нанна Мея. Видний співробітник резидентури КГБ в Лондоні, Олег Лялін, перейшовши на сторону англійської контррозвідки в 1971 році, видав дипломатів агентів-офіцерів КГБ чи ГРУ в кількості 105 осіб, які негайно були вислані із Англії урядом Гіта...

Один із найвизначніших перших перебіжчиків на Захід, був Борис Георгієвич Бажанов, помічник і особистий секретар Й. Сталіна, технічний секретар Політбюро ЦК ВКП(б), який передав британській контррозвідці надзвичайно важні відомості про підготовку советської агресії, про шпигунів у Ірані, Афганістані, Індії, про склад і організацію Червоної Армії, про розвідчі сітки ОГПУ в країнах Заходу та інше. Щоб знищити Б.Г. Бажанова, ОГПУ робило багато спроб. Однак Б. Бажанову пощастило пережити Сталіна і післаного найдосвідченішого в СРСР на той час професійного чекіста-терориста-убивцю Блюмкіна...

Інакше сталося майже із всіма іншими видатними шпигунами перебіжчиками-зрадниками. Вони були в основній кількості знищені.

Наприклад, перебіжчик НКВД — Григорій Агабеков (дійсне прізвище Арутюнов), резидент розвідчих шпигунських сіток ОГПУ в ПЕРСІї, Турції, Сирії, Палестині, на Аравійському півострові. За ним убивці із ОГПУ-НКВД полювали 7 років, щоб викрасти його живим і вивезти у Москву. Але через невдачі його просто пристрелили в серпні 1937 року близько еспанської границі.

В 1937 році, боячись чистки "єжовських рукавиць", що означало неминучу смерть, на Захід перейшли із старих кадрів НКВД визначні їх агенти: Орлов, Рейс, Кривицький.

Ігнатій Рейс — кандидат на резидента шпигунської розвідчої сітки НКВД на США. Був висліджений за півтора місяця і розстріляний чекістами-терористами близько швейцарської границі.

Вальтер Кривицький — керівник, організатор і резидент советської розвідки ГРУ і НКВД в кількох європейських столицях, назвав британській контррозвідці біля ста советських шпигунів і пізнав на фото-

графіях 20 оперативних агентів розвідчої сітки в Англії 1940 р. Він пожив недовго. Був убитий советськими агентами 10 лютого 1941 р. у вашінгтонському готелі "Бельв'ю".

Було ще немало й інших советських агентів, які також переходили на службу закордонних шпигунських контррозвідок.

Тож, що торкається супершпигуна Ольдрича Еймса, слід підкреслити, що він був не першим, не єдиним чи останнім шпигуном-зрадником.

Не забудьмо згадати також подібних видатних подвійних шпигунів як: Кім Фільбі в Англії, Гайнцт Фельфе в Західній Німеччині, у США — "атомні шпигуни" супруги — Розенберг Джеймс і Етель, страчені на електричному кріслі в 1953 році та інші, які працювали в основному, як і Еймси на зло США і вільного світу.

За матеріалами американської преси зладив

Іван ПЕРЕПАДЧЕНКО,
червень 1994 р.,
Торонто

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

Доброноженко Людмила, Голівуд, Фл. (в пам'ять Т. Хохітви)	\$60.00
Коба Тимофій, Лондон, Онтаріо	50.00
Левицька-Кліш Віра, Філядельфія, Па. (у пам'ять свого чоловіка Ореста)	50.00
Томашевський Василь, Оттава, Онтаріо	50.00
Бонард Олександра, Кловіс, Каліф. (у пам'ять свого чоловіка Юрія)	30.00
Юриняк Анатоль, Лос Анджелес, Каліфорнія	25.00
Марченко Максим, Кристал Біч, Онтаріо	20.00
Пачковський Олександр, Ст. Пол, Міннесота	20.00
Попадинець Марія, Вестон, Онтаріо	20.00
Томашевський Василь, Оттава, Онтаріо	20.00
Кисіль Юрій, Гокстон, Онтаріо	10.00
Орел Тарас, Норд Берген, Нью-Йорк	15.00
Гош Іван, Філядельфія, Па.	10.00
Макуха Ална, Боффало, Нью Йорк	10.00
Ястремський Володимир, Чікаго, Іл.	5.00

Сердечно дякуємо всім читачам-жертводавцям за їхні пожертви на пресовий фонд "Нових Днів" в ці "голодні" (чи "сухі") літні місяці відпочинку. Треба пам'ятати, що кількість справжніх передплатників нашого журналу (як і інших українських видань) постійно зменшується і без пожертв на пресовий фонд ми були б уже неспроможні видавати журнал.

Редакція і Адміністрація.

Листи до Редакції та інші цікаві матеріали
відкладено через брак місця.

Ро-Ко

ДИВНІ БАЖАННЯ СЕНЬЙОРА...

Часом людину насядуть, як бразилійські войовничі бджоли, дивні бажання, що породжують несамопиті для нормального богохвального чоловіка не то ідеї, а почування, наприклад, заздрости, що належить до сімох головних гріхів. Як казали мудрагелі в старім краю, якби я не мав жодного майна, було б легко вмирати — просто, із спокійним серцем колись політичного емігранта, а тепер не менше політичного діяспіря, чекав би тієї хвилини, коли без клопоту закрию очі.

Тому, з далекої віддалі капіталістичного світу мені виглядало, що соціалістичний лад народної демократії та влади Рад мав перевагу, бо за життя не треба було вести "передсмертної кампанії", як не потрібні було передвиборчої кампанії на депутата до Верховної Ради, — кожний знав своє місце та як має бути на кожному кроці твого існування, якщо не став дисидентом.

Але в капіталістичному суспільстві не так просто. Не буду вичисляти, що треба, а що не слід робити. І так всього не знаю. Скажу тільки, що в тій справі пробував засягнути опінії своєї мудрішої половини, а вона, як звичайно, на все має відповідь: "Я скоріше від тебе помру, і ти знаєш, чого я хочу, і що ти маєш виконати."

Якби я знав. Сяк чи так, треба йти до адвоката, бо, не дай Боже так станеться, то хто мені повірить, що вона хотіла. І найважливіше — кому, на що, скільки і що залишити з чистим сумлінням, щоб потім не повертатися в труні, котру тут чомусь прикривають тяжчим цементовим каменем, як Христовий гріб. А йти до адвоката з такою справою, це як до дантиста — і треба, і не можеш себе примусити, аж мусиш.

У капіталістичній системі добре, як ти мільйонер, або нічого не маєш. За мільйони наймеш собі різних дорадників і порадників, котрі нарають всяких помічників і до вигоди, і до пригоди, і до життя, і до смерті. А про того, хто нічого не має, нема що коментувати, бо його в крайньому випадку навіть поховас міський уряд.

Я трохи більше маю, ніж той, що нічого немає. Але не такий багач, щоб мешкати в "ренч-гавзі" в кращій ділянці, не дозволять мої фінанси на Ролс-Ройса й навіть не маю сумління купити бодай на свята пляшку французького коньяку чи на новий рік першокласного шампанського — на них нема випродажі. І не такий бідний, щоб мене ховало місто, бо ще мене стати на гонорову поліційну ескорту з церкви на цвинтар і скромну тризну, яку я волів би справити за життя, щоб з тої приємности самому скористати й почути елегії на мою адресу. Думаю, що промовці умірковано висловлювали б пропагандивні вихвалювання про мене, бо ще недавно не так дуже мене завважували.

Як не дивно, але такі думки наскочили на мене так несподівано, як сталася ця подія, що таким вітром на мене війнула. Було це увечір, коли мої гокеісти Maple Leafs програвали матч бідненькій команді Sharks з Ка-

ліфорнії. А вдень я почув, що наша найбільша фірма UBA збанкрутувала, і уділовці втратили багато тисяч доларів, деякі навіть все, що назбирали за своє трудолюбиве життя.

І мені, замість прикро, бо все таки це була остання остоя нашої діяспори і надія на доляріву допомогу для неньки України, стало заздрісно тим уділовцям. Ці дві події так вплинули на мене, що я, мабуть, попав, як тут кажеться в легальному жаргоні, у тимчасове божевільня, та уявив себе в такій ситуації: нагло збанкрутував разом з UBA, і все, що мав втратив. Всі проблеми передсмертні та посмертні самі розв'язалися та зникли для мене.

А щодо живих? — питаєте.

Маю відповідь словами поетеси Ліни Костенко у вірші польською мовою, котрого вона колись написала у Варшаві (її перший чоловік польського роду): "...Бо ми се кохаємо, кому що до того..."

Однак моє "божевільня" зникло ще перед кінцем матчу. Пообіцяв собі негайно вибратися до адвоката, очевидно, із своєю особистою, від нашого шлюбу, легальною юристкою.

Але обіцянками встелена дорога до пекла... ■

МИСТЕЦЬКІ ВИРОБИ TRYPILLIA ARTS

Великий вибір рамок для картин
і дипломів

QUALITY ONE HOUR PHOTO LABS

і доброякісні фото для паспортів
та інших документів.

2285 Bloor Street W., Tel. 766-0113
Toronto, Ontario M6S 1P1

F.I.N.D.S.

*Dress
For Less*

Discount
Designer
Fashions!

UP TO **50% OFF**

Open 10 to 6; Th-Fr till 8p.m.

A NEW FACE

In THE BLOOR WEST VILLAGE

2186 Bloor Street West

(upstairs) opposite No Frills

763-2722

TORONTO, ONTARIO

ФІАСКО

Двері розчахнулися й до моєї кімнати влетів, як ота кульова блискавка, сусіда.

— Сидиш? — гримнув так, ніби наш будинок падав.

— Сиджу! — відповідаю. — А що?

— А те, що держава розпадається, економіка — коту під хвіст, кращі розуми подалися за "бугор", а ми сидимо, лежимо, спимо.

— То й що ти від мене хочеш?

— Щоб не сидів, а йшов бити на сполох, піднімав народ.

— Навіщо?

— Рятувати державу!

Збудження сусіди передалося й мені.

— Що маю робити? — закричав і я.

— Для початку як безпартійний створи нову, незалежну партію. Авангард незалежних громадян.

— Треба мати певну програму, — притишив я голос.

— Є така програма! — підняв сусіда руку до стелі. — За два роки всіх нагодувати, одягти, напоїти й вирватися у передові.

— А це реально?

— Слухай мене уважно!... Щоб виконати програму, я пропоную... обмінятися президентами... Мовчи й не перебивай!... Свого президента пошлемо на практику до розвиненої, або такої країни, що розвивається. А їхній президент опікуватиметься нами. Отак за рік, за два наші справи підуть угору. Ті, що опинилися за "бугром", почнуть повертатися, звичайно, з коштовностями та валютою, і свою підприємливість вкладуть у наше господарство.

— Ідея чудова! — схвалив я почуте. — Але чи погодяться на такий обмін президенти?

— А їх ніхто й не питатиме. На те воля народу. Не наважаться піти проти людського фактора! — запевнив мене сусіда.

— І все ж є вагома перешкода, — виставив я ще один аргумент. — Мовна!... Як же іноземець керуватиме країною, не знаючи української мови?

— Пусте! Наш люд за місяць вивчить мову того президента. Адже ті, хто готуються перебратися за "бугор", вивчають її за десять днів. Я вже не кажу про тих, котрі охоче позбудуться своєї рідної.

— А як називатиметься нова партія? — задав я останнє запитання.

— Назва буде революційна! — аж засяяв сусіда. — "Зачаття"!

— Що? — мало не впав я із стільця. — Ти гадаєш, що люди підуть у таку партію?

— "Зачаття" — це й любов до ближнього, милосердя, рівність і справедливість. Назва привабить багатьох, особливо молодь.

Почали складати список ядра нової партії. Жінок не залучали, бо тепер вони, як нам здається, аж надто агресивні і можуть завалити справу.

— А чи не краще, аби партію очолив чоловік з ім'ям, добре відомий у нас, а ще краще за бугром? —

висловився я. — Без підтримки звідти наше "Зачаття" може виявитися безплідним.

— Кого ти маєш на увазі? — насупив брови, очевидно, маючи на увазі когось із своїх.

— Знаю одного письменника, — пригадав я свого товариша по школі. — Депутат. Вийшов з компартії, добрий сім'янин, хоча й одружений втретє. Бував за бугром, а Канада для нього, ніби рідна хата. Коли промовляє на мітингу, то аплодують йому навіть глухі. Одне слово, з отаким лідером наша партія буде, як у Христі за пазухою.

— Не в Христі, а в Христоса! — поправив мене сусіда. — Знаю, кого мітиш у керівники. Та обійдемося без нього.

Написавши гасла "Геть КДБ, дефіцит, порожні прилавки, номенклатуру!" та "Слава ЦРУ, президентам розвинених країн, вільному ринкові!", ми попрямували до майдану "Голос Планети".

Дорогою до нас приєднався чоловік з канадським прапором.

— Третій потрібен? — пошепки запитав.

— Приймаємо! — зраділи ми поповненню наших лав.

Минувши вулиці "Визволення", "Самостійну", "Незалежну", "Уніатську" та "Автокефальну", ми вступили на майдан й... отетеріли.

Там уже стояв гурт чоловіків й молодич з точно такими гаслами. Наш "прапороносець" одразу перемайнув до них.

— Ходімо додому! — зіптився мій сусіда. — Нас випередили!... ■

GEO. H. CREBER (від 1897 року)
208 Kingston Rd. at Woodbine
УКРАЇНСЬКА ФІРМА ПАМ'ЯТНИКІВ
У ТОРОНТІ

- першорядні майстри, скульптори і креслярі;
- імпортований і місцевий граніт, бронза;
- фотографії на порцеляні, надгробні написи;
- хоч замовлення виконують висококваліфіковані майстри — наші ціни найпоміркованіші!

Тел. вдень — 691-5712 і увечорі — 762-3502

РОМАН ДЕМКІВ

CONSULTEC LTD.
consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
Tel. (416) 236-2426 Fax: (416)-236-3677

ІНЖ. ЮРІЙ О. ОХРИМ
Президент

- Консультативна інженерська фірма міжнародного засягу. ● Виконує всі фази планування, будови і перевірки більших індустріальних проєктів.

POSTAGE PAID AT TORONTO

Publications Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:

NOWI DNI
P.O. Box 400, STA ~D~
TORONTO, ONT.
CANADA M6P 3J9

Гарантуємо найкращу і найшвидшу обслугову

ПОНАД 200 ВИДІВ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

ПРОДУКТОВІ
ПАЧКИ

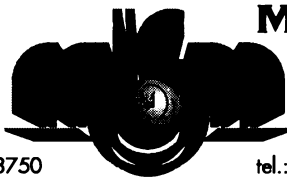
з каталогу

понад 100 видів
продуктів

MIST

OSHAWA:
34 Jackson Av.
Ont. L1H 3C3
tel.: 1-905-728-3750
fax: 1-905-728-3379

MEEST

TORONTO:
121 Kennedy Av.
Ont. M6S 2X8
tel.: 1-416-762-1633
fax: 1-416-762-9302

1-800-361-7345

ПИТАЙТЕ ЗА НАШИМ КАТАЛОГОМ

AIR PARCELS

1 - 4 тижні

SEA PARCELS

5 - 8 тижнів

ПЕРЕСИЛКА
ГРОШЕЙ

Доставка
в руки
адресатам

ЕКСПРЕС
24 години

Доставляємо в: Україну, Білорусію, Росію, Молдову.

ТРАКТОРИ

техніка для фермерів

АВТОМОБІЛІ

всіх моделей

ТОВАРИ ДЛЯ ДОМУ

холодильники,
пральні
машини,
електроніка...

- ✓ Лада Самара 2109
- ✓ КАМАЗ (вантажний автомобіль 8 тон)
- ✓ інші товари

За точнішими інформаціями звертайтеся
до наших представників у вашій місцевості,
або на тел.: 1-800-361-7345

ЛІТНЯ
ЗНИЖКА
ЦІН

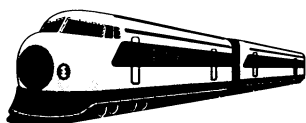
April 19, 1994

MIST
TRAVEL

121 Kennedy Avenue,
Toronto, Ontario, M6S 2X8,

Tel.: (416) 762-1633
Fax: (416) 762-9302

ТУРИСТИЧНІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНУ І ВСІ КРАЇНИ СВІТУ

Полагоджуємо
Квитки на поїзди в Україні

Організовуємо
Групові поїздки - тури

Зустрічаємо в аеропорту
і завозимо в місто і село.

Експресі по екзотичних
місяцях.

А також полагоджуємо готелі, приватні квартири, забезпечуємо візою в Україну і багато іншого.